

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

MATEJA IPAVEC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

PROGRAMI »SECURITY ASSISTANCE« V OKVIRU OBRAMBNEGA
SODELOVANJA Z VLADO ZDA NA PODROČJU OPREMLJANJA S
POUDARKOM NA PROGRAMIH »FOREIGN MILITARY SALES« IN
»FOREIGN MILITARY FINANCING«

Ljubljana, junij 2006

MATEJA IPAVEC

IZJAVA

Študentka Ipavec Mateja izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Zarjana Fabjančiča in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 13.06.2006

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
1.1. Oris problematike z opredelitvijo predmeta in problema raziskave	1
1.2. Namen raziskave s temeljno hipotezo	3
1.3. Cilj magistrskega dela	3
1.4. Metoda dela	3
1.5. Zasnova magistrskega dela	4
2. PREDSTAVITEV PROGRAMOV »SECURITY ASSISTANCE«	4
2.1. Opredelitev pojma »Security Assistance«	4
2.1.1. Pravni vidik	5
2.1.2. Programski vidik	6
2.1.3. Proračunski vidik	6
2.1.4. Obrambni vidik	6
2.2. Razlogi za izvajanje programov »Security Assistance«	6
2.3. »Security Assistance« v različnih časovnih obdobjih	7
2.3.1. Obdobje po drugi svetovni vojni	8
2.3.1.1. Trumanova doktrina	8
2.3.2. Obdobje hladne vojne	8
2.3.2.1. Eisenhowerjeva doktrina	9
2.3.2.2. Administracija Kennedyja in Johnsona	10
2.3.2.3. Nixonova doktrina	10
2.3.2.4. Carterjeva doktrina	11
2.3.3. Obdobje po hladni vojni	12
2.3.3.1. Administracija H.W. Busha	12
2.3.3.2. Clintonova administracija	14
2.3.4. Obdobje po 11. septembru 2001	16
2.4. Vrste programov "Security Assistance"	18
2.4.1. Foreign Military Sales	18
2.4.2. Foreign Military Financing	18
2.4.3. Neposredni komercialni odnosi	19
2.4.4. Izobraževalni program IMET	19
2.4.5. Economic Support Fund	20
2.4.6. Partnerstvo za mir	21
3. ZNAČILNOSTI PROGRAMOV »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING«	21
3.1. Dokumenti v postopku »Foreign Military Sales«	21
3.1.1. Zahtevek »Letter of Request«	21
3.1.2. Pogodba »Letter of Offer and Acceptance«	22
3.1.3 »Letter of Intent«	24
3.1.4. »Memorandum of Understanding«	24
3.2. Postopek izvajanja programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«	25
3.2.1. Postopek oddaje LOR	25
3.2.2. Postopek LOA	26
3.2.2.1. Priprava ponudbe	26
3.2.2.2. Pregled kongresa	27
3.2.2.3. Sprejetje	27
3.2.2.4. Izvedba in izpolnitev	28
3.2.2.5. Zaključek	29

3.2.3. Kaj lahko vlada ZDA proda v okviru programa »Foreign Military Sales«	29
3.3. Načini izvajanja opremljanja po programih »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«	30
3.3.1. Sistem vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System«	30
3.3.1.1. Faze sistema vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System«	31
3.3.1.2. Vpliv sistema vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System« na »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«	33
3.3.2. Opremljanje na podlagi nabave blaga in storitev pri ameriški vojaški industriji za potrebe programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«	33
3.3.2.1. Izbor najustreznejšega izvajalca	34
3.3.2.2. Upravljanje pogodb	36
3.4. Izhodišča za določitev cene projektov pri programih »Foreign Military Sales«	37
3.5. Tok finančnih sredstev programa »Foreign Military Sales«	39
3.6. Financiranje programa »Foreign Military Financing«	41
3.7. Protidobave	42
3.7.1. Vrste protidobav	43
3.7.2. Razlogi izvajanja politike protidobav	43
3.8. Primerjava med programom FMS in neposrednimi komercialnimi odnosi	47
4. IZVAJANJE PROGRAMOV »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING« V SLOVENIJI	49
4.1. Programi »Security Assistance« v Sloveniji	49
4.1.1. Program »Foreign Military Sales«	50
4.1.2. Program »Foreign Military Financing«	52
4.1.3. Izobraževalni program IMET	55
4.2. Cilji vojaške pomoči Sloveniji	57
4.3. Proces in načrtovanje programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing« v Sloveniji	58
4.4. Pomen programa »Foreign Military Financing« v nabavnem procesu	60
4.5. Ugotovitve	63
5. PROGRAMA »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING« V DRUGIH EVROPSKIH DRŽAVAH	65
5.1. Izvajanje programa »Foreign Military Sales« v drugih evropskih državah	65
5.2. Izvajanje programa »Foreign Military Financing« v drugih evropskih državah	70
5.3. Ugotovitve	76
6. SKLEPI	78
LITERATURA	80
VIRI	82

KAZALO SLIK

Slika 1: Skupna vrednost sklenjenih pogodb LOA po programu FMS po letih (v mrd USD)	16
Slika 2: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD).....	16
Slika 3: Skupna vrednost dobav po programu FMS po letih (v mrd USD).....	18
Slika 4: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD).....	19
Slika 5: Skupna vrednost neposrednih dobav s strani ameriških proizvajalcev tujim državam po letih (v mrd USD)	19
Slika 6: Skupna vrednost donacij ZDA po programu IMET po letih (v 1000 USD)	20
Slika 7: Skupna vrednost pomoči ZDA po programu »Economic Support Fund« po letih (v mrd USD)	20
Slika 8: Skupna vrednost pomoči ZDA po programu Partnerstvo za mir (v mrd USD) .	21
Slika 9: Postopek izvajanja FMS	28
Slika 10: Faze sistema opremljanja »Defense Acquisition System«	31
Slika 11: Postopek sklepanja pogodb	35
Slika 12: Enačba cene FMS	37
Slika 13: Tok finančnih sredstev	39
Slika 14: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD) ..	42
Slika 15: Dodeljena sredstva FMF s strani vlade ZDA po letih.....	53
Slika 16: Sklenjene pogodbe LOA	54
Slika 17: Dodeljena sredstva za izobraževalni program IMET s strani vlade ZDA po letih (v 1000 USD)	55
Slika 18: Tveganje pokritja stroškov vzdrževanja in usposabljanja pri tekočih projektih FMF iz donacij vlade ZDA	61

KAZALO TABEL

Tabela 1: Donacije ZDA vzhodnoevropskim in drugim bližnjim državam v 90-ih letih v okviru programa IMET	12
Tabela 2: Donacije ZDA vzhodnoevropskim in drugim bližnjim državam v 90-ih letih v okviru programa FMF	13
Tabela 3: Skupne vrednosti pogodb LOA za nakup vojaških sistemov in orožja po programu FMS s strani držav Bližnjega vzhoda v 80-ih letih.....	13
Tabela 4: Postopek izvajanja programa FMS	26
Tabela 5: Sporazumi o protidobavah ZDA po letih	46
Tabela 6: Status dodeljenih sredstev FMF s strani vlade ZDA.....	53
Tabela 7: Projekcija denarnega toka sredstev FMF po optimistični, realistični in pesimistični varianti (v 1000 USD).....	61
Tabela 8: Skupna vrednost sklenjenih pogodb LOA z evropskimi državami po programu FMS (vključene tudi vrednosti pogodb LOA na podlagi donacij FMF) od leta 1995 do leta 2004.....	66
Tabela 9: Skupna vrednost dobav evropskim državam po programu FMS (vključene tudi dobave na podlagi donacij FMF) od leta 1995 do leta 2004.....	67
Tabela 10: Skupna vrednost dobav vojaških sistemov po programu FMS, ki so zahtevale predhodno odobritev kongresa ZDA, po državah od leta 1995 do leta 2005...68	
Tabela 11: Donacije FMF vlade ZDA od leta 1995 do leta 2006 po evropskih državah...	70

1. UVOD

1.1. Oris problematike z opredelitvijo predmeta in problema raziskave

Program »Security Assistance« predstavlja najpomembnejše orodje zunanje politike ZDA. Že v času druge svetovne vojne je varnostna pomoč ZDA drugim državam pomagala pri vzpostavitvi svoje lastne obrambe, utrjevati demokracijo z velikim poudarkom na spoštovanju človekovih pravic, povečevati interoperabilnost med državami zaveznicami ter povečevati moč koalicije proti nedopustni uporabi sile.

»Security Assistance« predstavlja skupino programov, s katerimi ZDA s podaritvijo, posojilom ali za denar, v podporo svoji politiki in nacionalnim ciljem ter v skladu z lastno regulativo, priskrbijo orožje in vojaško opremo, vojaško usposabljanje in druge s tem povezane storitve (Robinson, 2004, str. 88).

Programi »Security Assistance« se lahko izvajajo le, če prispevajo k varnosti in ekonomski blaginji zavezniških držav in mednarodnih organizacij, saj v takem primeru v enakem obsegu prispevajo tudi k varnosti in ekonomski blaginji ZDA. Programi »Security Assistance« podpirajo zunanje politične cilje ZDA, omogočajo tujim vladam obrambo proti možni agresiji, soudeležbo pri uporabi obrambnih sistemov, so pomembni pri premagovanju skupnih obrambnih ovir ter omogočajo ohranjanje državno stabilnost držav.

S tem, ko ZDA pomagajo tujim državam pri doseganju njihovih obrambnih ciljev, utrjujejo tudi svojo varnost (Security Assistance Management Manual, 2003, str. 29).

V okviru programa »Security Assistance« deluje več programov, ki omogočajo različne obrambne in ekonomske pomoči zavezniškim in prijateljskim državam ter omogočajo pospešen prodor interesov ZDA v mednarodno okolje. Ti programi so: program »Foreign Military Sales«, program »Foreign Military Financing«, program »Economic Support Fund«, neposredni komercialni odnosi, izobraževalni program IMET ter program Partnerstvo za mir.

V osnovi pomoč ZDA temelji na dveh zakonih («Foreign Assistance Act of 1961« in »Arms Export Control Act«), ki s pripadajočimi aneksi in povezanimi statuti omogočata vladi ZDA, da drugim državam dobavlja vojaško opremo in orožje, izvaja vojaško usposabljanje ter nudi druge obrambne storitve. Sredstva za izvajanje programov se dodeljujejo na podlagi zakona »Foreign Operations, Export Financing, and Related Programs Appropriation Act« (Campanell et. al., str. 83, 2004).

V magistrski nalogi se bomo osredotočili predvsem na program »Foreign Military Sales« ter program »Foreign Military Financing«, ki sta poleg izobraževalnega programa IMET v Sloveniji najbolj prisotna. Programa »Foreign Military Sales« in »Foreign Military

Financing« bomo v magistrski nalogi navajali s kraticami FMS in FMF, saj se tudi v literaturi in praksi za opis programov uporabljata kratici.

Proces izvajanja FMS ter proces izvajanja FMF sta v osnovi enaka. Razlike so le v določenih posebnostih pri izvajanju FMF, saj se ti projekti financirajo iz donacij vlade ZDA. Skozi magistrsko delo bomo procesa obravnavali kot enaka pod pojmom FMS, v primeru razhajanj pa bomo na le-ta posebej opozorili.

V okviru obrambnega sodelovanja med ZDA in Slovenijo poteka več programov »Security Assistance«. Najbolj pomembni pa so naslednji programi (Defence Cooperation, 2005, URL : http://slovenia.usembassy.gov/defense_cooperation_.html):

Program nabav »FMS – *Foreign Military Sales*«, ki se financira iz programa Temeljnih razvojnih programov, zajema pa nabavo opreme, orožja in storitev;

Program nabav »FMF – *Foreign Military Financing*«, ki se financira iz proračuna ZDA in vodi po postopkih FMS »Foreign Military Sales«, zajema nabavo opreme in zagotavljanje storitev. Dodeljena sredstva se smejo koristiti le za dobavo nesmrtonosne opreme ali storitev, ki se potrebujejo za obrambne namene in izpolnjujejo dogovorjene cilje, Slovenija pa jih uporablja izključno za doseganje t.i. »NATO ciljev«;

Program »IMET – *International Military Education and Training*«, ki je namenjen izobraževanju in usposabljanju.

Z izvajanjem programov »Security Assistance« v Sloveniji želi vlada ZDA doseči učinkovit civilni nadzor, modernizacijo, profesionalnost in interoperabilnost slovenskih oboroženih sil ter izpolnjevanje NATO ciljev slovenske vojske. Slovenija predstavlja glavno povezavo med vzhodom in zahodom Evrope in je zato promocija miru v jugovzhodni Evropi ena izmed njenih glavnih vlog, saj glede na njeno kulturno, zgodovinsko, socialno in politično vez z državami nekdanje Jugoslavije predstavlja močen stabilizacijski faktor na tem kritičnem območju (Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2006, 2005, str. 421). Pomoč v okviru programa FMF omogoča večjo interoperabilnost med NATO-m in Slovensko vojsko ter omogoča izvajanje kritičnih reform na področju struktur poveljevanja ter izvajanje partnerskih ter nacionalnih ciljev. Hkrati pa programi »Security Assistance« omogočajo pridobitev razvitih in naprednih tehnologij ter razvoj kompleksnih vojaških podpornih sistemov, katerega bi Slovenija brez zunanje znanja in pomoči težko izvedla.

S pomočjo izvajanja protidobav v okviru programa FMS pa je slovenski industriji omogočen dostop na tuje trge (Munda, 2003, str 5).

1.2. Namen raziskave s temeljno hipotezo

Namen magistrske naloge je najprej opredeliti različne vrste programov »Security Assistance« in pojasniti njihov namen ter proces izvajanja ter prikazati prednosti, ki so jih deležne države, katere izkoriščajo možnosti, ki jih ponujajo programi »Security Assistance«. Poleg programa FMS, ki predstavlja nakupe ameriških vojaških sistemov, blaga in storitev, imajo nekatere države tudi možnost koriščenja sredstev, ki jih v obliki donacije podeljuje vlada ZDA v okviru programa FMF za nakup ameriških vojaških sistemov, blaga in storitev, med katerimi je tudi Slovenija. Namen naloge je tudi prikazati priložnost in nevarnosti, ki jih ponujajo tovrstne donacije.

Zanima nas, s kakšnimi cilji in nameni so se vlade različnih držav posluževale programa »Security Assistance« v preteklosti in kaj pomenijo za gospodarstvo danes. Osredotočili se bomo predvsem na programe FMS in FMF ter preko njih na možnosti razvoja slovenske obrambne industrije ter drugih vej gospodarstva.

Teza, ki jo bomo skozi magistrsko delo skušali potrditi je, da izvajanje programov »Security Assistance«, še posebej programov FMS in FMF, prinaša pozitivne posledice na obrambnem in ekonomskem področju tako države pobudnice kot države uporabnice tovrstnih programov.

1.3. Cilj magistrskega dela

Glavni cilj magistrskega dela je potrditi tezo, da izvajanje programov FMS in FMF prispeva k večji varnosti in hitrejšemu razvoju tako Slovenije kot drugih držav ter pokazati, da tovrstne pomoči kažejo pozitivne posledice tudi na gospodarskem in obrambnem področju ZDA.

Poleg tega pa bomo na koncu magistrske naloge skušali dokazati, da se cilji izvajanja programov FMS in FMF razlikujejo glede na stopnjo razvitosti države, ki v poslu nastopa kot kupec.

1.4. Metoda dela

Pri izdelavi magistrske naloge bomo uporabili več metodoloških pristopov, ki so zaradi narave dela teoretičnega in analitičnega značaja. Magistrska naloga se opira najprej na deskriptivni pristop in sicer na preučevanje literature, ki nam daje osnovo za celovit opis procesov in postopkov »Security Assistance« oziroma njenih programov, s poudarkom na programih, ki se izvajajo tudi v Sloveniji. Ker je literatura domačih avtorjev o izvajanju »Security Assistance« skromna, se bomo v največji meri opirali na tujo strokovno literaturo ter tuje vire, pa tudi na vire Ministrstva na obrambo ter prispevke institucij »Defense Institute of the Security Assistance Management« ter »Defense Security Assistance Agency«.

Za proučevanje priložnosti in nevarnosti izvajanja tovrstnih programov in ostalih postavljenih ciljev magistrske naloge bom vključila tudi lastno znanje, pridobljeno tekom študija na magistrskem programu ter izkušnje, pridobljene s koordinacijo programov FMF in FMS na Ministrstvu za obrambo.

Z metodo deskripcije in klasifikacije bomo razvrstili in opisali posamezne vrste programov »Security Assistance«, s pomočjo zgodovinske metode pa bomo raziskali, s kakšnimi cilji in nameni so vlade različnih držav uporabljale programe »Security Assistance« v preteklosti. Analitični pristop bomo uporabili pri prikazu donacij FMF v Sloveniji od leta 1996 do danes in pri projekciji predvidenih donacij v prihodnosti ter pri analizi tveganja možnega izpada donacij FMF.

1.5. Zasnova magistrskega dela

Strukturo poglavij bomo razdelili na štiri pomembne sklope in sicer bo prvi del namenjen predstavitvi »Security Assistance«, predstavitvi namena tega programa, razvoja ter predstavitvi različnih programov, ki jih pod skupnim imenom imenujemo programi »Security Assistance«.

Drugi del je namenjen predstavitvi programov FMS in FMF, kar predstavlja najpomembnejši del magistrske naloge. V tem delu bomo opisali procese in postopke izvajanja ter pogoje izvajanja tovrstnih programov, kateri predstavljajo pomembno podlago za razumevanje tretjega sklopa magistrskega dela, ki se nanaša na izvajanje omenjenih programov v Sloveniji.

Četrty del se nanaša na izvajanje programov FMS in FMF v drugih državah, kar nam bo omogočilo primerjavo med izvajanjem omenjenih programov doma in v drugih državah, ter opredelitev razlogov in namena izvajanja programov »Security Assistance« s strani ZDA.

2. PREDSTAVITEV PROGRAMOV »SECURITY ASSISTANCE«

2.1. Opredelitev pojma »Security Assistance«

»Security Assistance« predstavlja skupino programov, ki omogočajo transfer vojaškega blaga in storitev prijateljskim državam in sicer s prodajo, donacijo, najemom ali posojilom. Programi »Security Assistance« se lahko izvajajo, če so bistvenega pomena za varnost in ekonomsko blaginjo držav zaveznic, saj so v tem primeru pomembni tudi za varnost in ekonomske interese ZDA (Robinson, 2004, str.88).

Programi »Security Assistance« predstavljajo že od druge svetovne vojne naprej najpomembnejše orodje pri oblikovanju zunanje politike ZDA. Programi so pripomogli predvsem k povečanju obrambnih zmogljivosti držav, rekonstruiranju vojaških sil in povečevanju vojaške moči držav, pri promociji demokracije s poudarkom na mednarodno

sprejemljivih človekovih pravicah, promociji interoperabilnosti s strateškimi zavezniki ter povečanju koalicijske težnje za zmanjšanje nepotrebne uporabe vojaških sil. Programi »Security Assistance« se lahko izvajajo le, če so v skladu z interesi ZDA in sicer na podlagi pooblastila s strani predsednika ZDA. ZDA uporabljajo programe »Security Assistance« od konca druge svetovne vojne kot odgovor na številna krizna obdobja in sicer od obdobja hladne vojne do globalne vojne proti terorizmu po enajstem septembru (Campanell et. al., 2004, str. 1).

Pri izvajanju zunanje politike skrbijo ZDA predvsem za doseganje tistih ciljev, ki so najvišjega nacionalnega pomena, so v skladu z notranjo politiko in programi vlade ZDA, in ki bodisi spodbujajo trgovino in menjavo, pridobitev ozemlja z naravnim bogastvom ali vzdrževanje varnosti in miru (Campanell et. al., 2004, str. 1).

»Security Assistance« bo kot glavni instrument izvajanja nacionalne varnosti in zunanje politike ZDA prevladoval dokler bodo v svetu obstajale grožnje nacionalnim interesom ZDA (Campanell et. al., 2004, str. 5).

Izraz »Security Assistance« tako zajema različne ekonomske in obrambne pomoči v obliki programov zavezniškim in prijateljskim državam, ki jih izvajajo ZDA. V nadaljevanju bomo predstavili nekaj vidikov oziroma definicij programa »Security Assistance« (Campanell et. al., 2004, str. 43-46).

2.1.1. Pravni vidik

»Security Assistance« se izvaja na podlagi dveh zakonov in sicer zakona »Foreign Assistance Act« iz leta 1961 ter »Arms Export Control Act« iz leta 1976.

Po prvem zakonu so programi »Security Assistance« definirani pod poglavjem, ki se nanaša na človekove pravice in sicer kot vojaška pomoč, ekonomska pomoč, vojaško izobraževanje in usposabljanje, mirovne operacije in proti-teroristične operacije.

Po drugem zakonu, »Arms Export Control Act«, pa so programi »Security Assistance« definirani kot:

- prodaja vojaških proizvodov in storitev, podaljšanje kreditov in udeležba pri kreditiranju, jamčenje pri posojilih,
- pridobitev licenc pri izvozu vojaških proizvodov in storitev za oborožene sile, policijo, varnostne službe ali kakšne druge notranje varnostne sile tuje države.

Definicije »Security Assistance« so v obeh zakonih zelo splošne, saj na ta način omogočajo ZDA izvajanje precejšnjega obsega aktivnosti in s tem učinkovito izvajanje nadzora nad morebitnim kršenjem človekovih pravic. V kasnejših opredeljenih vidikih je »Security Assistance« definiran bolj restriktivno.

2.1.2. Programski vidik

V »Congressional Budget Justification for Foreign Operation, FY 2002«, ki ga oblikuje predsednik ZDA, so opredeljeni štirje programi, ki zahtevajo financiranje vlade ZDA in ki spadajo med programe »Security Assistance«: program »Foreign Military Financing«, »Economic Support Fund«, program Vojaškega izobraževanja in usposabljanja IMET ter Mirovne operacije.

2.1.3. Proračunski vidik

V proračunu ZDA so programi »Security Assistance« zajeti v treh kategorijah in sicer v vojaškem financiranju držav v obliki donacij ali posojil, v skladu za gospodarsko pomoč ter v kategoriji drugi programi pomoči.

2.1.4. Obrambni vidik

»Department of Defense Dictionary of Military and Associated terms« in »Security Assistance Management Manual« sta dokumenta, ki jih izdaja Department of Defense. Dokumenta definirata programe »Security Assistance« kot skupino programov, odobrenih na podlagi »Foreign Assistance Act« ter »Arms Export Control Act« in drugih podobnih zakonov, ki omogočajo ZDA prodajo vojaškega blaga, usposabljanja ali drugih podobnih vojaških storitev na podlagi donacij, posojil, kreditiranja ali prodaje za podpiranje nacionalnih ciljev. Definicije »Department of Defense« so glede na »Foreign Assistance Act« ali »State Department Congressional Budget Justification« bolj restriktivne.

2.2. Razlogi za izvajanje programov »Security Assistance«

Glavni razlogi izvajanja programov »Security Assistance« s strani ZDA so (Keithly, 2002, str. 71; Campanell et. al., 2004, str. 16):

- podpiranje dobrih diplomatskih odnosov in s tem možnosti za reševanje velikih regionalnih kriz z vzdrževanjem lokalnih ravnovesij in zgraditi trdno koalicijo s državami zaveznicami,
- povečevati vpliv ZDA v drugih državah ter vplivati na politično usmerjenost držav, ki posedujejo strateško pomembna naravna bogastva,
- pridobiti vpliv in moč pri vladah držav pri reševanju vprašanj, ki zadevajo ZDA ter pri reševanju drugih pomembnih globalnih in regionalnih vprašanj,
- prispevati k izvajanju zunanje politike ZDA, vplivati na mednarodne odnose ZDA in preko le-teh na ameriško gospodarstvo,
- graditi vojaške odnose in kontakte,
- razviti portfolij vojaških zmogljivosti,
- kapitalizirati ameriško visoko tehnologijo,

- preprečiti dostop tehnologije in orožja sovražnim državam,
- poenotiti cilje in vire z drugimi državami za učinkovito izvajanje nalog.

ZDA radodarno nudijo vojaško in ekonomsko pomoč njim pomembnim državam in si na ta način prizadevajo za izpolnitev svojih ciljev. Zavedati se moramo, da njihovi nameni niso nesebični, ampak skuša vlada ZDA vzpostavljati in krepiti mednarodne odnose predvsem v zameno za zagotovitev dostopa do redkih surovin oziroma za zagotovitev prostih morskih poti, ki so pomembne za mednarodno trgovanje ter za zagotavljanje podpore obrambe na morju za države zaveznice in za svojo lastno obrambo v vojnem času (Campanell et. al., 2004, str. 16).

ZDA so odvisne od uvoza surovin iz različnih držav sveta. Kot primer lahko navedemo, da je od uvoza odvisna polovica potreb ZDA po surovi nafti, potrebe po uvozu surove nafte v zahodnoevropskih zavezniških državah ter Japonski pa so celo 90 odstotne. Poleg surove nafte pa ZDA uvažajo tudi približno 40 različnih vrst surovin, kar predstavlja več kot 50 % njihove porabe. Večina najpomembnejših rud in mineralov pa prihaja iz najbolj nestabilnih držav sveta (Campanell et. al., 2004, str. 16-17).

Odvisnost ZDA od tujih virov predstavlja veliko nevarnost za ameriško gospodarstvo. V sedemdesetih letih so se zaradi povišanja cen naftnih derivatov s strani kartela OPEC, ZDA soočale z dviganjem cen, pomanjkanjem zalog, inflacijo, devalvacijo dolarja, s trgovinskim deficitom in stagnacijo ameriškega gospodarstva. Pomanjkanje naravnih virov bi ogrozilo ameriško industrijsko proizvodnjo in povzročilo zmanjšanje outputa strateško pomembnih obrambnih sistemov. Da ne bi prišlo do pomanjkanja strateško pomembnih surovin, ustvarjajo ZDA zaloge velikih količin, kar omogoča večje zavarovanje pred nevarno in drago odvisnostjo od tujih virov v času morebitne nacionalne nevarnosti. Vendar zaradi spreminjajočih se tehnologij in omejenih sredstev za nakup potrebnih surovin tudi zaloge ne morejo zagotoviti zadostnih surovin za proizvodnjo potrebnih obrambnih proizvodov v primeru nacionalne nevarnosti (Campanell et. al., 2004, str. 17).

Prisotnost ali odsotnost programov »Security Assistance« v določeni državi igra veliko vlogo pri odločanju o dostopu ZDA do potrebnih materialov. Na izvozno politiko držav dobaviteljic surovin vplivajo namreč tudi neekonomski faktorji oziroma nacionalni interesi, kot so politični in varnostni zadržki ne glede na to, da predstavlja izvoz v ZDA za te države velik delež njihovega nacionalnega prihodka (Campanell et. al., 2004, str. 17).

2.3. »Security Assistance« v različnih časovnih obdobjih

S časovnim pregledom bomo skušali pokazati, s kakšnimi cilji in nameni so ZDA izvajale programe »Security Assistance« v preteklosti ter kakšnih prednosti so bile deležne države, ki so pomoč prejemale. Preverili bomo, ali nam zgodovinski pregled izvajanja programov pomoči lahko potrdi zastavljeno tezo.

2.3.1. Obdobje po drugi svetovni vojni

Obdobje po drugi svetovni vojni je bilo zaznamovano z dominantno vlogo dveh držav: ZDA in Sovjetske zveze. Nasprotni si filozofiji teh dveh držav sta vplivali na nastanek številnih velikih doktrin v ZDA.

2.3.1.1. Trumanova doktrina

Po drugi svetovni vojni je Sovjetska zveza povečala kontrolo nad manjšimi vzhodnoevropskimi državami ter grozila neodvisnosti Turčije in Grčije. Podpirala je gverilske akcije v Grčiji, v Turčiji pa izvajala diplomatske pritiske. Takratni predsednik ZDA Harry S. Truman¹ je verjel, da se pritiski s strani Sovjetske zveze izvajajo zaradi težnje po postavitvi komunističnega režima v teh državah ter da bi bila takšna prevlada v teh državah v nasprotju z nacionalnimi interesi ZDA. Zato je leta 1947 ameriškemu kongresu podal zahtevek, znan pod imenom Trumanova doktrina, za odobritev 400 milijonov USD pomoči Grčiji in Turčiji ter zahtevek za avtorizacijo za sestavo skupine civilnega in vojaškega osebja. Skupina naj bi bila oblikovana na željo prizadetih držav, za pomoč pri rekonstruiranju držav, nadzoru uporabe dodeljenih sredstev ter izobraževanju in usposabljanju turškega in grškega osebja. Zahtevek je opravičeval z argumenti, da morajo ZDA podpirati svobodo ljudi, ki se upirajo podreditvi zunanjih oboroženih sil. Trdil je, da si morajo države same oblikovati svoje usode na način, ki si ga želijo, ter da morajo ZDA ponuditi finančno pomoč, ki je nujno potrebna za gospodarsko stabilnost ter urejen politični razvoj teh držav (Campanell et. al., 2004, str. 20-21).

Kongres je najprej nasprotoval tovrstni pomoči, saj ZDA še nikoli niso izvajale kakršnihkoli formalnih programov pomoči drugim državam v času miru, vendar je na koncu zahtevku ugodil. Grčiji in Turčiji je ponudil čez 600 milijonov USD vojaške in ekonomske pomoči, ki je bila nadzorovana s strani ameriških vojaških svetovalcev. Do leta 1949 je bilo v Grčiji čez 500, v Turčiji pa čez 400 ameriških pripadnikov oboroženih sil.

Trumanova doktrina je postala predhodnica osnovnega načela kolektivne varnosti in je na ta način postavila temelje za programe »Security Assistance«, ki poudarjajo, da sta varnost ter blaginja prijateljskih držav en izmed glavnih nacionalnih interesov ZDA (Campanell et. al., 2004, str. 20-21).

2.3.2. Obdobje hladne vojne

Po drugi svetovni vojni so bila gospodarstva evropskih držav popolnoma uničena kljub temu, da so ZDA Evropi že takoj priskrbele določeno pomoč. ZDA so bile zaskrbljene, da bodo demokratične vlade v Evropi zaradi slabih gospodarskih razmer in velikih socialnih problemov odprle svoja vrata komunističnemu režimu. Da bi se izognili tej nevarnosti, je

¹ Harry S. Truman je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1945 do leta 1953.

vlada ZDA ponudila obsežen program ameriške pomoči za obnovo evropskega gospodarstva. V samem začetku je bila pomoč ponujena vsem evropskim državam, vključno z Rusijo, in ni bila mišljena kot proti-komunistična promocija, vendar je bila kasneje kot taka s strani Rusije zavrnjena (Campanell et. al., 2004, str. 21).

Pomoč je bila potrjena s strani ameriškega kongresa leta 1948 pod imenom »European Recovery Plan«, bolje poznan kot »Marshall Plan«², pod katerim je šestnajst evropskih držav, kasneje tudi zahodna Nemčija, pridobilo med leti 1949 in 1952 15 milijard USD pomoči v obliki donacij in posojil (Campanell et. al., 2004, str. 21).

Kasneje se je pomoč dodeljevala z razlogom zatreti vojaške, politične in ekonomske vplive Sovjetske zveze v Evropi.

Leta 1949 je politika omejevanja vpliva sovražnika pridobila drugačno obliko in sicer na podlagi združitve ZDA z drugimi državami pod imenom »North Atlantic Treaty Organization« (NATO) za obrambo skupnih interesov sodelujočih držav (Campanell et. al., 2004, str. 21-23).

Do leta 1965 so bile največje uporabnice »Security Assistance« programa NATO države. Program »Security Assistance« se je izvajal predvsem kot transfer orožja, pod imenom »Military Assistance Program« in »Foreign Military Sales Program«, in je državam NATO omogočil transfer kar 56 odstotkov vsega ameriškega orožja (Campanell et. al., 2004, str. 21-23).

2.3.2.1. Eisenhowerjeva doktrina

Zaradi vse večjih političnih in vojaških kriz po svetu (korejska vojna leta 1950, namen Egipta za nakup orožja Sovjetske zveze, vedno večje vmešavanje ZDA v Indokini) je v ospredje prišla težnja po ponovni vzpostavitvi politike omejevanja vpliva sovražnika in sicer ne le na pragu Sovjetske zveze ampak po vsem svetu. Zunanja politika pomoči ZDA se je razširila iz pomoči zavezniškim državam na pomoč prijateljskim državam ter transfer orožja državam zaveznicam na transfer orožja prijateljskim državam (Campanell et. al., 2004, str. 23).

Eisenhowerjeva³ doktrina se je izoblikovala kot posledica širitve vpliva Sovjetske zveze v Sirijo in Egipt ter kot posledica pomoči Sovjetske zveze Egiptu med Sueško krizo⁴ leta 1956. Ta doktrina je zagovarjala pravico ZDA do uporabe oboroženih sil za pomoč katerikoli državi

² Ameriška pomoč Evropi po drugi svetovni vojni je bila predlagana s strani Georgea C. Marshalla, takratnega »Secretary of State«, po katerem je pomoč tudi dobila ime.

³ Dwight Eisenhower je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1953 do leta 1961.

⁴ Vojaški spopad leta 1956, v katerega so bile vpletene britanska, francoska, izraelska in egiptovska vojska. Izzvala ga je Egiptovska nacionalizacija Sueškega prekopa. Sovjetska zveza je Egiptu v času hladne vojne plačala tretjino Asuanskega jezua kot darilo v znak prijateljstva med državama.

ali skupini držav na področju Bližnjega Vzhoda, ki bi v primeru agresije katerekoli komunistične države za pomoč zaprosile (Campanell et. al., 2004, str. 23).

Regionalna stabilnost Bližnjega Vzhoda je postala dolgoročni cilj ZDA in zavezniških držav. Glavni interes ZDA in zavezniških držav je bil in je še vedno povezan z obsežnimi rezervami nafte na tem področju. Eisenhower je verjel, da bi v primeru podreditve Bližnjega Vzhoda s strani Sovjetske zveze zahodna gospodarstva propadla, vlade Zahodne Evrope pa bi klonile komunističnemu režimu, kar bi pomenilo velik udarec za nacionalni interes ZDA. Iz opisanega lahko trdimo, da je bil v Eisenhowerjevi doktrini primarno najbolj pomemben nacionalni interes ZDA, šele nato blaginja in mir držav Bližnjega Vzhoda (Campanell et. al., 2004, str. 23).

2.3.2.2. Administracija Kennedyja in Johnsona

Predsednik Kennedy⁵ je v okviru programa z imenom »Alliance for Progress« začel z gospodarsko pomočjo Latinski Ameriki, da bi oblikoval stabilno socialno področje, onemogočil notranja in zunanja revolucionarna gibanja ter zajezil komunistični vpliv Kube. Poleg gospodarske pomoči so ZDA v okviru programa »Military Assistance Program« Latinski Ameriki ponujale tudi vojaško pomoč (Campanell et. al., 2004, str. 24).

Poleg Latinske Amerike je imela v času Kennedyjeve in Johnsonove⁶ administracije velik pomen tudi jugovzhodna Azija⁷, še vedno pa je bil velike pomoči deležen Bližnji Vzhod, saj sta bili tako ZDA kot Zahodna Evropa še vedno močno odvisni od naravnih dobrin teh držav. To je bil tudi povod za vedno večje dodeljevanje predvsem vojaške pomoči tem državam s ciljem ohranjati regionalno stabilnost. Sčasoma so se vojaške donacije zmanjševale in se kmalu nadomestile z nakupi orožja po programu »Foreign Military Sales« (Campanell et. al., 2004, str. 24).

2.3.2.3. Nixonova doktrina

Zaradi velikih stroškov, s katerimi so se ZDA soočale v času vojne v jugovzhodni Aziji, je predsednik Nixon⁸ začel s spremembami zunanjepolitičnega delovanja ZDA. ZDA so reševanje problemov drugih držav prepustile njihovim nacionalnim silam, same pa so priskočile na pomoč z oskrbo potrebnega materiala in z zagotavljanjem gospodarske pomoči. Koncept samozadostnosti držav je sprožil povečanje vojaških nakupov držav pri ZDA ter zmanjšal vojaške donacije ZDA tem državam. Povezovanje različnih vojaških in ekonomskih pomoči je tako v času Nixonove administracije botrovalo k nastanku skupnega imena

⁵ John F. Kennedy je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1961 do leta 1963.

⁶ Lyndon Johnson je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1963 do leta 1969.

⁷ Vietnamska vojna. Vojna med Severnim in Južnim Vietnamom, v kateri so na strani Južnega Vietnama sodelovale tudi ZDA in sicer od leta 1961 do 1973.

⁸ Richard Nixon je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1969 do leta 1974.

programov pomoči »Security Assistance«, ki ga uporabljajo še danes (Campanell et. al., 2004, str. 25).

Kot posledica izkušenj ZDA v Vietnamu ter vedno večjega transfera orožja na Bližnji Vzhod za ohranjanje stabilnosti teh držav ter zagotavljanje zadostnih zalog nafte ZDA, Zahodni Evropi in Japonski, se je povečalo zavedanje pomena izvajanja programov pomoči. Kongres ZDA je vzpostavil bolj učinkovita pravila izvajanja programov »Security Assistance« ter bolj učinkovit nadzor nad transferom orožja. Nova pravila so leta 1976 izoblikovala nov zakon »Arms Export Control Act«. Zakon je imel velik vpliv na oblikovanje vseh kasnejših oblik ter na izvajanje programov »Security Assistance« s tem, ko je prepovedal kakršenkoli transfer orožja ter izvajanje pomoči v obliki donacij državam, ki niso spoštovale človekovih pravic, razen v primerih, ko le-to odobri kongres. Vzpostavil je tudi boljši pregled kongresa nad transferom orožja (Campanell et. al., 2004, str. 26).

2.3.2.4. Carterjeva doktrina

V času Carterjeve administracije⁹ je bila še vedno glavna skrb področje Arabskega zaliva ter velika gospodarska odvisnost ZDA od teh držav. Zato je Carter povsem resno skrbel za stabilnost teh držav ter odločil, da bo kakršnakoli agresija zoper države na tem območju pomenila napad na ZDA, ki bodo to kritično področje branile z vsemi silami, tudi obrambnimi (Campanell et. al., 2004, str. 27).

Prijateljski odnosi z državami v Arabskem zalivu ter državami tretjega sveta so bili v tem času zaradi pomanjkanja surovin ter surove nafte v ZDA eden najpomembnejših ciljev zunanje politike ZDA. Prijateljski odnosi pa so se vzdrževali prav na podlagi programov pomoči "Security Assistance" v obliki donacij, prodaj vlada-vladi ali neposrednimi komercialnimi odnosi s temi državami. Zakon "Foreign Assistance Act" je dovoljeval tudi neposredne protidobave pri izvajanju programov "Security Assistance" in sicer v primeru uvoza materialov, ki so bili posebnega pomena za gospodarstvo ZDA (Campanell et. al., 2004, str. 27).

Predsednik ZDA je lahko ponudil pomoč v okviru programov "Security Assistance" državam v zameno za katerokoli strateško pomembno surovino.

V času Carterjeve administracije so se začeli tudi gospodarski odnosi z Ljudsko republiko Kitajsko. Kitajska je ZDA ponujala artikle po ceni brez davka v zameno za različne ameriške vojaške izdelke, vendar ta predlog ni bil odobren s strani ameriškega kongresa. Tako se je gospodarski odnos med ZDA in Kitajsko začel z izvajanjem programa FMS in sicer s prodajo artiklov dvojne uporabe - vojaške in civilne, kar je zajemalo prodajo tovornjakov, telekomunikacijskih naprav in radarjev, tj. nebojnih artiklov. Prvaodobritev s strani kongresa

⁹ Jimmy Carter je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1974 do leta 1981.

za izvoz orožja Ljudski Republiki Kitajski je bila izdana šele leta 1985 in sicer za modernizacijo proizvodnje streliva, leto kasneje pa ji je sledila še odobritev nadgradnje vojaških letal F-8 (Campanell et. al. , 2004, str. 28-29).

2.3.3. Obdobje po hladni vojni

2.3.3.1. Administracija H.W. Busha

Različni dogodki v svetu, kot so bili padec železne zaves, napad Iraka na Kuvajt in Zalivska vojna za osvoboditev Iraka, propad Sovjetske zveze in velika svetovna gospodarska recesija v letih 1991 in 1992, so oblikovali zunanjo politiko ZDA v času Busheve administracije¹⁰ (Campanell et. al., 2004, str. 31-32).

Padec železne zaves ter vzpostavitev demokratično izvoljenih vlad ter tržnega gospodarstva je v letu 1991 spodbudilo takojšnjo pomoč ZDA Češkoslovaški, Madžarski in Poljski. V tovrstno pomoč je bila vključena tudi donacija sredstev za izvajanje programa izobraževanja in usposabljanja IMET. V letu 1992 se je pomoč Vzhodni Evropi nadaljevala in sicer so je bile deležne Bolgarija, Estonija, Litva, Latvija, Rusija in Ukrajina, pomoči pa je bila tega leta deležna tudi Albanija, leta 1993 pa še Belorusija in Romunija ter Kazahstan. Velike politične spremembe v Vzhodni Evropi in Rusiji so povzročile zmanjšanje in umik orožja s področja Vzhodne Evrope, kar je povzročilo težnjo po zmanjševanju oboroževanja na Zahodu, predvsem v ZDA, ter s tem nastanek velike zaloge presežnega orožja (Campanell et. al., 2004, str. 31-32).

Tabela 1: Donacije ZDA vzhodnoevropskim in drugim bližnjim državam v 90-ih letih v okviru programa IMET

v 1000 USD

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Albanija		128	172	165	226	432	666	613	650
Bolgarija					400	708	903	950	974
Češkoslovaška	246	684	61						
Češka			469	500	500	795	737	1.349	1.227
Estonija		61	80	152	180	386	572	609	675
Latvija		46	113	195	197	388	535	751	729
Litva		72	148	150	196	498	523	664	727
Madžarska	250	641	699	700	796	1.034	1.014	1.347	1.500
Romunija			309	312	460	750	922	1.094	1.111
Rusija		132	455	471	413	760	842	732	228
Slovaška			128	296	253	471	621	621	623

Vir: Martin, 2000, str. 24; Martin, Brandt, 1999, str. 24-25; Samuelson, 1994, str. 25-26; Samuelson, 1995, str. 27; Samuelson, 1996, str. 29; Samuelson, 1998, str. 68.

¹⁰ George H.W. Bush je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1989 do leta 1993.

Tabela 2: Donacije ZDA vzhodnoevropskim in drugim bližnjim državam v 90-ih letih v okviru programa FMF

v 1000 USD

	1995	1996	1997	1998	1999
Albanija		2.525	1.000	1.700	4.000
Bolgarija		4.257	3.000	4.200	9.400
Češka		8.900	9.087	16.250	7.100
Estonija	706	1.500	1.500	8.300	4.700
Madžarska	0	3.200	10.087	16.600	7.100
Latvija	706	1.500	1.500	6.950	4.700
Litva	706	1.500	1.500	6.950	4.700
Poljska	1.000	16.475	12.587	124.700	161.362
Romunija		9.275	6.500	13.900	6.500
Rusija	0	0	2.250	2.250	0
Slovaška	0	3.550	6.000	3.200	3.200
Ukrajina	0	0	5.250	3.800	5.000

Vir: Martin, 2000, str.20; Martin, Brandt, 1999, str. 20; Samuelson, 1998, str.68.

Ob napadu Iraka na Kuvajt so se pokazale pozitivne posledice izvajanja programov "Security Assistance" na področju Arabskega zaliva v preteklih letih ter dovzetnost držav v času Zalivske vojne za podporo koalicijskim silam, ki so tovrstno pomoč prejemale. Pomoč in podpora koalicijskim silam v Arabskem zalivu, še posebno Saudske Arabije, je bila rezultat 15 milijard USD vrednih FMS projektov, ki so se izvajali in zaključili na tem področju pred letom 1990. Ti projekti so vključevali izgradnjo letalskih stez in drugih prog, pristanišč in drugih urejenih površin za raztovarjanje, zaščitenih področij za vodenje in upravljanje, poleg tega pa so programi »Security Assistance« omogočili še združljivost nabavljene opreme z ZDA in koalicijskimi silami ter vojaško in profesionalno usposabljanje obrambnih sil teh držav. Zaradi pridobljenega znanja angleškega jezika preko programa IMET so komunikacije v času vojne potekale tekoče in brezhibno (Campanell et. al., 2004, str. 31-32).

Tabela 3: Skupne vrednosti pogodb LOA za nakup vojaških sistemov in orožja po programu FMS s strani držav Bližnjega vzhoda v 80-ih letih

v 1000 USD

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Izrael	513.513	116.781	553.538	2.140.879	103.257	86.062	169.874	104.123	1.427.433	371.258
Jordanija	288.441	276.752	94.625	44.363	23.640	116.913	26.307	36.670	1.427.433	371.258
Oman	18.749	43.652	19.834	650	1.451	1.058	307	633	5.919	969
Libanon	30.002	44.893	7.479	323.947	100.554	12.344	2.445	4.070	536	5.000
Katar	41	234	342		1.114	276	635	1.385	263	
Saudska Arabija	2.737.971	988.778	5.205.082	845.258	2.733.297	2.496.224	726.168	634.948	1.753.768	1.191.450
Združeni arabski emirati	106	5.029	121	654.629	2.149	66.701	1.975	101.500	150.279	52.522
Kuvajt	120.474	42.750	111.645	145.147	101.696	103.232	143.525	63.736	1.924.733	93.468
Jemen	1.140	20.449	11.576	8.389	1.248	13.090	7.181	6.477	2.500	8.223

Vir: Facts Book, Defense Security Assistance Agency, 1989, str 2-3.

Zalivska vojna je dokazala, da je ameriški vojaški obrambni sistem drag, vendar učinkovit sistem. Predstavitev vojaških sistemov v času Zalivske vojne je bil eden najboljših marketinških dosežkov ZDA, ki bodo odmevali tudi v prihodnosti ter ena najboljših promocij ameriškega orožja tujim kupcem. Izvajanje programov FMS se je v tem času povečalo in sicer iz 14,2 milijardi USD v letu 1990 na rekordnih 23,5 milijarde USD v letu 1991 (Campanell et. al., 2004, str. 31-32).

2.3.3.2. Clintonova administracija

Kljub velikim svetovnim izzivom v letu 1993, kot na primer humanitarna vojaška pomoč Somaliji, težke razmere v Bosni, neupoštevanje sankcij s strani Sadama Huseina, ki so jih Združeni narodi naprtili Iraku, politični in ekonomski kaos v bivši Sovjetski zvezi, slabo stanje ameriškega gospodarstva ter svetovnega gospodarstva ter rehabilitacija po močni recesiji v letih 1991 in 1992, zmanjševanje vojaškega proračuna ZDA ter nadaljevanje mirovnih pogajanj na Bližnjem Vzhodu, je bil glavni poudarek Clintonove administracije¹¹ na okrepitvi ameriškega gospodarstva. Ameriško gospodarstvo se je soočalo z velikimi notranjimi problemi, kot so bankroti podjetij, z visoko stopnjo nezaposlenosti, visoko stopnjo kriminala, trgovanjem z mamili ter slabim stanjem zdravstvene politike. Clintonova administracija je verjela, da se lahko dobro in uspešno zunanjo politiko, ki naj bi podpirala demokracijo, svetovni mir, ekonomsko rast in razvoj ter skrb za človekove pravice, uresničuje le na podlagi močnega domačega gospodarstva (Campanell et. al., 2004, str. 33).

V času Clintonove administracije se je ponovno aktiviralo ambasade ZDA za aktivno pomoč pri izvajanju marketinških strategij v tujih državah in s tem pomoč ameriški civilni in vojaški industriji pri iskanju možnosti za neposredne komercialne prodaje, za prodaje obrambnih proizvodov in storitev po postopkih »Foreign Military Sales« ter izobraževanja v tujih državah (Campanell et. al., 2004, str. 33).

Po razpadu Sovjetske zveze in koncu hladne vojne je prišlo do teženj za pridobitev mirovne dividende¹² v obliki znižanja obrambnega proračuna ter hitrega krčenja obrambnih sil ZDA. Na tak način privarčevana sredstva bi pripomogla k financiranju domačih programov v ZDA, kot na primer zmanjšanje deficita ter financiranje zdravstvenih reform. Leto 1993 je bilo na podlagi izvajanja programa FMS označeno za leto pozitivnega zaslužka ter pozitivnega vpliva na celotno ameriško gospodarstvo, predvsem zaradi velikih prodaj glavnih obrambnih sistemov državam Arabskega zaliva in Tajvanu, v skupni rekordni višini 33 milijard USD. Takšne prodaje so ohranile proizvodnjo ZDA na visoki ravni ter omogočale večje zaposlovanje v obrambni industriji, predvsem v podjetjih, ki so proizvajala letala F-15 za Saudsko Arabijo ter F-16 za Tajvan, pa tudi orožje za bojne tanke, ki je bilo prodano Kuvajtu (Campanell et. al., 2004, str. 33).

¹¹ William J. Clinton je predsedoval ZDA v obdobju od leta 1993 do leta 2001.

¹² Mirovna dividenda predstavlja prihodek, ki ga pridobimo z realokacijo izdatkov iz obrambnega v civilni sektor.

V času Clintonove administracije je bila dodeljena možnost nabave po sistemu FMS s strani ZDA tudi Sloveniji. Od leta 1996 je Slovenija deležna pomoči s strani vlade ZDA v okviru programa »Foreign Military Financing« - FMF. Ta donacija, imenovana Varšavska pobuda, je bila dodeljena Sloveniji na podlagi napovedi predsednika Clintona leta 1994 na Poljskem o pomoči državam partnericam za mir, z namenom vpeljati transparentnost in demokratičen nadzor v obrambnih strukturah partneric, pospeševanja skupnega načrtovanja in usposabljanja ter izvajanja vaj z državami NATO ter povečati interoperabilnost partneric z državami NATO pri izvajanju dogovorjenih aktivnosti (Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS).

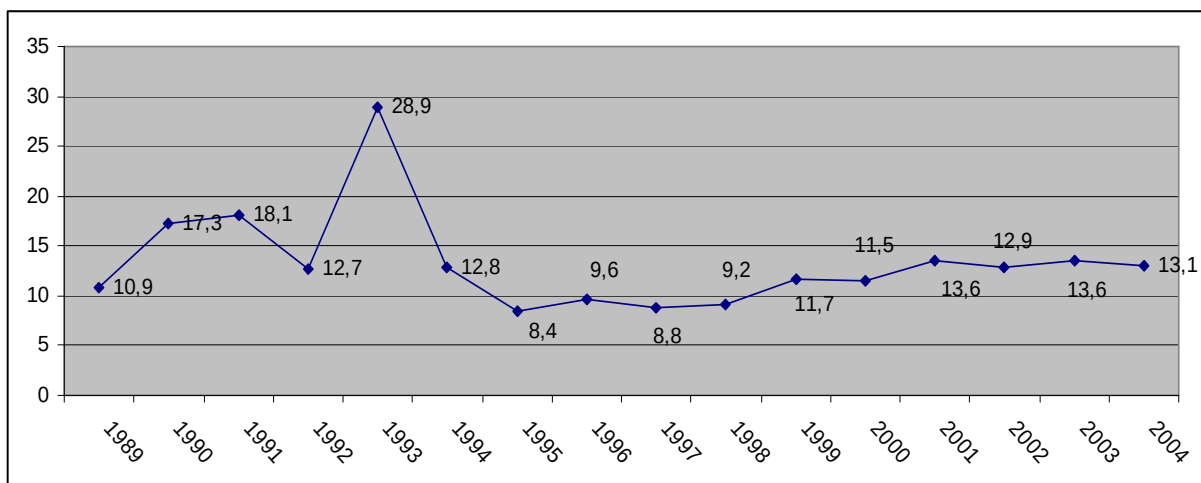
Leta 2000 so ZDA namenile 1,825 milijarde USD dodatnega denarja za izvajanje programov »Security Assistance« kot podporo za ohranitev miru na Bližnjem Vzhodu, od tega je bilo 450 milijonov USD namenjenih za program »Economic Support Fund« ter 1,375 milijarde USD za program »Foreign Military Financing«. Prodaje po programu »Foreign Military Sales« so dosegle višino 12,1 milijarde USD. Leta 2001 je Clintonova administracija naslednikom zapustila 3,576 milijard USD za izvajanje programov »Foreign Military Financing«, 57,875 milijonov USD za izvajanje programa IMET ter 2,295 milijarde USD za program »Economic Support Fund«. Prodajo po programu FMS pa so napovedovali v višini 15,9 milijarde USD (Campanell et. al., 2004, str. 33).

2.3.3.3. Administracija G. W. Busha

V času Busheve administracije¹³ se je nadaljevalo izvajanje Clintonovega zakona o trgovanju z orožjem, kar je v letu 2002 na podlagi izvajanja programa FMS doprineslo v ameriški proračun 12,5 milijarde USD, v letu 2003 14,1 milijarde USD, v letu 2005 pa so pričakovali prodajo v višini 14,2 milijarde USD. Pri izvajanju programa FMF je bila glavna sprememba le pri donaciji Poljski, ki je za nakup letala F-16 dobila posojilo v višini 3,8 milijarde USD. Sredstva za izvajanje programa IMET so se povečala s 50 milijonov USD v letu 2000 na 92 milijonov USD v letu 2004 (Campanell et. al., 2004, str. 36).

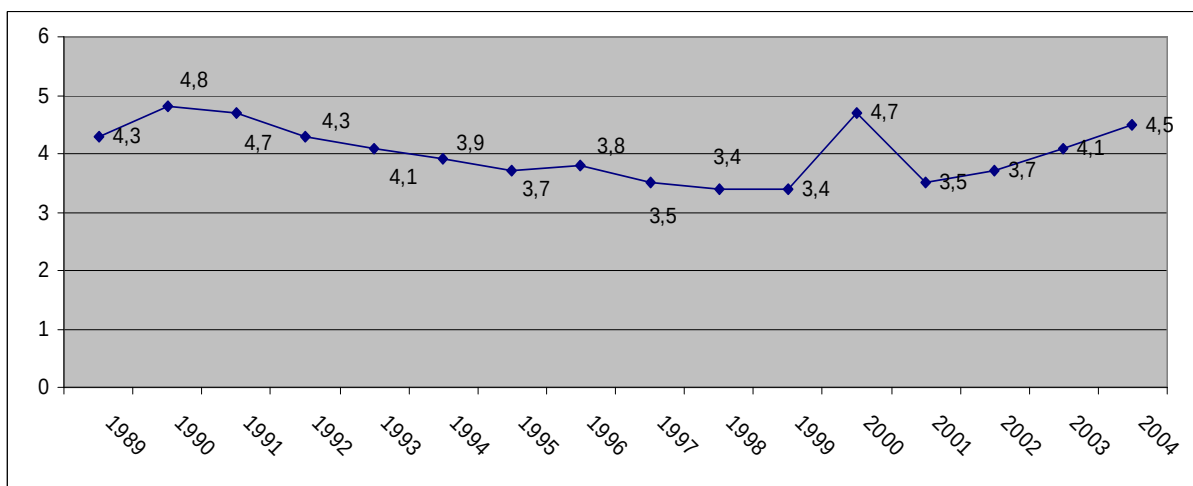
¹³ George W. Bush predseduje ZDA od leta 2001.

Slika 1: Skupna vrednost sklenjenih pogodb LOA po programu FMS po letih (v mrd USD)

Vir: Facts Book, Defense Security Assistance Agency, 1989, str. 2; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 1999, str. 2-3; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 2-3 .

Slika 2: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD)

Vir: Facts Book, Defense Security Assistance Agency, 1989, str. 30; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 1999, str. 32-33; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 34-35.

2.3.4. Obdobje po 11. septembru 2001

Napad na ZDA 11. septembra 2001 je povzročil množičen odhod ameriških oboroženih sil in sil drugih držav v jugozahodno Azijo.

Busheva administracija poudarja dva pglavitna cilja pri izvajanju zunanje politike in sicer zmago v globalni vojni proti terorizmu ter braniti Američane doma in po svetu (Powell, 2002, str. 17).

Globalna vojna proti terorizmu je tako povzročila porast sredstev za izvajanje programov »Security Assistance«. Leta 2002 je bilo za program FMF namenjenih 3,7 milijarde USD, za program »Economic Support Fund« - ESF pa 3,289 milijarde USD (Campanell et. al., 2004, str. 36).

V letu 2003 je bilo programu ESF dodeljenih 2,29 milijarde USD, od tega je 600 milijonov USD prejel Izrael, 615 milijonov USD Egipt, 200 milijonov USD Pakistan, 60 milijonov Indonezija ter 25 milijonov USD Indija. Program FMF je v letu 2003 prejel 4.107 milijarde USD, ki so bile razdeljene Izraelu v višini 2,1 milijarde USD, Egiptu v višini 1,3 milijarde USD, Filipinom 20 milijonov USD, Pakistanu in Indiji po 50 milijonov USD in Kolumbiji 98 milijonov USD. Program IMET je prejel 80 milijonov USD, kar predstavlja 27,5 odstotka več kot leta 2001. Denar se je namenil zaveznicam ZDA v vojni proti terorizmu in sicer Indiji, Pakistanu, Uzbekistanu, Gruziji, Filipinom, Jordaniji, Omanu in Jemenu (Increases in Military Spending and Security Assistance since 9/11/01, 2002, str. 3-4).

Nadaljevanje vojne proti terorizmu in potrebne operacije za obnovo Iraka so bile povod ameriškem kongresu za odobritev dodatnih sredstev za programe "Security Assistance" v letu 2003 in sicer je program FMF pridobil dodatni 2,059 milijarde USD, program ESF pa dodatni 2,475 milijarde USD. Ameriški kongres je kasneje odobril še dodatna sredstva za izvajanje programa ESF in sicer 9 milijard USD Izraelu, 2 milijardi USD Egiptu ter Turčiji 8,5 milijarde USD (Campanell et. al., 2004, str. 36).

ZDA so že v preteklosti programe pomoči izvajale predvsem za prodor svojih lastnih interesov na druga področja sveta. Različni programi pomoči so se izvajali predvsem za promocijo demokratizacije in širitev svojega vpliva v svetu. Programi pomoči so s strani ZDA puščali pozitivne in negativne posledice. V Evropi so se programi izvajali predvsem za omejevanje komunističnega vpliva s strani Sovjetske zveze. Na podlagi izvajanja pomoči se je oblikoval pas nekdanjih vzhodnoevropskih držav, ki so danes najzvestejši vojaški partner ZDA v Evropi, kar se je potrdilo ob podpori vojne v Iraku z Vilensko deklaracijo. Na primeru Evrope lahko trdimo, da so programi »Security Assistance« in drugi programi pomoči prinašali pozitivne posledice tako za državo pobudnico kot za državo uporabnico teh programov.

Vojaška pomoč ZDA Iranu leta 1951 proti upornim predelom države, ki jih je podpirala Sovjetska zveza, vojaška in tehnološka podpora Sadamu Huseinu v iransko-iraški vojni, finančna in vojaška pomoč Južnemu Vietnamu v vietnamski vojni so primeri, ko programi pomoči ZDA niso dosegli svojega namena. Razloge lahko iščemo v dejstvu, da so obojestranske koristi pri izvajanju programov pomoči mogoče le v demokratičnih sistemih, kjer je interes vladajočega razreda enak interesu prebivalstva.

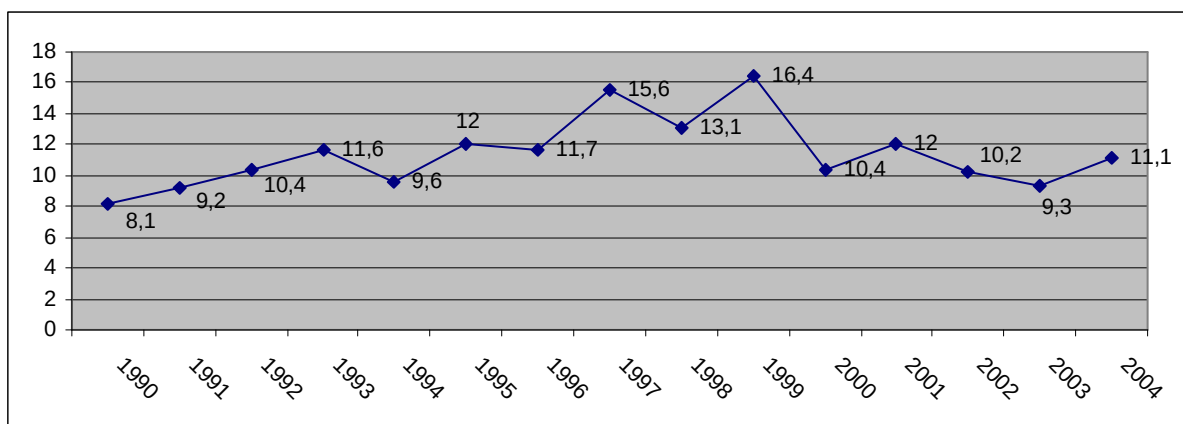
2.4. Vrste programov "Security Assistance"

V okviru programa »Security Assistance« deluje več programov, ki omogočajo različne obrambne in ekonomske pomoči zavezniškim in prijateljskim državam ter omogočajo pospešen prodor interesov ZDA v mednarodno okolje in sicer (Campanell et. al., 2004, str. 47-51):

2.4.1. Foreign Military Sales

»Foreign Military Sales« - FMS je program, s katerim izbrane tuje države kupujejo v ZDA orožje, vojaško opremo in storitve ter usposabljanje za svoje obrambne potrebe. Država, ki izvaja nakup, poravnava vse stroške, povezane z nakupom iz svojega nacionalnega proračuna. Nabava se izvede na podlagi sporazuma vlada-vladi, ki je dokumentiran v obliki pogodbe »Letter of Offer and Acceptance« - LOA med vlado ZDA in tujo državo. V okviru programa FMS lahko dobava poteka direktno iz zalog »Department of Defense« ali na podlagi novih nabav. Če je vir dobave nov nakup želenega blaga ali storitev, vstopi vlada ZDA, za pridobitev zahtevanega artikla ali storitve, v pogodbeno razmerje z ameriško industrijo. Programa FMS se je v letu 2004 posluževalo 117 držav sveta in mednarodnih organizacij, prodano pa je bilo za 11,1 milijarde USD blaga in storitev.

Slika 3: Skupna vrednost dobav po programu FMS po letih (v mrd USD)

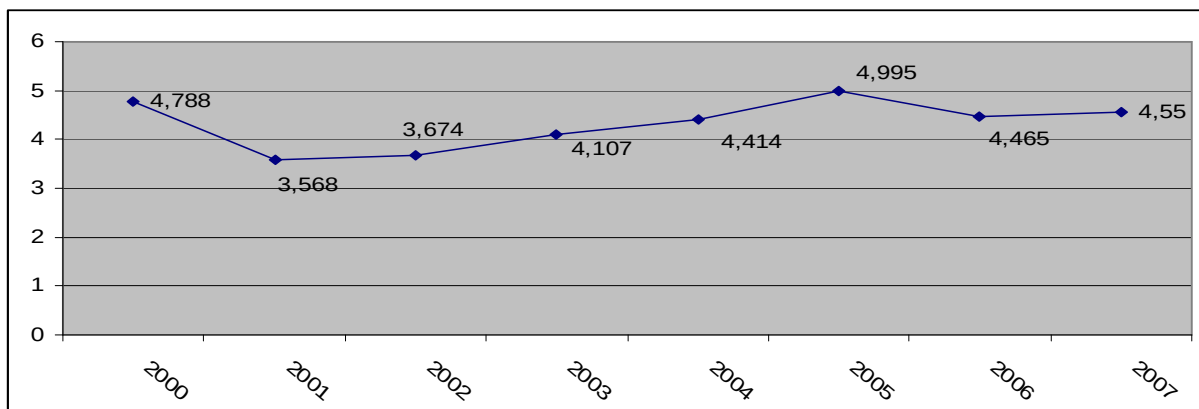

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 1999, str. 18-19; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 18-19.

2.4.2. Foreign Military Financing

»Foreign Military Financing« - FMF je program, ki ga sestavljajo donacije in posojila izbranim državam, ki se jim po postopkih nabave FMS omogoči nakup opreme, storitev in usposabljanja za obrambne namene. Takih donacij je od leta 1996 deležna tudi Slovenija. Po programu FMF je v letu 2003 ameriški kongres odobril 4,107 milijarde USD donacij, zahtevek za leto 2004 pa je znašal 4,414 milijarde USD.

Slika 4: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD)

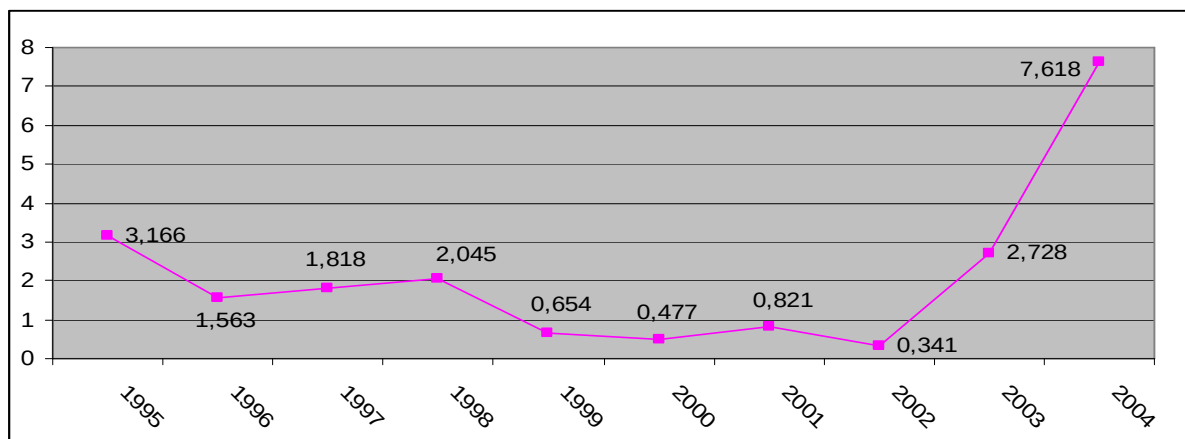

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 34-35; Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2007, 2006, str. 659-682.

2.4.3. Neposredni komercialni odnosi

Neposredni komercialni odnosi predstavljajo direktno prodajo industrije ZDA drugim državam. Neposredni komercialni odnosi niso pod nadzorom »Department of Defense« in se ne izvajajo v okviru sporazuma vlada-vladi. Vlada ZDA s pomočjo »Department of State« v tem primeru izvaja kontrolo z izdajanjem izvoznih dovoljenj. Skupna vrednost dovoljenj, ki jih je izdala vlada ZDA, je v letu 2004 znašala 16,947 milijarde USD.

Slika 5: Skupna vrednost neposrednih dobav s strani ameriških proizvajalcev tujim državam po letih (v mrd USD)

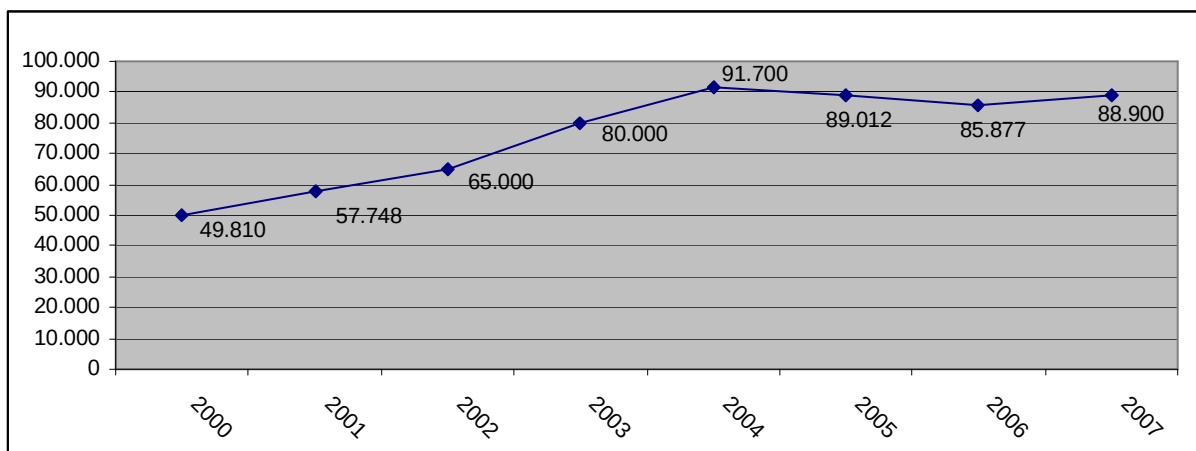
Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 64-65.

2.4.4. Izobraževalni program IMET

Program »International Military Education and Training« - IMET je izobraževalni program, ki se izvaja v ZDA ali v ameriških vojaških bazah po svetu in omogoča izobraževanje vojaških in civilnih oseb. Program IMET je v celoti financiran iz donacij ZDA. Proračun

programa IMET je v letu 2003 znašal 80 milijonov USD v obliki donacije, v letu 2004 pa so načrtovali porabo 92 milijonov USD za izobraževanje 12.000 študentov.

Slika 6: Skupna vrednost donacij ZDA po programu IMET po letih (v 1000 USD)

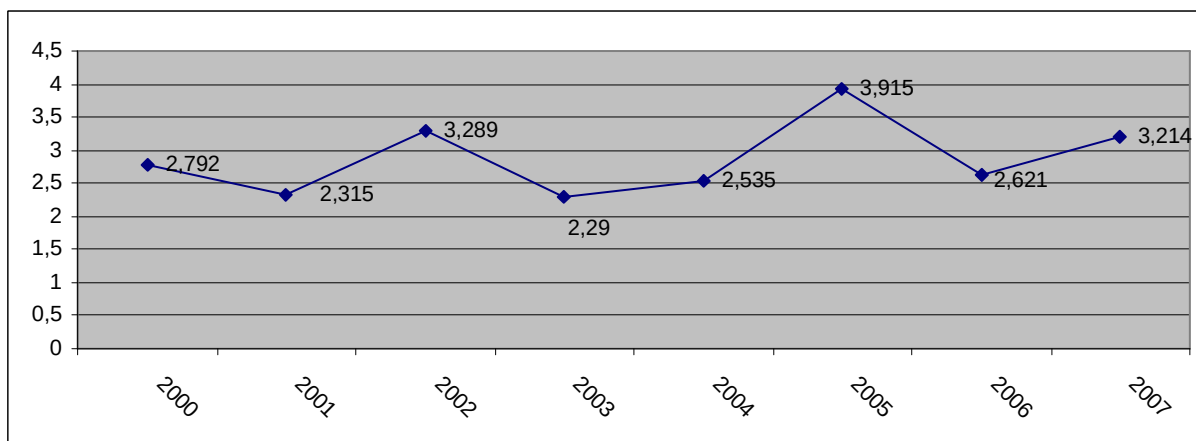

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 108-109; Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2007, 2006, str. 659-682.

2.4.5. Economic Support Fund

Proračunska sredstva ZDA so pri programu »Economic Support Fund« - ESF namenjena povečanju ekonomske in politične stabilnosti na področjih, kjer imajo ZDA posebne politične in varnostne interese ali pa kot pomoč za utrjevanje miru in za preprečevanje večjih ekonomskih in političnih kriz. Zahtevek za financiranje programa EFS je za leto 2004 znašal 2,535 milijarde USD.

Slika 7: Skupna vrednost pomoči ZDA po programu »Economic Support Fund« po letih (v mrd USD)

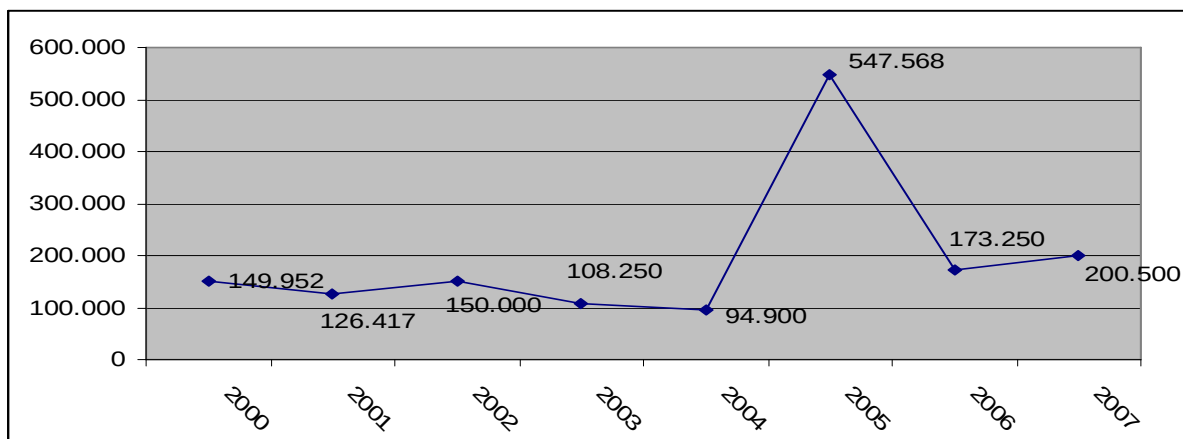

Vir: Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2003, str. 524; Fiscal Year 2004, str. 580; Fiscal Year 2007, str. 659- 682.

2.4.6. Partnerstvo za mir

Zahtevek za izvajanje programa Partnerstvo za mir je za leto 2004 znašal 95 milijonov USD. Sredstva so se uporabljala za podporo operacijam na Balkanu, Vzhodnem Timorju, Podsaharski Afriki in Afganistanu.

Slika 8: Skupna vrednost pomoči ZDA po programu Partnerstvo za mir (v mrd USD)

Vir: Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2003, str. 524; Fiscal Year 2004, str. 580; Fiscal Year 2007, str. 659- 682.

3. ZNAČILNOSTI PROGRAMOV »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING«

Za lažje razumevanje izvajanja programov FMS in FMF bomo v nadaljevanju razložili postopke izvajanja programov ter postopke nabav vojaškega blaga in storitev, ki se lahko pridobi po programu FMS in FMF, s strani vlade ZDA.

3.1. Dokumenti v postopku »Foreign Military Sales«

V postopku nabave po programu FMS se ponavadi srečujemo z dvema dokumentoma in sicer dokumentom »Letter of Request« in »Letter of Offer and Acceptance«, v posebnih primerih pa tudi z dokumentoma »Letter of Intent« ter »Memorandum of Understanding«. Ker predstavljajo ti dokumenti mednarodne sporazume med dvema državama, zahteva priprava le-teh posebno profesionalno skrb.

3.1.1. Zahtevek »Letter of Request«

»Letter of Request« - LOR je dokument, s katerem se sproži proces FMS. LOR je zahtevek, v katerem država, ki se je odločila za nakup potrebnih vojaških artiklov ali storitev preko programa vlada-vladi oziroma FMS, opredeli svoje potrebe. Pomembno je, da posamezna država v LOR kar najboljše opredeli kaj želi in z njim poda čimveč možnih informacij, saj s

tem omogoči Agenciji za pripravo in izvedbo LOA, ki deluje znotraj »Department of Defense«, da le-to pripravi čimbolj v skladu s potrebami in zahtevami države (Customer Guide to U.S. Security Assistance Programs, 2001, str. 9-10).

Vlada ZDA lahko kot odgovor na zahtevek LOR poda dva dokumenta in sicer »Price and Availability« – P&A, ki podaja grobe ocene o ceni in razpoložljivosti vojaškega blaga ali storitve ali dokument »Letter of Offer and Acceptance« - LOA. Informacije, ki jih dobimo na podlagi dokumenta P&A se lahko uporabljajo izključno za potrebe načrtovanja in planiranja. Dokument ne pomeni odobritve vlade ZDA za pridobitev vojaškega blaga ali storitve; informacije o ceni in razpoložljivosti na dokumentu pa se ne uporabljajo za določanje vrednosti LOA. Ocenjena vrednost blaga ali storitve v LOA je lahko drugačna od ocenjene vrednosti istega blaga v P&A (Campanell et. al., 2004, str. 145).

3.1.2. Pogodba »Letter of Offer and Acceptance«

Pogodba LOA je dokument, ki ga vlada ZDA uporablja za prodajo vojaškega blaga in storitev drugim državam ali mednarodnim organizacijam. LOA predstavlja verodostojno ponudbo blaga ali storitve s strani vlade ZDA, ki je opredeljena v tem dokumentu (Campanell et. al., 2004, str. 145).

Pogodba LOA je ponudba ZDA za nakup blaga ali storitev, ki postane pogodba šele po podpisu s strani tuje države, ki nastopa kot kupec. Vsaka ponudba oziroma pogodba LOA je pripravljena na način, da omogoča dostop do celotnega paketa storitev »Total Package Approach«, kar pomeni, da se v pogodbi ne ponuja samo artikel, ampak tudi začetno in nadaljnje vzdrževanje kupljenega artikla, usposabljanja za pravilno uporabo artikla, na splošno vse storitve, ki omogočajo pravo funkcionalnost zahtevanega blaga. Tak način prodaje je še posebno dobrodošel v državah, pri katerih Agencija za pripravo in izvedbo LOA nima nikakršnih informacij o preteklih vojaških nakupih teh držav ter o tem, kakšni artikli bi določeni državi ustrezali, v smislu kompatibilnosti blaga z opremo, s katero države že razpolagajo (Customer Guide to U.S. Security Assistance Programs, 2001, str. 9-10).

LOA je produkt Agencije za pripravo in izvedbo LOA, ki je prejela zahtevek LOR. Le-ta je zavezana, da pogodbo sestavi v 120 dneh po prejetju zahtevka LOR (Campanell et. al., 2004, str. 145).

Poznamo tri vrste pogodbe LOA, katere se med seboj razlikujejo glede na to, kako je v njej definiran predmet pogodbe. Predmet pogodbe LOA je lahko opredeljen kot definirano naročilo, nedefinirano naročilo ali naročilo »Cooperative Logistic Supply Support Arrangement« - CLSSA (Campanell et. al., 2004, str. 161).

1. V *definiranem naročilu* je predmet pogodbe natančno opredeljen, navedena je tudi količina zahtevanega blaga, v primeru storitev pa je opredeljeno za kakšno storitev gre

ter čas, ki je potreben za izvedbo le-te. Predmet pogodbe natančno opredeli že kupec sam v zahtevku LOR in je tako opredeljen kasneje tudi v pogodbi LOA.

Definirano naročilo se uporablja predvsem za nakup (Campanell et. al., 2004, str. 161):

- končnih proizvodov, vključno s temeljno vojaško opremo - »Significant Military Equipment«¹⁴ in težko vojaško opremo - »Major Defense Equipment«¹⁵. V to skupino spadajo večji končni proizvodi in obrambni sistemi, kot so tanki, ladje, letala, rakete ipd., skupaj z začetnim vzdrževanjem ponujenega artikla ali sistema,
- strelivo in eksplozivi,
- posebne storitve,
- tehnološki podatki.

Pri definiranem naročilu je pomembna proučitev vseh potrebnih informacij za pridobitev najboljše razpoložljive ocene stroškov, dinamike dobav, dinamike plačil ter morebitne finančne analize za program mejnikov¹⁶ ter plačila proizvajalcu (Campanell et. al., 2004, str. 161).

2. *Nedefinirano naročilo* predstavlja dogovor med kupcem in vlado ZDA za nakup določene vrste blaga ali različne storitve za določeno vrednost. V nedefiniranem naročilu ni opredeljene količine blaga, ampak le vrednost, ki predstavlja zgornjo mejo, do katere bo vlada ZDA še dobavljala želeno blago ali storitve, oziroma kupec lahko po tem naročilu naroča blago ali storitve do vrednosti, ki je opredeljena v LOA (Campanell et. al., 2004, str. 161).

Nedefinirano naročilo se uporablja predvsem za nakup (Campanell et. al., 2004, str. 161-162):

- rezervnih delov. Nedefinirano naročilo se uporablja za nadaljnje vzdrževanje obrambnih sistemov, kar zajema tudi rezervne dele vojaškega sistema. Lahko se v okviru ene pogodbe izvaja vzdrževanje enega ali več različnih sistemov,
- publikacij, kot so katalogi, priročniki, tehnični učbeniki, načrti, poročila, knjige ali zemljevidi,
- opreme za vzdrževanje, kot so orodja, testna oprema, prevozna sredstva, dvigala ipd.,
- zalog, kot so gorivo, osebne potrebščine ter potrošni material,
- vzdrževanja in modifikacije,
- tehnične podpore, ki zahteva tehnično svetovanje specialistov,

¹⁴ »Significant Military Equipment« - SME - je vojaška oprema, za katero je potrebno pridobiti posebno izvozno dovoljenje in katera je deležna posebne kontrole pri trgovanju zaradi visoke bojne zmogljivosti.

¹⁵ »Major Defence Equipment«- MDE - je podskupina SME. V to skupino spada vojaška oprema SME, pri kateri so stroški raziskave in razvoja presegli 50 milijard USD oziroma so proizvodni stroški te opreme presegli 200 milijard USD.

¹⁶ Mejniki predstavljajo zaključek določene faze v procesu razvoja vojaškega sistema. Po vsaki opravljeni fazi ponavadi sledi delno plačilo, kar omogoča nadaljevanje razvoja vojaškega sistema.

- usposabljanja, skupaj s potrebno literaturo, publikacijami ter različnimi mediji, ki so potrebni pri usposabljanju ter pripomočki, kot so videokasete, diapozitivi, filmi ipd..

3. »*Cooperative Logistic Supply Support Arrangement*« - CLSSA je podporni program, ki se uporablja predvsem za nadaljnje vzdrževanje opreme, izdelane v ZDA in ki je v lasti drugih držav.

CLSSA je FMS sporazum za opremljanje vojaških enot tuje države iz logističnih zalog ZDA za podporo in vzdrževanje večjih vojaških sistemov. Sporazum navaja, da država oziroma kupec finančno investira v logistični sistem »Department of Defense« in si s tem pridobi pravico za pridobitev predvidenih artiklov, potrebnih za vzdrževanje in razpolaga z enako pravico, ki jo ima ameriška vojska za vzdrževanje svojih sistemov. CLSSA se uporablja izključno za napolnitev zalog z deli, ki se obrabijo ali pokvarijo in ki niso popravljivi in ki niso bili dostavljeni v kompletu za začetno vzdrževanje s samim sistemom (Campanell et. al., 2004, str. 285).

Ko kupec dejansko želi rezervne dele iz zalog »Department of Defense« za uporabo oziroma za napolnitev svojih zalog doma, se sredstva, s katerimi si je zagotovil pravico dviga delov iz ameriških zalog, uporabijo za napolnitev ameriških zalog, kar omogoča kupcu nadaljnje vzdrževanje v prihodnosti v okviru tega istega sporazuma.

3.1.3 »*Letter of Intent*«

»Letter of Intent« - LOI je sporazum, ki se ga uporablja kot kritje pri nabavah dolgoročnih razvojnih sistemov, za nujno potrebno vzdrževanje pred izdajo LOA ali v času med izdajo in sprejetjem LOA s strani kupca (Campanell et. al., 2004, str. 212).

LOI potrdi namen kupca za nabavo določenega vojaškega blaga ali storitve in je potreben v primeru, ko je sistem še v razvojni fazi ali pa vladi ZDA dovoljuje takojšen nakup določenih sredstev. Kupec se s podpisom LOI, kjer je opredeljena tudi okvirna vrednost sistema, zavezuje, da bo določen sistem nabavil (Campanell et. al., 2004, str. 212).

3.1.4. »*Memorandum of Understanding*«

Pri izvajanju programa FMS za nakup vojaškega blaga ali storitve ponavadi, za določitev pravic in dolžnosti obeh strank, zadostuje pogodba LOA. Vendar je v nekaterih izjemnih primerih v interesu vlade ZDA izpogajati pred pogodbo LOA, hkrati ali po zaključku pogodbe LOA, mednarodni sporazum z imenom »Memorandum of Understanding« ali »Memorandum of Agreement« (Campanell et. al., 2004, str. 219-220).

Sporazum »Memorandum of Understanding« lahko vlada ZDA zahteva (Security Assistance Management Manual, 2003, str. 471):

1. pri zahtevnejših programih, ki vključujejo prodajo licenc ali ko gre za izdajanje zaupnih informacij s strani vlade ZDA ali ameriške industrije,
 2. ko je potreben podrobnejši opis dolžnosti in pravic obeh strank,
 3. če to zahteva ameriški kongres,
- ali pa če to zahteva kupec na podlagi upravičenih razlogov.

3.2. Postopek izvajanja programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«

Postopek FMS je proces, pri katerem lahko tuja država od vlade ZDA pridobi vojaško blago ali storitev (Campanell et. al., 2004, str. 140).

V začetni fazi procesa FMS je najpomembnejše sodelovanje med predstavniki vlade ZDA ter države, ki nastopa v procesu kot kupec. Sodelovanje poteka med pisarnami »Office of Defense Cooperation«, ki skrbijo za izvajanje programov »Security Assistance« in so locirane v tujih državah in Ministrstvu za obrambo tujih držav. Za pridobitev čim bolj jasne slike o potrebah tuje države in za čim bolj učinkovit začetek procesa FMS se pridobi še mnenje in vse potrebne informacije s strani ameriške obrambne industrije, ameriške vojske in »Department of Defense«, s katerimi se tuja država dogovori tudi o programu nabave, načrtu usposabljanja ter o drugih zadevah, ki se navezujejo na nabavo vojaškega blaga ali storitve.

Proces FMS se začne z zahtevkom »Letter of Request« tuje države in predstavlja zelo kompleksen proces, ki traja lahko tudi več let.

Kot odgovor na podani zahtevek pripravi vlada ZDA dokument »Price and Availability« ali »Letter of Offer and Acceptance«.

3.2.1. Postopek oddaje LOR

Proces FMS se začne z oddajo zahtevka LOR s strani tuje države ali mednarodne organizacije. Tuja država ali mednarodna organizacija posreduje zahtevek Agenciji za pripravo in izvedbo LOA, ki deluje znotraj »Department of Defense«, kopija zahtevka pa mora biti dostavljena na »Department of State« ter na »Defense Security Cooperation Agency« - DSCA (Campanell et. al., 2004, str. 140).

Vsak zahtevek LOR posreduje tuja država ali mednarodna organizacija preko ambasade ZDA oziroma preko pisarne »Office of Defense Cooperation«, ki deluje znotraj nje (Campanell et. al., 2004, str. 141).

Pred posredovanjem zahtevka Agenciji za pripravo in izvedbo LOA, mora posebna skupina imenovana »Country team«, ki deluje znotraj ambasade ZDA v državi, ki nastopa kot kupec, zahtevek pregledati in podati mnenje o tem, ali tuja država zahtevano blago ali storitev

potrebuje ali ne potrebuje, o sposobnosti države za upravljanje in vzdrževanje ter plačilo vojaškega artikla, predvideti mora možne reakcije sosednjih držav ob pridobitvi vojaškega artikla ter vladi ZDA svetovati, ali naj zahtevek odobri ter opredeliti razloge za ali proti (Campanell et. al., 2004, str. 141).

Tabela 4: **Postopek izvajanja programa FMS**

Postopek izvajanja programa FMS	Čas izvedbe aktivnosti	Dogodki
Predhodne aktivnosti	nedoločen	➤ Država določi svoje potrebe ➤ Država pridobi informacije o sistemu
Odločitev	nedoločen	➤ ZDA in država-kupec izmenjata tehnične informacije
Zahtevek	nedoločen	➤ Država predloži zahtevek »Letter of Request«
Priprava ponudbe	120 dni	➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA pridobi LOR s strani kupca ➤ Iskanje potrebnih razpoložljivih informacij ➤ Oblikovanje LOA
Pregled kongresa	50 dni	➤ Pregled LOA s strani »State Department«, DSCA in kongresa ➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA izda LOA kupcu
Sprejetje	60 dni	➤ Država-kupec sprejme LOA ➤ DFAS pridobi podpisano pogodbo in plačilo začetnega depozita ➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA pridobi podpisano pogodbo
Izvedba	10 dni	➤ DFAS izda dovoljenje za izvedbo ➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA izda navodila za izvedbo
Izpolnitev	Odvisno od dobavnih rokov, od 12 do 36 mesecev	➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA naroči blago ali storitev ➤ Blago je poslano ali storitev izvedena ➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA sporoči izvedbo kupcu in DFAS
Zaključek	2 leti po zadnji dobavi	➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA, DFAS in kupec uskladijo poročila ➤ Agencija za pripravo in izvedbo LOA pošlje DFAS certifikat o zaključku projekta ➤ DFAS izda končni obračun kupcu

Vir: Campanell et. al., The Management of Security Assistance, 2004, str. 140.

3.2.2. Postopek LOA

3.2.2.1. Priprava ponudbe

Po pridobitvi zahtevka LOR začne Agencija za pripravo in izvedbo LOA s pripravo podatkov za oblikovanje pogodbe LOA. Agencija oceni stroške, ki naj bi nastali z nakupom vojaškega

blaga ali storitev, na podlagi informacij, ki jih pridobi na ameriškem trgu pri ameriški vojaški industriji ali pa na podlagi informacij ameriških vojaških skladišč (Campanell et. al., 2004, str. 145-147).

3.2.2.2. Pregled kongresa

Pogodba LOA, ki jo sestavi Agencija za pripravo in izvedbo LOA, mora biti posredovana v proučitev ameriškemu kongresu v primeru, če (Campanell et. al., 2004, str. 147-148):

1. vključuje težke vojaške sisteme (MDE) v vrednosti nad 14 milijonov USD,
2. če celotna vrednost pogodbe presega 50 milijonov USD ali
3. če vključuje storitve v zvezi z načrtovanjem ali gradnjo v vrednosti nad 200 milijonov USD.

V zgoraj navedenih primerih mora Agencija za pripravo in izvedbo LOA v roku desetih dni pripraviti vse potrebne informacije o državi ali mednarodni organizaciji, kateri je bilo vojaško blago ali storitev ponujeno v nakup, količino in vrednost ponujene vojaške opreme, opis ponujenega vojaškega blaga ali storitve ter občutljivost tehnologije, informacije o tem ali je v ponudbi ponujen tudi sporazum o protidobavah ter jih predložiti agenciji DSCA. DSCA posreduje ponudbo v pregled ameriškemu kongresu. Če ameriški kongres ponudbi ne nasprotuje, jo agencija DSCA odobri. Agencija za pripravo in izvedbo LOA po podpisu ponudbo oziroma pogodbo posreduje kupcu v sprejetje in podpis, kopijo pogodbe pa posreduje banki FMS in sicer na »Defense Finance and Accounting Center« (Campanell et. al., 2004, str. 148-152).

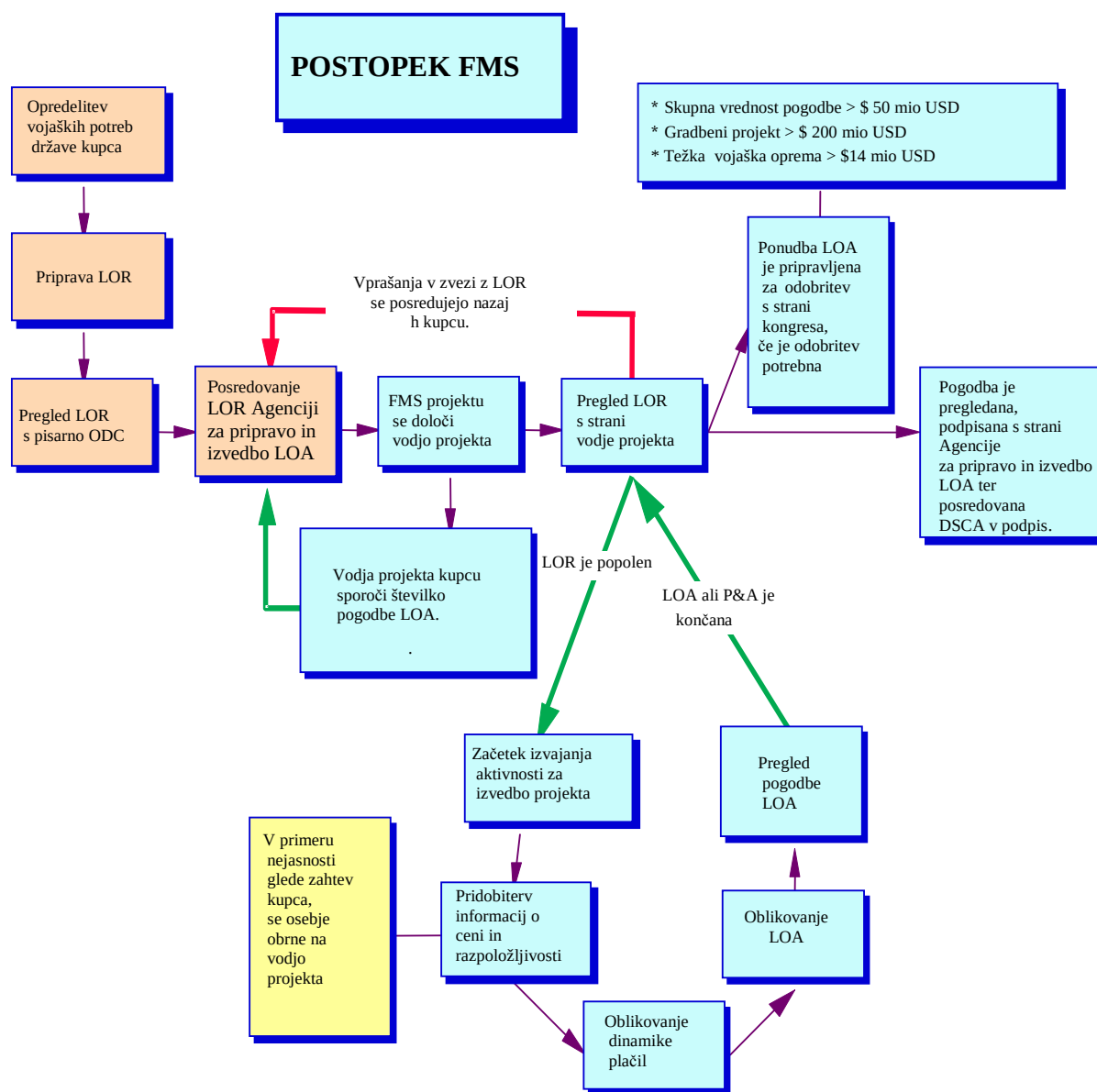
Pravila »Department of Defense« določajo, da se v okviru ponudbe LOA ponuja celotni paket storitev »Total Package Approach«, kar zajema poleg večjega vojaškega sistema še rezervne dele, publikacije, usposabljanje, začetno vzdrževanje ter nadaljnje vzdrževanje. Ponudba, ki sledi konceptu celotnega paketa storitev, omogoča kupcu celovito podporo za učinkovito vzdrževanje in uporabo vojaškega sistema. Pravila tudi določajo, da lahko »Department of Defense« izvede prodajo le, ko lahko zagotovi vojaškemu sistemu podporo za celotno pričakovano življenjsko dobo. Skupaj s ponujenim vojaškim sistemom bi moral biti v LOA vključen še ves material in storitve, ki so potrebne za podporo vojaškemu sistemu. Agencija za pripravo in izvedbo LOA mora zagotoviti vsaj enoletno zalogo rezervnih delov za ponujeno vojaško opremo (Campanell et. al., 2004, str. 148-149).

3.2.2.3. Sprejetje

Po prejemu pogodbe LOA ima kupec na razpolago 60 dni za pregled pogodbe in podpis. Podpisano pogodbo vrne Agencija za pripravo in izvedbo LOA, kopijo pogodbe pa posreduje na »Defense Accounting and Finance Center« skupaj s plačilom začetnega depozita. Celoten postopek mora kupec opraviti pred datumom zapadlosti, ki je opredeljen v pogodbi. Plačilo mora biti izvršeno v ameriških dolarjih (Campanell et. al., 2004, str. 152).

Ko kupec podpiše in s tem sprejme pogodbo LOA ter plača zahtevano vsoto, se smatra, da je pogodba sklenjena in pripravljena za izvedbo (Campanell et. al., 2004, str. 152).

Slika 9: Postopek izvajanja FMS

Vir: Customer Guide to U. S. Security Assistance Programs, DSCA, 2001, str. 11.

3.2.2.4. Izvedba in izpolnitev

Ko »Defense Accounting and Finance Center« prejme začetni depozit kupca, izda Agencija za pripravo in izvedbo LOA dovoljenje za izvedbo. Dovoljenje pomeni, da je kupec plačal začetni depozit ter da lahko Agencija za pripravo in izvedbo LOA prične z aktivnostmi v zvezi z nabavo zahtevanega blaga ali storitve. Blago ali storitev se lahko pridobi z nabavo na

trgu pri vojaški industriji ali iz zalog »Department of Defense«, lahko pa tudi delno na prvi in delno na drugi način. Nabava in dobava blaga ali storitev v okviru programa FMS ali FMF se izvaja na isti način ter po istih ustaljenih postopkih kot nabave in dobave po programih opremljanja vlade ZDA za ameriško vojsko (Campanell et. al., 2004, str. 152).

3.2.2.5. Zaključek

Pogodba LOA oziroma projekt FMS je zaključen, ko »Defense Accounting and Finance Center« izda kupcu končno finančno poročilo. »Defense Accounting and Finance Center« pa lahko izda končno finančno poročilo šele, ko s strani Agencije za pripravo in izvedbo LOA pridobi certifikat o opravljeni zadnji dobavi in zaključitvi projekta (Campanell et. al., 2004, str. 154).

Pravila določajo, da mora »Defense Accounting and Finance Center« zaključiti projekt oziroma pogodbo LOA v času dveh let po zadnji dobavi kupcu (Campanell et. al., 2004, str. 155).

3.2.3. Kaj lahko vlada ZDA proda v okviru programa »Foreign Military Sales«

Vlada ZDA lahko na podlagi zakona »Arms Export Control Act« proda ali podari tujemu kupcu vojaško blago in storitve iz zalog »Department of Defense« ali pa zanj nabavi vojaško blago in storitve na ameriškem trgu (Campanell et. al., 2004, str. 159).

Vlada ZDA lahko v okviru programa »Foreign Military Sales« proda ali podari (Campanell et. al., 2004, str. 159-160):

- vojaško blago, ki je v zakonu definirano kot:
 1. orožje, vojaški sistem, strelivo, bojno letalo, bojna ladja in druga bojna sredstva,
 2. kakršnakoli lastnina, napeljava, proizvod, material, oprema ali blago, ki se prodaja za obrambne namene,
 3. stroji, pripomočki, orodja, material ali druge stvari potrebne za proizvodnjo, popravilo, skladiščenje, gradnjo, transport ali uporabo zgoraj navedenega blaga,
 4. deli zgoraj navedenega blaga, razen atomskega orožja;
- presežno vojaško orožje. Presežno vojaško orožje je količina orožja v lasti vlade ZDA, ki ni bila nabavljena za določeno vojaško pomoč ali prodajo, je v presežku in je izločena iz vojaških zalog za dobavo drugim državam ali mednarodnim organizacijam;
- temeljno vojaško opremo. Temeljna vojaška oprema (SME) je oprema, ki zahteva poseben nadzor pri izvozu zaradi velike vojaške uporabnosti oziroma bojne zmožnosti ali zaradi tajnosti;

- težko vojaško opremo. Težka vojaška oprema (DME), ki spada pod temeljno vojaško opremo, je katerikoli del temeljne vojaške opreme, za katerega je bilo potrebno za raziskave in razvoj odšteti več kot 50 milijard ameriških USD ali pa so znašali proizvodni stroški več kot 200 milijard USD;
- vojaške storitve. Vojaške storitve so storitve, poizkusi, nadzor, popravilo, usposabljanje, tehnična ali druga podpora, ali vojaške informacije, ki se uporabljajo za opravljanje vojaških prodaj;
- vojaške informacije. Pod vojaške informacije spadajo razni dokumenti, skice, fotografije, načrti, modeli, specifikacije, prototipi ali druge posnete ali ustne informacije, ki se navezujejo na vojaško blago ali storitev, vendar ne vključujejo tajnih podatkov;
- načrte in gradbene storitve. Načrti in gradbene storitve so opredeljene kot storitve za načrtovanje in gradnjo nepremičnin skupaj z opremo in materialom za gradnjo, inženirstvom, storitvami v zvezi z gradbeno pogodbo, tehnično podporo ter vzdrževanjem;
- nepremičnin, ki jih izvaja »Department of Defense« ali podjetje na podlagi pogodbe z »Department of Defense«;
- usposabljanje. Usposabljanje je poučevanje tujih študentov v ZDA ali poučevanje s strani ameriških učiteljev, tehnikov ali pogodbenikov izven ZDA, poučevanje na daljavo, tehnične, izobraževalne ali druge informativne publikacije, vse vrste medijev, učnih pripomočkov ter naloge, nasveti obrambnim enotam ali obrambnim silam.

3.3. Načini izvajanja opremljanja po programih »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«

»Department of Defense« se za opremljanje svojih obrambnih sil ter za zadovoljitev potreb projektov FMS poslužuje dveh načinov opremljanja in sicer:

1. sistem opremljanja »Defense Acquisition System«,
2. opremljanje na podlagi nabave blaga in storitev pri ameriški vojaški industriji.

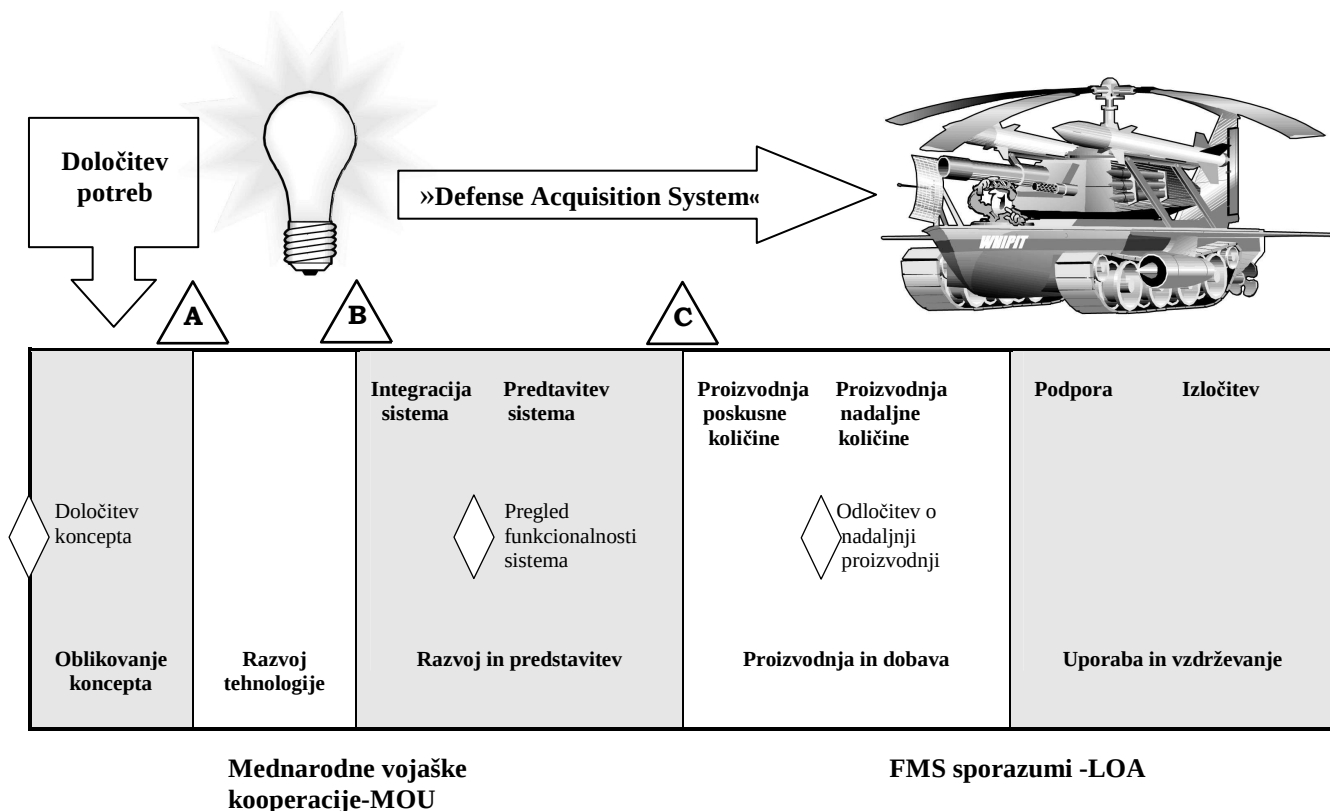
3.3.1. Sistem vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System«

Sistem vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System« je sistem, ki ga »Department of Defense« uporablja za razvoj, proizvodnjo in vzdrževanje vojaških sistemov (Defense Acquisition Guidebook, 2004, str.12).

3.3.1.1. Faze sistema vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System«

»Defense Acquisition System« sestavlja pet faz (Campanell et. al., 2004, str. 228): oblikovanje koncepta, razvoj tehnologije, razvoj in predstavitev sistema, proizvodnja in dobava ter uporaba in vzdrževanje.

Slika 10: Faze sistema opremljanja »Defense Acquisition System«

Vir: Campanell et. al., The Management of Security Assistance, 2004, str. 228.

Enako kot pri procesu FMS se proces opremljanja »Defense Acquisition System« začne z zahtevkom »Initial Capability Document«, ki ga pripravi »Department of Defense«. Na podlagi tega dokumenta se začne proces razvoja s ciljem pridobiti učinkovit, cenovno sprejemljiv ter vzdržljiv sistem, ki bo zadovoljil potrebe obrambnih sil v sprejemljivem času. Skupina »Joint Requirement Oversight Council« potrdi zahtevek za razvoj novega vojaškega sistema, če meni, da zahtevana vojaška potreba ne mora biti zadovoljena preko že obstoječih vojaških sistemov ali na kakršenkoli drug način (Campanell et. al., 2004, str. 228-229).

V fazi *oblikovanja koncepta* se prouči več različnih stališč, ki bi omogočila zahtevane zmožnosti sistema ter se izbere najboljše možnost. Mejnik A prikazuje izbor najboljše alternative in prehod v fazo razvoja tehnologije (Campanell et. al., 2004, str. 229).

V fazi *razvoja tehnologije* znanstveniki in tehnologi razvijajo tehnologije, ki bi lahko bile uporabne in dovolj zrele za vojaške namene ter so stroškovno dosegljive. V tej fazi se

izoblikuje dokument »Capabilities Development Document«, ki predstavlja vodič naslednje faze razvoja sistema. Na koncu faze razvoja tehnologije se opravi celovito analizo, ki potrdi ali ovrže začetek razvoja sistema. Temu prehodu pravimo mejnik B (Campanell et. al., 2004, str. 229).

V fazi *razvoja in predstavitve sistema* skrbi za razvoj pisarna za vodenje razvoja sistema, ki jo sestavlja osebje različnih disciplin, kot so inženiring, finance, logistika, naročila ipd. V primeru, da se bo ta vojaški sistem prodajal tudi v okviru programa FMS, bo ta pisarna zadolžena tudi za izvedbo FMS prodaje. Prvi del faze skrbi za integracijo podsistemov v funkcionalno celoto oziroma za sestavo sistema. Če sistem dosega zahtevane funkcionalnosti in opravlja zahtevane naloge, je zrel za prehod v drugi del faze, ki se imenuje faza predstavitve sistema. Za predstavitev sistema se uporabljajo prototipi, razvojni modeli ali simulatorji (Campanell et. al., 2004, str. 229).

Mejnik C, ki se nahaja pred *fazo proizvodnje in dobave*, predstavlja točko odločitve o tem ali naj sistem preide v fazo proizvodnje.

Pri velikih vojaških sistemih se pred odločitvijo o proizvodnji razvitega sistema proizvede le manjša količina, ki ji pravimo poskusna količina (»Low Rate Initial Production«), ki se uporablja za testiranje in ocenjevanje delovanja sistema. Opravi se revizija poskusne količine z imenom »Full Rate Production Decision Review«, ki oceni rezultate delovanja poskusne količine ter odloča o nadaljnji proizvodnji sistema ter o posredovanju sistema enotam v uporabo (Campanell et. al., 2004, str. 229-230).

V povezavi s procesom FMS lahko poudarimo, da pravila »Department of Defense« dovoljujejo prodajo le tistih sistemov, za katere je bila odobrena nadaljnja proizvodnja. V nasprotnem primeru je potrebno zaprositi agencijo DSCA za posebno dovoljenje. Če DSCA takšno prodajo dovoli je potrebno v pogodbi LOA navesti možnost, da vlada ZDA ne bo nadaljevala proizvodnje tega sistema (Campanell et. al., 2004, str. 230).

V fazi *uporabe in vzdrževanja* je sistem dan v uporabo »Department of Defense« oziroma obrambnim silam. V tej fazi se izvajajo tudi prodaje sistema po programu FMS. Pisarna, ki vodi razvoj, bo nadzirala tehnične zmožnosti sistema tudi po posredovanju sistema v uporabo obrambnim silam ZDA. Pisarna skrbi tudi za proizvodnjo dodatnih potrebnih količin ter za razvoj boljših konfiguracij ter izvaja prodaje teh sistemov za kupce po programu FMS na podlagi pogodbe LOA (Campanell et. al., 2004, str. 230).

Pomemben del postopka razvoja sistema predstavlja tudi izločitev sistema iz uporabe ter uničenje. Pri izločitvi sistema iz uporabe ter uničenju se morajo spoštovati vsa pravila v zvezi z varnostjo in zaščito okolja. Uničenje se izvede v končni fazi uporabe in vzdrževanja (Campanell et. al., 2004, str. 230).

Izločitev sistema iz uporabe lahko za kupce po programu FMS povzroči probleme glede nadaljnjega vzdrževanja sistema, saj se s tem neha proizvajati tudi določeni standardni deli sistema. »Department of Defense« zato zagotavlja vzdrževanje vseh sistemov, ki so bili prodani po programu FMS tako dolgo, dokler ima kupec sistem v uporabi. Veliko je tudi takih primerov, ko »Department of Defense« vzdržuje sisteme prodane po FMS, ki jih sam več ne uporablja npr. letala F-5, F-4 in F-111 (Campanell et. al., 2004, str. 230).

3.3.1.2. Vpliv sistema vojaškega opremljanja »Defense Acquisition System« na »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«

Pri prodajah po programu FMS se »Department of Defense« zavzema za prodajo vojaškega sistema v obliki celotnega paketa storitev, kar kupcu omogoča pridobitev sistema skupaj s potrebnim vzdrževanjem in usposabljanjem (Campanell et. al., 2004, str. 230).

Po programu FMS se prodajajo vojaški sistemi, katere je »Department of Defense« že razvil, proizvedel ter dal v uporabo svojim oboroženim silam. Preden se »Department of Defense« odzove na zahtevek »Letter of Request« tuje države s ponudbo LOA, mora biti faza ocenjevanja sistema že zaključena. Vlada ZDA odloči kateri državi bo ponudila določen vojaški sistem ter s kakšno konfiguracijo in ali je prodaja določenega vojaškega sistema določeni državi v nacionalnem interesu ZDA (Campanell et. al., 2004, str. 231).

Vojaški sistem, razvit skozi proces opremljanja »Defense Acquisition System« s strani »Department of Defense«, mora biti usposobljen za doseganje nacionalnih varnostnih ciljev ZDA. »Department of Defense« mora vse informacije o razvoju sistema ter o razvitih tehnologijah varovati pred možnim razkritjem. V dokumentu »Program Protection Plan« so opredeljena vsa potrebna dejanja za varovanje tajnih podatkov, ki nastajajo skozi proces opremljanja. Dokument identificira informacije o razvoju določenega sistema, ki se jih lahko posreduje v pogled drugim državam. S pomočjo tega dokumenta se oceni tudi možnosti za prenos tajnih podatkov in tehnologije državi, ki sistem nakupuje po programu FMS. Analiza mora identificirati kakršnokoli vojaško informacijo ali tehnologijo, ki potrebuje varovanje ter ocenjuje tveganje glede na sposobnost kupca varovati tajne podatke (Campanell et. al., 2004, str. 232).

3.3.2. Opremljanje na podlagi nabave blaga in storitev pri ameriški vojaški industriji za potrebe programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing«

»Department of Defense« lahko na podlagi zakona »Arms Export Control Act« stopi v pogodbeno razmerje z ameriškim proizvajalcem v imenu tuje države ali mednarodne organizacije. Na podlagi splošnih določil pogodbe LOA opravi nakup blaga ali storitev v imenu tujega kupca z enako odgovornostjo in pod enakimi pogoji, ki veljajo pri nabavi za svoje lastne potrebe (Campanell et. al., 2004, str. 234).

Ko tuji kupec sprejme ponudbo oziroma pogodbo LOA, stopi z vlado ZDA v pogodbeno razmerje za nakup vojaškega blaga ali storitev. Na podlagi LOA je tuja država kupec, vlada ZDA pa prodajalec. Vlada ZDA lahko tujemu kupcu priskrbi blago iz zalog, pogosto pa mora za pridobitev zahtevanih artiklov stopiti v pogodbeno razmerje z ameriško vojaško industrijo. V tem pogodbenem razmerju nastopa vlada ZDA kot kupec, ameriška vojaška industrija pa kot prodajalec. Kupec FMS ni udeleženec pogodbenega razmerja z industrijo. Proizvajalec je odgovoren direktno vladi ZDA in s FMS kupcem nima neposrednega stika (Campanell et. al., 2004, str. 234).

Ker vlada ZDA opravlja za kupca FMS nakupe pri proizvajalcih, s katerimi ima dolgoročne odnose, so cene blaga in storitev za kupce FMS iste kot cene blaga in storitev za potrebe »Department of Defense« oziroma ameriške vojske (Campanell et. al., 2004, str. 235).

3.3.2.1. Izbor najustreznejšega izvajalca

Vladne agencije morajo spodbujati konkurenčen način nabave blaga in storitev. Pri izbiri izvajalca na konkurenčni način vlada ZDA objavi javni razpis za oddajo ponudb. Poznamo dva načina zbiranja ponudb (Campanell et. al., 2004, str. 237-238):

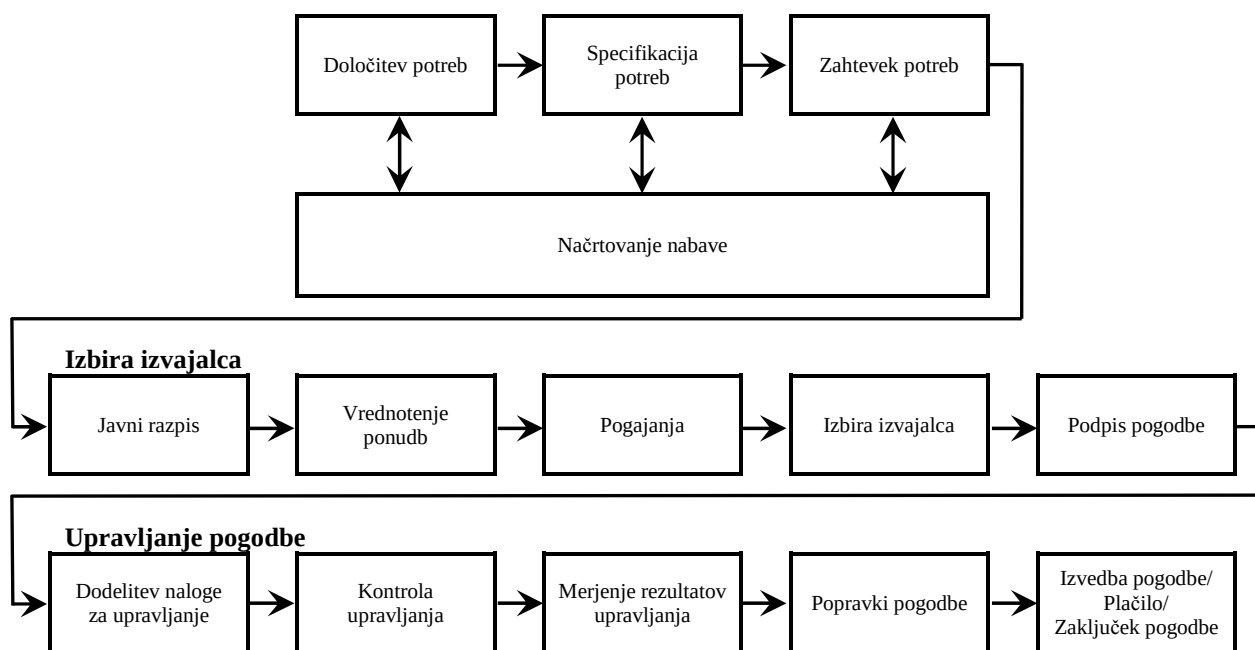
1. *zaprta ponudba* »Sealed bids« se uporablja, če namerava vlada ZDA ponudnika izbrati na podlagi najnižje ponujene cene za zahtevano blago ali storitev. Pri zaprti ponudbi vlada ZDA ne opravlja dodatnih razgovorov ampak se odločitev opravi na podlagi ponujene ponudbe. Ta način zbiranja ponudb uporablja vlada ZDA le, če pričakuje, da se bo na javni razpis odzval več kot en proizvajalec zahtevane opreme;
2. *konkurenčna ponudba* »Competitive proposals«, se za izbor izvajalca uporabi, če vlada ZDA meni, da izbora ni mogoče izvesti po načinu zaprte ponudbe in da je potrebno s ponudniki opraviti še dodatne razgovore. Vlada ZDA bo izvajalca izbrala po opravljenih pogajanjih z izvajalci na podlagi najboljše ponudbe. Pri konkurenčnih ponudbah lahko vlada ZDA omeji število povabil k oddaji ponudbe tako, da še omogoča učinkovito konkurenco med najboljšimi ponudniki.

»Department of Defense« sklene večino svojih pogodb z izvajalci, ki so bili izbrani po načinu konkurenčnih ponudb. Proces izbora izvajalca pri konkurenčnih ponudbah je sestavljen iz sedmih korakov (Barry, 1993, str. 92-95):

1. vlada ZDA objavi javni razpis za zbiranje ponudb,
2. vlada ZDA po potrebi pripravi konferenco o razpisu,
3. ponudniki pripravijo in predložijo ponudbe,
4. vlada ZDA na podlagi predloženih ponudb izbere najboljše ponudbe ter opravi pisna ali ustna pogajanja,
5. vlada ZDA opravi tehnično analizo in analizo cene ponudb. Vlada ZDA sestavi dve skupini. Prva skupina je sestavljena iz tehničnega osebja, ki ocenjuje predvsem kvaliteto ponujenega blaga, drugo skupino pa sestavljajo predvsem finančniki, ki v ponudbah ocenjujejo ceno ter druge s ceno povezane faktorje,

6. vlada ZDA izda zahtevek za pripravo najboljše zadnje ponudbe vsem izbranim ponudnikom,
7. vlada ZDA izbere najboljšega ponudnika in podpiše z njim pogodbo. Najboljši ponudnik je ponudnik, ki ponuja najboljšo kombinacijo kvalitete in cene blaga. Najboljši ponudnik ni nujno tisti, ki ponuja najnižjo ceno ali najboljšo kvaliteto blaga.

Slika 11: **Postopek sklepanja pogodb**

Vir: Campanell et. al., The Management of Security Assistance, 2004, str. 237.

Pri uresničevanju zahtev FMS se vlada ZDA v največji meri poslužuje konkurenčnega izbora izvajalca. V posebnih primerih pa lahko kupec po programu FMS zahteva dobavo vojaškega blaga ali storitev s strani izbranega ponudnika brez javnega razpisa. Zahtevo po določenem proizvajalcu mora kupec opredeliti že z zahtevkom LOR, ki mora biti podprt s tehtnimi razlogi. Nabava pri izbranem proizvajalcu brez javnega razpisa je upravičena (Security Assistance Management Manual, 2003, str. 233-234):

1. v primeru, ko kupec potrebuje zahtevano blago ali storitev nujno, določen dobavitelj pa lahko dobavi blago ali storitev hitreje kot ostali možni dobavitelji,
2. pri nabavi nestandardne opreme, ki je zunaj domene »Department of Defense«, ali zastarele opreme, ki je »Department of Defense« ne vzdržuje več,
3. če je kupec že v preteklosti izvajal nabave pri določenem dobavitelju in bi sprememba dobavitelja lahko povzročila težave pri tekočih projektih, npr. vzdrževanju,
4. če je bil določen dobavitelj izbran na podlagi javnega razpisa v državi kupca. V tem primeru mora biti zahtevku priložena kopija povabila k oddaji ponudbe te države, opis postopka oddaje ponudbe, povzetek kriterijev za izbor izvajalca, metoda ocenjevanja ter teža posameznega kriterija pri izboru, če cena ni edini kriterij izbora,

5. če mora kupec, zaradi predhodnih nakupov pri določenemu proizvajalcu, za ohranjanje standardizacije opreme in logistične podpore nadaljevati nakupe pri istem proizvajalcu.

Vpliv FMS kupca na proces opremljanja je omejen. Kupec ne more odločati, kateri proizvajalci se lahko prijavijo na javni razpis vlade ZDA in ne more kakorkoli vplivati na izbiro izvajalca, lahko pa dodatno priporoči nekaj podjetij, saj na ta način povečuje konkurenčnost. Kupec tudi nima pravice nasprotovati izbranemu proizvajalcu glede izbire podizvajalcev (Campanell et. al., 2004, str. 240).

»Department of Defense« lahko pri nabavi blaga ali storitev uporablja dve vrsti pogodb (Campanell et. al., 2004, str. 241):

1. pogodbo s fiksno vrednostjo (Fixed-price contract), ki podjetju določa fiksno ceno za zahtevan proizvod ali storitev. Na podlagi tovrstne pogodbe ima izvajalec večjo odgovornost glede stroškov izvajanja oziroma nosi večje tveganje glede presežka predvidenih stroškov;
2. pogodbo s povračilom stroškov (Cost-reimbursement contract), ki podjetju povrne vse dopustne nastale stroške. Takšna vrsta pogodbe je primerna le v primeru, ko je izvedba pogodbenih obveznosti s strani izvajalca povezana z negotovostjo v zvezi z oceno dejanskih stroškov. Izvajalec ima v tem primeru manjšo odgovornost glede stroškov izvajanja.

Vlada ZDA mora pri izbiri vrste pogodbe oceniti stopnjo tveganja glede možne realne napovedi ocenjenih stroškov, vrsto in kompleksnost zahteve, čas izvedbe ali dolžino proizvodnega cikla, tehnično sposobnost in finančno odgovornost izvajalca ter obseg dela in naravo podizvajalcev.

3.3.2.2. Upravljanje pogodb

Po sklenitvi pogodbe sta »Department of Defense« ter izvajalec odgovorna za hitro in korektno izvajanje pogodbenih obveznosti na način, opredeljen v določilih pogodbe. Tej fazi pravimo upravljanje (Campanell et. al., 2004, str. 242).

Vlada ZDA vodi in upravlja projekte, ki se izvajajo po programu FMS in FMF v imenu kupca, ki je do te storitve upravičen na podlagi določil v pogodbi LOA. Upravljanje vključuje finančne storitve, vodenje projekta, nadzor nad izvajanjem pogodbenih obveznosti izvajalca, analize stroškov in cene, pogajanje, odločanje o relevantnosti stroškov ter storitve v zvezi z zaključevanjem pogodbe (Campanell et. al., 2004, str. 243).

Kvaliteta proizvodov ali storitev se preverja na podlagi nadziranja, testiranja, ocenjevanja ter neprestanega preverjanja nadzornega sistema izvajalca ali programov za preverjanje kakovosti. Pri nabavah po programu FMS skrbi za preverjanje kvalitete »Department of

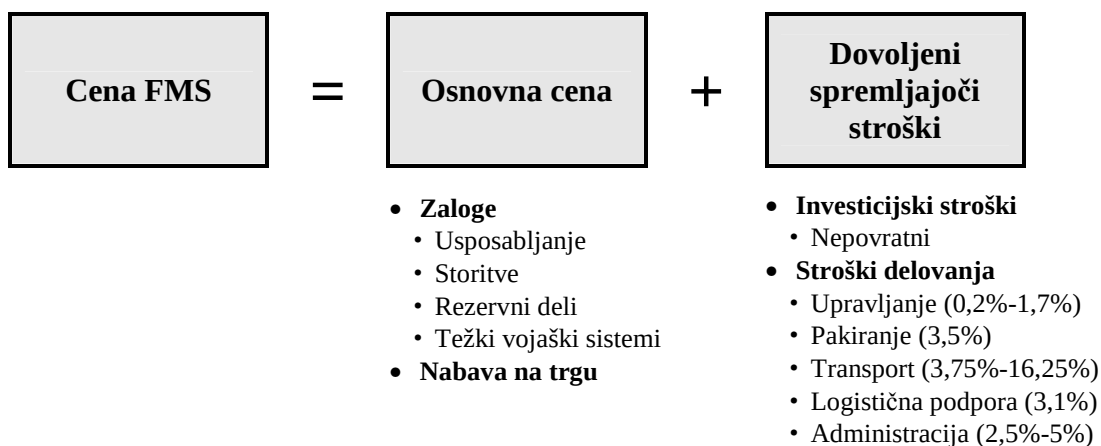
Defense« in sicer na enak način kot ga uporablja za preverjanje kvalitete artiklov pri lastnih nabavah (Campanell et. al., 2004, str. 243).

Pri vseh pogodbah je potrebno pred zadnjim plačilom izvajalcu opraviti revizijo postopka, ki opredeli, ali so bili vsi navedeni stroški s strani izvajalca zakoniti, pravilno razporejeni in upravičeni. Stroške se smatra za zakonite, če so v skladu s pogodbenimi določili ter pravili »Federal Acquisition Regulation«, za pravilno razporejene, če se nanašajo na enega ali več pridobljenih pogodbenih ciljev ter upravičeni, če ne presegajo nekih realnih stroškov, ki se jih doseže pri poslovanju na gospodaren način (Campanell et. al., 2004, str. 245).

3.4. Izhodišča za določitev cene projektov pri programih »Foreign Military Sales«

Cene projektov pri programih FMS oziroma cene, ki so opredeljene v pogodbi LOA, predstavljajo le ocenjene vrednosti in ne dejanskih realiziranih stroškov nakupa blaga ali storitve. Ocenjena vrednost pogodbe LOA kupcu poda oceno o predvidenih stroških, dejansko nastali stroški blaga ali storitev oziroma končna pogodbeni cena pa je FMS kupcu podana šele z zaključnim računom (Campanell et. al., 2004, str. 339).

Slika 12: Enačba cene FMS

Vir: Campanell et. al., The Management of Security Assistance, 2004, str. 341.

Cena je sestavljena iz osnovne cene proizvoda in dovoljenih spremljajočih stroškov. Osnovna cena vključuje ceno blaga ali storitve, medtem ko se spremljajoči stroški ceni pripišejo le v določenem odstotku osnovne cene. Spremljajoči stroški se v ceno proizvoda vključujejo zato, da FMS kupec plača pravično ceno. Pravična cena pomeni skupne stroške, ki jih je imela vlada ZDA s tem, ko je v imenu kupca nabavila zahtevan proizvod ali storitev. Za nabavljeno blago v imenu FMS kupca se cena zaračunava oziroma oblikuje po istem principu kot za blago, nabavljeno za potrebe »Department of Defense«. V primeru zahtev tujega kupca po različni konfiguraciji blaga glede na vlado ZDA, po posebnih tehničnih lastnostih blaga ali po

zahtevi glede izvajanja programa protidobav, se tuji vladi zaračunavajo dodatni stroški, nastali zaradi tovrstnih zahtev (Campanell et. al., 2004, str. 344-349).

Cena vojaškega blaga, pridobljenega iz ameriških vojaških zalog, predstavlja ceno zadnjega nakupa tega blaga pri proizvajalcu skupaj s stroški modifikacije ali nadgradnje, opravljene po fazi proizvodnje (Campanell et. al., 2004, str. 343).

Spremljajoči stroški, ki so sestavni del vrednosti pogodbe LOA, so nepovratni stroški raziskav in razvoja, proizvodni stroški, stroški vodenja in upravljanja projekta ter drugi stroški, kot so stroški pakiranja in prevozní stroški. Navedeni stroški, z izjemo prevoznih stroškov, se obračunavajo v določenem deležu vrednosti pogodbe (Campanell et. al., 2004, str. 344-347):

1. nepovratni stroški raziskav in razvoja. Pravila »Department of Defense« določajo, da morajo vsi tuji kupci plačati pravičen delež vrednosti nepovratnih investicij v razvoj in proizvodnjo vojaškega blaga in razvoj sorodnih tehnologij. Povračilo teh stroškov je potrebno pri vseh prodajah tujemu kupcu razen pri nepovratnih FMS kreditih, kot je program FMF;
2. stroški vodenja in upravljanja so stroški vodenja pogodbe med vlado ZDA in ameriškim proizvajalcem in so povezani z nalogami, opravljenimi pred in po sklenitvi pogodbe med vlado ZDA in ameriško vojaško industrijo;
3. administrativni stroški so stroški, ki se pripišejo vsem projektom FMS in vključujejo stroške potovanja za izvajanje projektov FMS, stroške posedovanja podatkov in oblikovanja različnih poročil, stroške tiskanja poročil FMS, stroške pisarniškega materiala, stroške pisarniške opreme, stroške najema pisarne ipd. Višina teh stroškov se razlikuje glede vrsto nakupa in sicer:
 - pri sistemu »Cooperative Logistic Supply Support Agreement« - CLSSA znašajo stroški vodenja 5 odstotkov vrednosti blaga,
 - pri nakupu nestandardne opreme znašajo stroški vodenja 5 odstotkov prodajne cene blaga. Nestandardna oprema je oprema, katero »Department of Defense« ne uporablja za svoje potrebe zaradi zastarelosti ali neuporabnosti in je zaradi tega ne kupuje ali pa jo ni nikoli kupoval,
 - drugi FMS nakupi, pri katerih znašajo stroški upravljanja 2,5 odstotka prodajne cene tako v primeru nakupa na trgu kot dobave iz zaloge;
4. dodatni stroški so stroški v povezavi s pakiranjem, v višini 3,5 odstotka do in 1 odstotek nad vrednostjo blaga 50.000 USD in transportom materiala znotraj države ali v tujino;
5. stroški logistične podpore so stroški rezervnih delov, dobave in vzdrževanja opreme kupca v višini 3,1 odstotka vrednosti blaga.

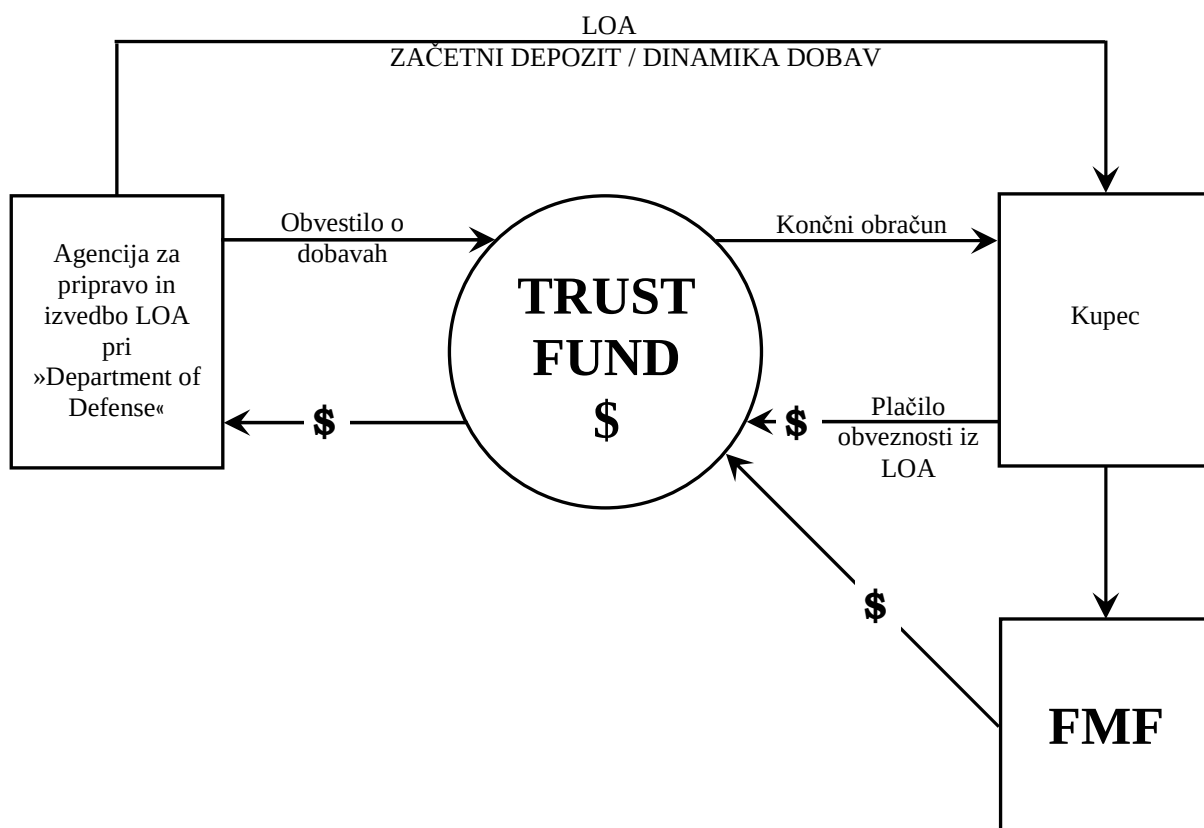
3.5. Tok finančnih sredstev programa »Foreign Military Sales«

Tok finančnih sredstev za plačilo blaga ali storitev pri programu FMS se začne z zahtevo vlade ZDA tujemu kupcu za poravnavo svojih finančnih obveznosti. Finančne obveznosti so ponavadi v dveh oblikah in sicer v obliki (Campanell et. al., 2004, str. 353):

1. začetnega depozita, ki je opredeljen v pogodbi LOA,
2. četrtnih plačil, ki so opredeljeni v ocenjeni dinamiki plačil v pogodbi LOA.

Pri plačilu mora kupec nakazati denar v ameriških dolarjih na račun, imenovan »Trust Fund«, ki ga upravlja in zanj odgovarja »Defense Finance and Accounting Service« (Campanell et. al., 2004, str. 354).

Slika 13: Tok finančnih sredstev

Vir: Campanell et. al., The Management of Security Assistance, 2004, str. 354.

»Department of Defense« mora pred začetkom izvajanja projekta FMS s strani »Defense Finance and Accounting Service« - DFAS pridobiti dovoljenje za izvajanje projekta FMS ter dovoljenje za porabo sredstev. Agencija za pripravo in izvedbo LOA znotraj »Department of Defense« sme z izdanim dovoljenjem pričeti z dobavo blaga iz svojih lastnih zalog ali prične z nabavo blaga ali storitev na ameriškem trgu. Na podlagi dovoljenja za koriščenje sredstev iz

računa »Trust Fund« pa lahko izvede plačilo računov proizvajalcu blaga ali izvajalcu storitev. Ko je pogodba LOA sprejeta s strani kupca in denar nakazan »Defense Finance and Accounting Service«, sme »Department of Defense« na podlagi tega dovoljenja skleniti pogodbo z izvajalcem ter poravnati plačila računov izvajalca in plačila dobav iz zalog (Campanell et. al., 2004, str. 370).

Sklad FMS »Trust Fund« je sklad, kamor tuje vlade ali mednarodne organizacije nakažejo denar, kar je pogoj za izvedbo projektov po programu FMS. Za vodenje sklada je odgovorna agencija DSCA, DFAS pa skrbi za depozite FMS kupcev, ki so nakazani pred dostavo zahtevanega vojaškega blaga ali storitve ter za plačilo mejnikov izbranim proizvajalcem. DFAS izvaja nad skladom strogo kontrolo in s tem omogoča preglednost vseh plačil s strani kupca po posameznem FMS projektu. Denar na računu kupca se ne more uporabljati za poplačilo obveznosti drugega tujega kupca, lahko pa se depozit enega kupca uporabi za poplačilo obveznosti drugega projekta FMS tega istega kupca. Celoten sklad je pod kontrolo zakladnice ZDA, DFAS, ki je za sklad odgovorna, pa mora zakladnici mesečno poročati o stanju sklada (Clelan et. al., 2004, str. 3-4).

V primeru, da na projektu FMS ostanejo ob zaključku projekta določena neporabljena sredstva, oziroma da prispe plačilo začetnega depozita s strani tuje države oziroma FMS kupca pred podpisano pogodbo LOA, se sredstva hranijo na začasnem računu »Holding Account«. Ta sredstva lahko ostanejo na tem računu, lahko pa se na njegovo željo vrnejo kupcu. Praviloma se sredstva lahko premika samo z odobritvijo kupca (Clelan et. al., 2004, str. 3-7).

Poznamo več možnosti plačila blaga ali storitev po pogodbi LOA in sicer (Campanell et. al., 2004, str. 355-356):

- plačilo s sprejetjem. Plačilo s sprejetjem pogodbe je plačilo izvedeno istočasno s sprejetjem pogodbe LOA s strani kupca. V tem primeru je začetni depozit enak celotnim ocenjenim stroškom pogodbe oziroma ocenjeni vrednosti pogodbe,
- plačilo pred dobavo. Plačilo pred dobavo pomeni plačilo vladi ZDA pred dobavo vojaškega blaga ali pred izvedbo storitev,
- zanesljivo jamstvo. Zanesljivo jamstvo je pogoj, pod katerim vlada ZDA pridobi denar za nabavo blaga ali storitve za tujo državo ali mednarodno organizacijo pred sklenitvijo pogodbe s proizvajalcem. Zanesljivo jamstvo predstavlja zanesljivo izvršitev plačila celotne vrednosti pogodbe s strani kupca in zavaruje vlado ZDA pred kakršnimi koli izgubami pri projektu ter omogoča plačilo proizvajalcu ali izvajalcu storitev v višini in času določenem v pogodbi ali poplačilo škode ali izgube v primeru odstopa od pogodbe,

- plačilo ob dobavi. Plačilo ob dobavi je pogoj, pri katerem izda vlada ZDA račun kupcu sočasno z dobavo blaga ali storitve. Kupec mora račun poravnati v 60 dneh od datuma prejema oziroma v izrednih primerih v 120 dneh. Za zamude plačila zaračunava vlada ZDA zamudne obresti,
- FMS kredit. FMS kredit omogoča plačilo blaga ali storitev v celoti ali delno z nevračljivo donacijo. Takim kreditom pravimo FMF krediti. FMF kredit pridobi tuja država na podlagi sporazuma o donaciji. Velikost začetnega depozita je v tem primeru enaka skupnim ocenjenim stroškom oziroma celotni vrednosti pogodbe LOA.

Vlada ZDA izvaja nakup blaga ali storitve definirane v LOA v imenu tujega kupca nedobičkonosno in v dobrobit kupca. LOA določa, da vlada ZDA s tem nakupom ne bo realizirala dobička, kupec pa se zavezuje, da bo vladi ZDA povrnil vse stroške, nastale z nabavo vojaškega blaga ali storitve (Campanell et. al., 2004, str. 371).

3.6. Financiranje programa »Foreign Military Financing«

Program »Foreign Military Financing« predstavlja nepovratne donacije, ki jih vlada ZDA namenja zavezniškim in prijateljskim državam ter mednarodnim organizacijam in jim s tem omogoča lažji nakup ameriške vojaške opreme, rezervnih delov in usposabljanja (Security Assistance Management Manual, 2003, str. 336).

Sredstva v obliki donacij vlade ZDA se ne sme uporabljati za nakup blaga ali storitev drugih držav. V primeru, ko želi tuja država izvesti nakup opreme, ki bi vsebovala tudi dele, ki niso ameriškega izvora, velja pravilo, da mora biti nakup sestavljen iz vsaj 51 odstotkov opreme proizvedene v ZDA. Takšna poraba doniranih sredstev mora biti odobrena s strani vlade ZDA, države pa morajo za takšen nakup opredeliti tehtne razloge.

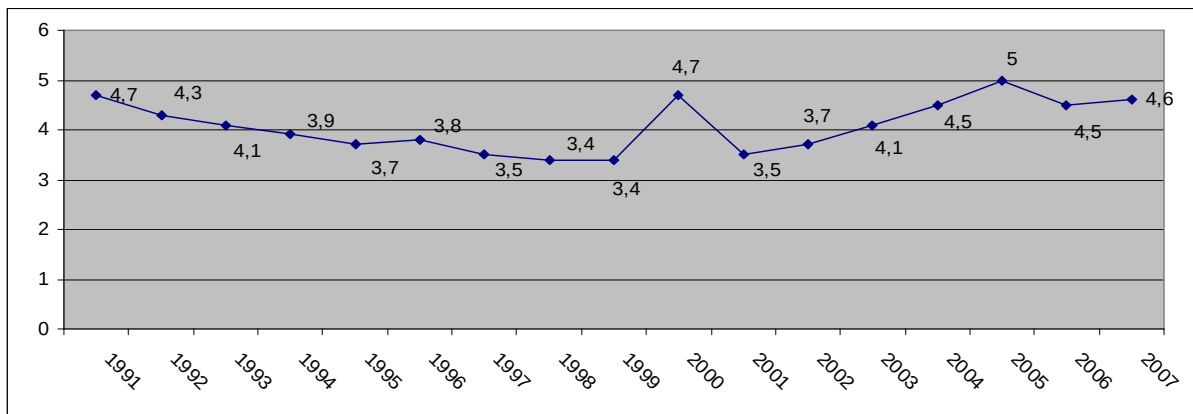
O tem, katere države bodo deležne tovrstne pomoči, odloča »Secretay of State«, vodenje programa FMF pa je v rokah agencije DSCA, ki skrbi, da so tovrstna sredstva porabljena le za nabavo dovoljenega blaga in storitev. DSCA omogoča državam koriščenje dodeljenih sredstev na podlagi predložene pogodbe LOA, na kateri je opredeljen začetni depozit, ki ga mora država plačati in to stori v njenem imenu (Campanell et. al., 2004, str. 366).

Višina dodeljenih FMF sredstev je osnovana na podatkih, posredovanih s strani držav prejemnic na »State Department«. Predlagane donacije posameznim državam so opredeljene v poročilu »Congressional Budget Justification«. Ameriški kongres na podlagi tega dokumenta odobri skupno vsoto donacij za program FMF, »State Department« pa ta denar razporedi posameznim državam (Campanell et. al., 2004, str. 367).

Med leti 1992 in 2001 so ZDA podarile skupno 42 milijard USD FMF sredstev za nabavo ameriškega vojaškega blaga in storitev. Te donacije je bilo deležno kar 97 držav, vendar sta

bili kar 93-ih odstotkov vsega denarja deležni državi Egipt in Izrael. Drugi večji prejemniki so bili Jordanija, Poljska, Portugalska in Turčija. Večina držav je prejela nižje donacije in sicer je 68 držav prejelo do 10 milijonov USD, 40 držav pa le do 2 milijona USD (Evans, 2003, str. 551).

Slika 14: Skupna vrednost donacij ZDA po programu FMF po letih (v mrd USD)

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 1999, str. 34-35; Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 32-33; Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2007, 2006, str. 659-682.

Če želi država uporabiti donacije FMF za nakup blaga ali storitev neposredno pri ameriškem proizvajalcu, mora prošnjo obravnavati agencija DSCA. Material ali storitve morajo biti ameriškega izvora, pogodba pa med kupcem ter ameriškim proizvajalcem, ki svoje delo opravlja v ZDA. Sredstva je mogoče koristiti na podlagi komercialne pogodbe, sklenjene med kupcem in proizvajalcem (Guidelines for Foreign Military Financing of Direct Commercial Contracts, 2001, str. 1).

3.7. Protidobave

Protidobave predstavljajo pomemben del izvajanja programa FMS in so za dokazovanje naše teze izrednega pomena. Prav zaradi tega jih bomo v nadaljevanju tudi predstavili.

Protidobave so postale v mednarodnem poslovanju vsakdanja praksa. V bolj grobem pomenu pomenijo industrijsko ali trgovinsko izravnavo, ponujeno v povezavi z nakupom vojaškega blaga ali storitev. V našem primeru so definirane kot sporazum med ameriškim ponudnikom vojaškega blaga ali storitev in tujo državo, kjer se ponudnik zaveže, da bo v tuji državi opravil nakup blaga ali storitve, ki je proizvedena delno ali v celoti v tej državi, v zameno za nakup ponudnikovega vojaškega blaga ali storitve. Tuje države lahko zahtevajo protidobave tako pri prodajah FMS kot pri neposrednih komercialnih odnosih »Direct Commercial Sales«. Skupna vrednost protidobav je ponavadi opredeljena v določenem odstotku vrednosti prodaje (Campanell et. al., 2004, str. 254).

V nadaljevanju bomo razložili, katere vrste protidobav poznamo in na kakšen način pozitivno vplivajo na slovensko gospodarstvo in tudi na gospodarstva drugih držav. S tem bomo skušali potrditi tezo, da programi FMS in FMF preko izvajanja programa protidobav lahko prinašajo pozitivne posledice na obrambnem in ekonomskem področju obeh držav v postopku.

3.7.1. Vrste protidobav

Protidobave delimo na neposredne in posredne. Neposredne protidobave predstavljajo obliko kompenzacije kupcu z blagom, ki je direktno povezano s kupljenim artiklom. Primer neposredne protidobave je lahko tudi proizvodnja določene komponente ali podsistema za vojaški sistem, ki ga kupec kupuje preko prodaje FMS ali neposredne komercialne prodaje pri ameriškem proizvajalcu. Posredne protidobave predstavljajo obliko kompenzacije kupcu z blagom, ki ni povezano s kupljenim blagom. Pri prodaji FMS ali pri neposrednih komercialnih odnosih se proizvajalec zavezuje opraviti nakup blaga, surovin ali storitev v državi kupca (Sandler, Hartley, 1995, str. 240).

Poznamo več vrst protidobav (Campanell et. al., 2004, str. 247):

- tuje investicije. Tuje investicije so investicije iz naslova sporazuma o protidobavah v obliki vlaganja kapitala v razvoj ali razširitev podružnic ali v obliki sodelovanja v »joint venture« poslih v tuji državi oziroma državi kupca,
- prenos tehnologije. Prenos tehnologije iz naslova sporazuma o protidobavah v obliki vodenja raziskav in razvoja v tuji državi ali v obliki tehnološke pomoči državi kupca,
- »Counter-trade«. »Counter-trade« je sporazum za nakup vojaških ali nevojaških artiklov ali storitev s strani tuje države v zameno za prodajo vojaškega blaga ali storitve,
- »Barter«. »Barter« pomeni enkratno zamenjavo določene količine blaga ali storitev v vrednosti nakupa. Pogodba določa količino namesto vrednosti blaga ali storitev,
- protinakup (»Counter-purchase«). Protinakup je sporazum, ki ga izda izvoznik za nakup določene vrednosti blaga ali storitev uvoznika, ki ni v povezavi z izvoženim proizvodom,
- kompenzacija. Kompenzacija je sporazum, kjer se izvoznik zaveže odkupiti celoto ali del proizvodov, ki so rezultat proizvodnje, v katero je sam investiral,
- neposredni poddobavitelji. Proizvajalec izvede nakup komponent, proizvedenih v tuji državi s strani poddobavitelja in le-te namesti v sistem, prodan tej isti državi.

3.7.2. Razlogi izvajanja politike protidobav

Da izvajanje protidobav preko programov FMS prinaša pozitivne posledice na ekonomskem področju države pobudnice, lahko dokažemo z dejstvom, da protidobave za prodajalca pomenijo dobičkonosen posel z vladami drugih držav.

Čeprav je zaradi velikih problemov plačilne bilance ZDA, zmanjšanja tehnoloških prednosti ameriške vojaške industrije ter izgube delovnih mest, predsednik Bush leta 1990 določil, da vladne agencije ne smejo spodbujati ameriške proizvajalce k izvajanju protidobav pri prodaji vojaškega blaga ali storitev, da pri programih »Security Assistance« vlada ZDA ne bo namenjala svojih sredstev za financiranje protidobav ter da so odločitve in pogajanja v zvezi s protidobavami v celoti na strani vpletenih podjetij (Offset in Defense Trade, 2003, str.36), nudi vlada ZDA možnost, da proizvajalec zaračunava stroške izvajanja protidobav v okviru FMS oziroma v pogodbi LOA. Vlada ZDA se namreč zaveda, da protidobave predstavljajo pomemben del vojaških prodaj ter da glavni cilj držav pri nakupu vojaškega blaga v drugih državah ni le nakup blaga po najboljši ceni, ampak tudi doseganje drugih ciljev kot so politično sodelovanje, ohranjanje zunanje menjave, vzdrževanje in razvoj domače vojaške in nevojaške industrije, povečanje zaposlenosti ter doseganje drugih ekonomskih ciljev (Campanell et. al., 2004, str. 248-254).

Podjetja tujih držav danes v svojih ponudbah ponujajo tudi ugoden program protidobav ter na ta način pridobivajo konkurenčne prednosti (Sandler, Hartley, 1995, str. 241).

ZDA, kot največji svetovni proizvajalec in izvoznik vojaške opreme in orožja, izvedejo 70 % svojih protidobav v razvitih državah Evrope. V letih od 1993 do 1997 so skupaj sklenili za 19 milijard USD protidobav, od tega 13,2 milijardi USD v državah Evrope, kar pomeni, da protidobave niso samo mehanizem gospodarskega sodelovanja med razvitimi in nerazvitimi državami, ampak pogosto uporabljena oblika medsebojnega sodelovanja razvitih držav (Munda, 2003, str. 126).

Kupcu prinaša izvajanje protidobav preko programa FMS ali neposrednih komercialnih odnosov naslednje koristi (Walter, 2003, URL:http://www.findarticle.com/p/articles/mi_m0ZJX/is_3_10/ai_109353417):

1. povišanje zaposlenosti. Skozi program protidobav lahko država, ki nastopa kot kupec, poveča izvoz in na tak način stimulira zaposlovanje. Država lahko od prodajalca zahteva nakup blaga ali storitev znotraj nje ali vzpostavitev sodelovanja z lokalnimi podjetji v obliki koprodukcije ali podpogodbništva. S tem država doseže ne samo povišanje zaposlenosti, ampak tudi možnost prenosa tehnološkega znanja v državo;
2. povečanje kapitalskih investicij. Povečanje investicij v državi kupca bo pripomoglo k dvigu zaposlenosti in sicer k povečanju zaposlitve visoko kvalificiranih delavcev. V državah v razvoju pa povečanje investicij pomeni tudi dvig nacionalnega ponosa zaradi povečanja stoga kapitala države. Država, ki nastopa kot kupec, lahko v tem primeru od prodajalca zahteva postavitev proizvodnje v državi ali uporabo svojega vpliva za spodbuditev drugih podjetij za takšna dejanja. Ker mora prodajalec pokriti stroške, nastale zaradi izvajanja podoptimalnih investicij, bo povišal ceno vojaškega blaga. Kupec tako plača

višjo ceno v zameno za zelene investicije. Države lahko, zaradi nizkega domačega povpraševanja po novem outputu, ki je nastal iz novih kapitalskih investicij, zahtevajo tudi pomoč pri trženju novih proizvodov v tretjih državah;

3. promocija strateških industrij. Pogosto vlade držav favorizirajo določena podjetja in se poslužujejo protidobav za povišanje zaposlenosti in poslovanja teh podjetij, npr. visokotehnoloških podjetij;
4. problem asimetričnih informacij. Vlade uporabljajo protidobave kot reakcijo na asimetrične informacije. Večina velikih obrambnih podjetij ima dobro razvite marketinške mreže in znanja. Država, ki je v našem primeru kupec, se poslužuje protidobav za pridobitev marketinških sposobnosti za promocijo in izvoz svojih lastnih proizvodov. Poleg tega si želijo države povečati tehnološka znanja, saj so podjetja, ki prodajajo vojaške proizvode, ponavadi vodilna v različnih tehnologijah. Proizvajalci posedujejo informacije, ki jih kupci želijo. V obeh primerih se protidobave lahko uporabijo za zapolnitev informacijske luknje. Kupec lahko od prodajalca zahteva pomoč pri trženju svojih proizvodov preko že razvitih tržnih poti prodajalca ter tehnološke informacije preko usposabljanj. S tem izboljša država svoje tržne sposobnosti ter tehnološka znanja;
5. zmanjšanje tveganja. Država lahko uporabi protidobave za zmanjšanje tveganja v zvezi z večjo kapitalsko investicijo npr. novo proizvodnjo. Država se namreč sooči s tveganjem glede premajhnega povpraševanja po novih proizvodih in s tem povečano brezposelnostjo. V tem primeru je država pripravljena plačati višjo ceno v zameno za pomoč pri trženju proizvoda in s tem zmanjšati tveganje;
6. trgovinska bilanca. V primeru, ko država potrebuje določen vojaški artikel, vendar zaradi neravnovesja plačilne bilance ne more izvesti nakupa, saj bi le-ta še povečal deficit trgovinske bilance, se poslužuje protidobav. Protidobava namreč od proizvajalca zahteva nakup blaga ali storitev v vrednosti prodaje ter s tem ne vpliva na trgovinsko bilanco. V sistemu fiksnega deviznega tečaja pa se na ta način ne vpliva na devizne rezerve;
7. povečanje politične podpore. Protidobave, s tem ko omogočajo večji izvoz, večjo zaposlenost, kapitalske investicije ter prenos pomembnega tehnološkega znanja, omogočajo vladam večjo podporo volivcev.

Z navedenimi koristmi lahko potrdimo tudi drugi del zastavljene teze, da prinašajo programi FMS s pomočjo izvajanja protidobav pozitivne posledice tudi na ekonomskem področju države uporabnice programa.

Tabela 5: Sporazumi o protidobavah ZDA po letih

v mrd USD

Leto	Skupna vrednost izvoza	Skupna vrednost protidobav	Delež protidobav glede na vrednost izvoza	Število podjetij	Število sporazumov o protidobavah	Število držav	Število vojaških sistemov
1993	13,957	4,807	34,44	18	30	17	27
1994	4,792	2,049	42,75	18	49	20	38
1995	7,402	6,034	81,52	19	45	18	33
1996	2,988	2,27	76	15	50	19	32
1997	5,823	3,832	65,81	13	57	19	42
1998	3,258	1,847	56,68	11	44	17	34
1999	4,681	3,851	82,27	10	45	11	36
2000	5,653	5,073	89,73	7	25	12	18

Vir: Offset in Defense Trade, DISAM, 2003, str. 39.

Protidobave v Sloveniji izvaja le Ministrstvo za obrambo v povezavi z nakupi vojaških izdelkov, čeprav Smernice za protidobave zavezujejo vse proračunske uporabnike. Ker pa se protidobave tudi v svetu v prvi vrsti uporabljajo za nakupe vojaške opreme v tujini in je njihov osnovni cilj razvoj in povezovanje obrambnih industrij, je to za civilni sektor predvsem v naši državi še vedno nekaj novega. Dejstvo je, da je z vidika administrativnih postopkov nakup v tujini lažje izvesti brez uveljavljanja dodatnih zahtev po protidobavah.

Po podatkih Ministrstva za obrambo in Sekcije za obrambno industrijo pri GZS, v katero je včlanjenih 47 proizvajalcev orožja, izvažajo njeni člani na številne trge po svetu. Največje uvoznice slovenskega orožja in vojaške opreme so države srednjega vzhoda ter evropske države: Švedska, Norveška, Britanija, Slovaška in Avstrija (Munda, 2003, str. 125). Izvoz je skromen in ne presega 5 milijonov USD letno. Vzroki so lahko majhnost, razpršenost in nekonkurenčnost slovenskih podjetij, lahko pa tudi v ne dovolj jasnih in obvezujočih usmeritvah Smernic za protidobave. Dejstvo je, da bi Slovenija na podlagi izvajanja programa FMS pridobila možnost izvoza svojih izdelkov na ameriški trg in s tem promocijo svojih izdelkov ter prepoznavnost, kar bi posledično pozitivno vplivalo na razvoj slovenskega gospodarstva. Prepoznavnost bo namreč pripomogla tudi k uresnitvi strateškega načrta Ministrstva za obrambo, v katerem je opredeljena težnja po kooperacijski proizvodnji oborožitvenih sistemov z drugimi državami.

V obdobju od leta 1996 do leta 2002 je Slovenija realizirala skupno za 86 milijonov EUR protidobav (Munda, 2003, str. 125).

S pomočjo dobrih programov protidobav pri izvajanju programov FMS lahko Slovenija dosega pozitivne ekonomske učinke.

3.8. Primerjava med programom FMS in neposrednimi komercialnimi odnosi

Pojavi se vprašanje: zakaj izbrati nabave želenega blaga ali storitve po načinu FMS in ne enostavno po načinu neposrednih komercialnih odnosov. Vlada ZDA namreč ne preferira enega načina nad drugim, saj sta bila oba programa oblikovana za povečanje skupnih varnostnih ciljev ZDA in zavezniških držav. Vsak nakup s strani tuje države mora odobriti vlada ZDA, ne glede na to, ali se nabava izvede preko programa FMS ali na neposreden komercialni način ter mora za vsako prodajo vojaškega blaga ali storitev, ki presega določeno vrednost, izdati izvozno dovoljenje.

V nadaljevanju bomo skušali v nekaj točkah odgovoriti na zastavljeno vprašanje. Končna odločitev o izboru sistema nabave se razlikuje od države do države ter celo od nabave do nabave.

1. Cena (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 7-15)

Cena projektov FMS, ki je določena v pogodbi LOA, upošteva skupne stroške izvajalca ter podizvajalcev, kar vključuje proizvodne stroške, stroške dobave, usposabljanja in vzdrževanja. Tak pristop imenujemo celotni paket storitev »Total Package Approach«. Programi FMS oblikujejo svoje ponudbe na podlagi celotnega paketa storitev, medtem ko pri neposrednih komercialnih odnosih izvajalec pogosto ponuja samo artikel.

Pri visoki stopnji konkurenčnosti na trgu lahko kupec pri neposrednih komercialnih nabavah pridobi zahtevan proizvod po ceni, ki je nižja od cene po sistemu FMS, vendar ne zajema celotnega paketa storitev. Če bi le-to ponudba zajemala, bi se skupni stroški želenega vojaškega sistema povečali in dvignili ceno ponudbe, ki bi se na ta način zelo približala ceni, ki bi bila ponujena po programu FMS.

Programa FMS in FMF omogočata kupcu manjše cenovno tveganje pri nakupu blaga ali storitev, saj »Department of Defense« združuje nabave po programu FMS ter nabave za lastne potrebe v enotno nabavo zaradi doseganja ekonomije obsega in tako nižje cene na enoto blaga, ter koristi na podlagi vodenja in upravljanja projektov s strani izkušenih pogajalcev. Programa FMS in FMF omogočata korist tudi proizvajalcu, saj se pri poslovanju z vlado ZDA izogne plačilnemu tveganju. V primeru problemov glede plačila nabavljenega blaga ali storitve s strani kupca, mora plačilo izterjati vlada ZDA in ne proizvajalec. Proizvajalec je namreč v pogodbenem razmerju z vlado ZDA, ki bo, ne glede na neplačane obveznosti s strani kupca, poravnala dolg proizvajalcu (Evans, 2003, str. 552).

2. Sposobnost pogajanja (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 15)

Pri obeh sistemih, FMS ter neposrednih komercialnih odnosih, je pri nakupu kompleksnega vojaškega sistema potrebna vključitev večjega števila izvajalcev. Državam z manj

pogajalskimi izkušnjami se priporoča nakup po sistemu FMS, saj bo le-tega v njihovem imenu opravila pogajalska skupina »Department of Defense«. Kupec, ki izkoristi za nakup program FMS, dobi s pogodbo LOA skupaj z vojaškim sistemom celotni paket storitev. V tem primeru tuja država ni neposredno vključena v pogajanja z izvajalcem. Pogajalska skupina se pogaja na podlagi zahtev, določenih v pogodbi LOA.

3. Čas (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 7-19)

Tretji faktor, ki vpliva na izbor načina nabave, je čas od začetka pogajanja do posredovanja sistema v uporabo. Na splošno velja, da se vojaško blago, ki ga proizvaja ameriška vojaška industrija, nabavi hitreje po komercialni poti kot preko sistema FMS. Proces FMS obsega pripravo, pregled in sprejetje pogodbe LOA ter pogajanja z izbranim izvajalcem, čas proizvodnje blaga, dobave in usposabljanja. Neposredna komercialna nabava zajema le pogajanje z izbranim izvajalcem ter čas proizvodnje blaga. Ameriška vojaška industrija pripravi ponudbo blaga hitreje, kot pripravi vlada ZDA pogodbo LOA.

4. Velik pomen pri izbiri načina nabave ima tudi vzdrževanje nabavljenega vojaškega sistema ter usposabljanje (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 3).

Pri nakupu vojaškega sistema, ki je že v uporabi ameriške vojske in ki potrebuje obsežno logistično, tehnično podporo ter obsežno usposabljanje, se je bolje posluževati sistema FMS. Kupec ima v tem primeru na razpolago izkušeno osebje ameriške vojske, močno logistično podporo z vladnimi zalogami ter razširjen program usposabljanja.

5. Neposredni komercialni odnosi omogočajo večjo fleksibilnost glede koprodukcije in glede programa protidobav (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 21).

Pri poslovanju z ameriškim trgom so za tujo državo velikokrat poleg nabave zelenega blaga po najboljši ceni pomembni tudi drugi cilji. Eden izmed teh ciljev je izvajanje politike protidobav, saj je s tem omogočena podjetjem tujega kupca predstavitev na ameriškem trgu. Za doseganje tovrstnih ciljev so pripravljene plačati tudi višjo pogodbeno vrednost. Prisotnost na tujem trgu lahko tuji kupec doseže tudi preko programa FMS s tem, da izvede pogajanja o protidobavah neposredno z izbranim proizvajalcem.

Pravila »Department of Defense« onemogočajo direktno izvajanje protidobav v okviru programa FMS ter določajo, da se program protidobav lahko izvaja na podlagi dogovora neposredno med ameriškim proizvajalcem in tujo državo. Protidobave ali koprodukcija ponavadi pomenijo večje skupne stroške in s tem višjo pogodbeno vrednost.

6. Sredstva, dodeljena državam po programu FMF s strani vlade ZDA, se največkrat uporabljajo za financiranje nabav po sistemu FMS. Sredstva FMF države ne morejo uporabljati za pokritje stroškov protidobav in le določene države lahko uporabljajo

sredstva FMF za financiranje neposrednih komercialnih nakupov. Te države so Egipt, Grčija, Izrael, Jordanija, Maroko, Pakistan, Portugalska, Tunizija, Turčija in Jemen (A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services, 2005, str. 22).

4. IZVAJANJE PROGRAMOV »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING« V SLOVENIJI

V tem poglavju bomo skušali dokazati, da izvajanje programov FMS in FMF prispeva k večji varnosti in hitrejšemu razvoju Slovenije.

S pogledom v preteklost in z analizo sedanjega stanja bomo opredelili pomen programov FMS in FMF ter možnost povečanja njunega obsega v Sloveniji.

4.1. Programi »Security Assistance« v Sloveniji

V Sloveniji se v okviru obrambnega sodelovanja z ZDA izvajajo naslednji programi Security Assistance (Defence Cooperation, 2005, URL:http://slovenia.usembassy.gov/defense_cooperation_.html):

1. »Foreign Military Sales«, ki predstavlja prodaje vojaškega blaga ali storitev ameriške vlade slovenski vladi. Slovenska vlada opravlja nakupe na podlagi lastnih sredstev;
2. »Foreign Military Financing« predstavlja donacijo, ki jo vlada ZDA podarja prijateljskim državam in zaveznicam za izboljšanje vojaške in ekonomske sposobnosti, s tem, ko omogoča financiranje nakupov ameriških vojaških proizvodov, storitev in izobraževanja;
3. izobraževalni program IMET je program, ki omogoča vojaško izobraževanje in usposabljanje na podlagi donacije ameriške vlade študentom prijateljskih in zavezniških držav. Usposabljanje po tem programu je profesionalno in nepolitično. Mednarodni učenci se usposabljajo skupaj z ameriški učenci, zato je potrebno določeno znanje angleškega jezika. Mednarodni učenci lahko obiščejo preko 2000 tečajev v približno 150 vojaških šolah. Izobraževanje IMET je na razpolago od leta 1993 vojaškemu in civilnemu osebju, ki je zaposleno na Ministrstvu za obrambo. Koristilo ga je že nekaj sto učencev in sicer z udeležbo na tečajih v ZDA ter z udeležbo na seminarjih, organiziranih v Sloveniji.

Skupni cilji izvajanja programov »Security Assistance« v Sloveniji so povečati moč koalicije, izboljšati bilateralno sodelovanje med Slovenijo in vlado ZDA in povečati interoperabilnost

slovenske vojske z ameriško vojsko (Defence Cooperation, 2005, URL:http://slovenia.usembassy.gov/defense_cooperation_.html).

Slovenija se poslužuje programov »Security Assistance« od leta 1996, ko ji je bila dodeljena možnost nabave po sistemu FMS s strani ZDA. Še v istem letu je bila Slovenija deležna s strani vlade ZDA pomoči v višini 400.000 USD v okviru programa »Foreign Military Financing« - FMF. Donacija, imenovana Varšavska pobuda, je bila dodeljena Sloveniji na podlagi napovedi bivšega ameriškega predsednika Clintona leta 1994 na Poljskem, o pomoči državam partnericam za mir z namenom vpeljati transparentnost in demokratičen nadzor v obrambnih strukturah partneric, pospeševanja skupnega načrtovanja in usposabljanja ter izvajanja vaj z državami NATA in povečati interoperabilnost partneric z državami NATA pri izvajanju dogovorjenih aktivnosti. Leta 2001 je bila Slovenija deležna nagrade »Pobuda za Jugovzhodno Evropo« za dotedanje sodelovanje na področju FMS ter kot vzpodbudo za nadaljnje sodelovanje (Ziccarello, 2001, str. 2; interna gradiva Ministrstva za Obrambo RS).

Vse delo s programi »Security Assistance« poteka preko pisarne »Office of Defense Cooperation« - ODC. Vloga pisarne ODC je nuditi pomoč Sloveniji pri izvajanju programov s ciljem dosegati vse zunanjepolitične cilje ter povečati nacionalno varnost ZDA (Čufar, 2001, str. 7).

Pisarna ODC se nahaja na Ministrstvu za obrambo v Ljubljani. Ustanovljena je bila leta 1996, vendar pa je Slovenija deležna pomoči že od leta 1993 in sicer za izvajanje programa IMET. V času od leta 1993 do leta 1996 je vodenje programa IMET za Slovenijo izvajala pisarna ODC na Dunaju (Čufar, 2001, str. 8).

Pisarna ODC nudi Sloveniji pomoč pri nabavljanju blaga in storitev ter pri izvajanju izobraževanj preko programov FMF in IMET, kar omogoča doseganje večje interoperabilnosti in standardizacije z NATO državami. Preko pisarne ODC povečuje vlada ZDA svoj vpliv, saj z izvajanjem programa IMET ponuja možnost usposabljanja, ki povečuje profesionalnost ter strokovnost slovenske vojske. Od leta 1996 se je pomoč vlade ZDA postopno povečevala tako pri programu FMF kot pri programu IMET (Čufar, 2001, str. 8).

4.1.1. Program »Foreign Military Sales«

Program nabav »FMS – Foreign Military Sales« se financira iz sredstev, zagotovljenih z Zakonom o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije, zajema pa nabavo opreme, orožja in storitev.

Slovenija po programu FMS ne izvaja veliko aktivnosti. Najpomembnejši nakup v okviru tega programa je bil v letu 1996, ko je Slovenska vojska opravila nakup centra za nadzor zračnega prostora ASOC (Ziccarello, 2001, str. 3).

Nekateri izmed razlogov za neizkoriščanje možnosti nabave po sistemu FMS so:

1. dolgotrajni in časovno dokaj nepredvidljivi postopki za izdelavo darilnih pogodb LOA na ameriški strani. V veliki meri so časovni zamiki posledica zahtevnejših projektov. To so praviloma primeri, kjer se ne nabavlja standardnih kompletov, temveč se poskuša nabavo prilagoditi specifičnim slovenskim potrebam,
2. dolgi dobavni roki blaga in storitev, ki segajo tudi do 36 mesecev po podpisu pogodbe LOA,
3. večjo omejitev predstavlja tudi obvezno plačilo začetnega depozita vladi ZDA, saj Zakon o izvrševanju proračuna slovenski vladi ne dovoljuje izvajanje predplačil brez soglasja Ministrstva za finance. Plačilo začetnega depozita predstavlja ključen pogoj za začetek izvajanja projekta po programu FMS.

Ob boljšem načrtovanju obrambnih potreb ter odpravi zgoraj omenjenih omejitev bi lahko Slovenija izkoristila priložnosti, ki jih ponuja program FMS. Slovenija ima po tem programu možnost nabave vojaških sistemov po sistemu celotnega paketa storitev, kar zagotavlja funkcionalnost sistema skozi celotno življenjsko dobo in s tem učinkovito prispeva k večji varnosti. Slovenija bi lahko na ta način pridobivala poleg vojaških sistemov tudi različna znanja, tehnologije ter sisteme dvojne uporabe in bi jih na ta način lahko izkoriščala tudi v civilne namene. Prenosi različnih znanj in tehnologij so za Slovenijo pomembni zaradi visokih stroškov raziskav in razvoja, ki si jih Slovenija le težko privošči. Različna znanja in tehnologije bi se lahko uporabila v gospodarske namene, saj bi slovenski obrambni industriji nudile možnosti razvoja novih in predvsem boljših artiklov in z njimi možnost prodora na tuje trge, kar bi posledično povzročilo tudi odpiranje novih delovnih mest.

Nabave preko programa FMS bi Slovenija lahko izkoristila tudi za izvajanje protidobav in bi na ta način lahko dosegala strateško razvojne cilje, ki so hkrati sprejeti cilji politike protidobav v Sloveniji in sicer (Munda, 2003, str. 49):

1. pospeševanje izvoza in omogočanje prodora na tuje trge,
2. razvoj dolgoročnih ekonomskih povezav,
3. prenos visoke tehnologije in znanja,
4. vlaganje v raziskave in razvoj,
5. dolgoročna kapitalna vlaganja,
6. ekonomsko učinkovita uporaba javnih sredstev.

Protidobave omogočajo prodor na nove in težje dostopne tuje trge ne le slovenski obrambni industriji, ampak tudi podjetjem drugih panog, slovenski vladi pa posledično možnost znižanja morebitnega trenutnega zunanjetrgovinskega neravnotežja; nevtraliziranja morebitnih negativnih ekonomskih učinkov večjega odliva deviznih sredstev v tujino, ki nastaja kot posledica plačila velikih vladnih nakupov v tujini; učinkovitejši in hitrejši razvoj infrastrukturnih objektov v državi; pospešitev razvojno pomembnih ekonomskih procesov kot npr. povečanje priliva neposrednih tujih naložb v državo, odpravljanje slabe prepoznavnosti nacionalnega ekonomskega prostora v globalnih ekonomskih okvirih, pospeševanje

tehnološkega razvoja in zaposlenosti ter ustvarjanje dodatne konkurenčne prednosti za domače gospodarske subjekte in celotno ekonomijo (Munda, 2003, str. 49).

4.1.2. Program »Foreign Military Financing«

Program nabav »Foreign Military Financing« se financira iz proračuna ZDA ter zajema nabavo opreme in zagotavljanje storitev. FMF sestoji iz osnovnega programa imenovanega tudi »Varšavska pobuda« in dodatkov (»Supplements«).

Od leta 1996 dalje vlada ZDA vsako leto dodeljuje denarna sredstva Sloveniji za potrebe opremljanja in izvedbo storitev, ki podpirajo zunanjepolitične cilje ZDA in jih odobri kongres ZDA. S sklenitvijo darilnih pogodb LOA je mogoče pridobiti najrazličnejšo opremo in storitve.

Sredstva so v splošnem namenjena nabavi opreme in storitev za potrebe obrambe, ki niso smrtonosnega značaja in so ameriškega izvora, kot so na primer različni simulatorji, radijske naprave, računalniški podporni sistemi, izvedba tečaja ali izobraževanja s poljubno vsebino s pomočjo t.i. MTT - "Mobile Training Team"-a , ki ne more biti izveden preko programa IMET, publikacije Army, Navy, Air Force, itd.

Dodeljena sredstva se smejo koristiti le za dobavo opreme ali storitev, ki izpolnjujejo dogovorjene cilje, Slovenija pa jih uporablja izključno za doseganje t.i. NATO ciljev.

Za vse primere sklepa vlada ZDA pogodbe neposredno z dobavitelji opreme ali izvajalci storitev in jih plačuje neposredno, zaradi česar ta sredstva niso vključena v proračun Ministrstva za obrambo - MORS. Vsa oprema, ki prispe v MORS, se prevzame in zavede v materialno evidenco kot lastnina MORS po veljavnih postopkih. Čeprav je oprema podarjena, je potrebno iz rednega proračuna zagotoviti sredstva za špeditorske storitve, DDV, carinske dajatve (če ni odobrena oprostitev carine), opremo prostorov in podobno. Ta denar je planiran v proračunu po ustaljenih postopkih.

V nekaterih primerih se zahteva plačilo transportnih in spremljajočih stroškov na relaciji ZDA – Slovenija ter špeditorskih stroškov v primeru začasnih uvozov in izvozov pri dodelavah in reklamacijah.

Predmeti nabave morajo biti, poleg tega, da podpirajo NATO cilje, v skladu z interesi vlade ZDA. Željen je celovit pristop "Total Package Approach", kar vključuje vzdrževanje, usposabljanje, rezervne dele, itd.

Iz zgoraj navedenega in iz dosedanjih izkušenj je razvidno, da je smotrno pristopiti k načrtovanju porabe FMF sredstev celovito in projektno, saj je poleg sredstev, ki so nam na voljo v ZDA, potrebno za njihovo učinkovito uporabo priložiti še precejšen delež iz rednega letnega proračuna Ministrstva za obrambo RS.

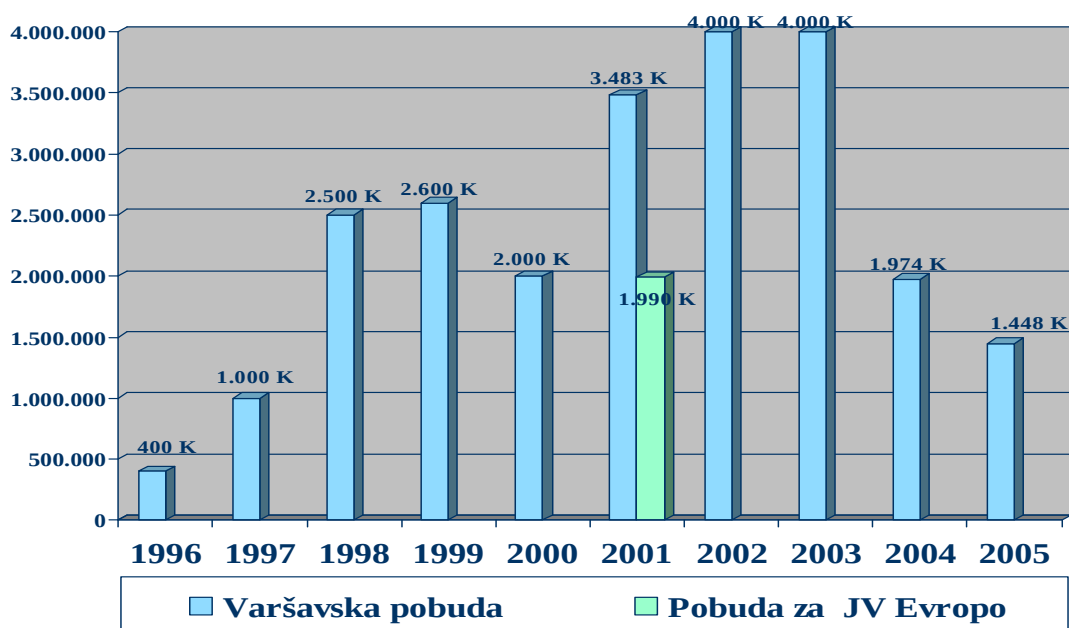
Republika Slovenija je do 1. junija 2005 v okviru programa FMF prejela skupno 25.409.000 USD.

Tabela 6: Status dodeljenih sredstev FMF s strani vlade ZDA

Leto	(v mio USD)	Status
1996	0,4	Porabljeno
1997	1,0	Porabljeno
1998	2,5	Porabljeno
1999	2,6	Porabljeno
2000	2,0	Porabljeno
2001	5,4	Porabljeno
2002	4,0	Porabljeno
2003	4,0	Porabljeno
2004	1,974	Sredstva porabljena v višini 50 %
2005	1,448	Sredstva porabljena v višini 85%
2006	1,0	Planski podatek.
2007	2,0	Planski podatek.

Vir: Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.

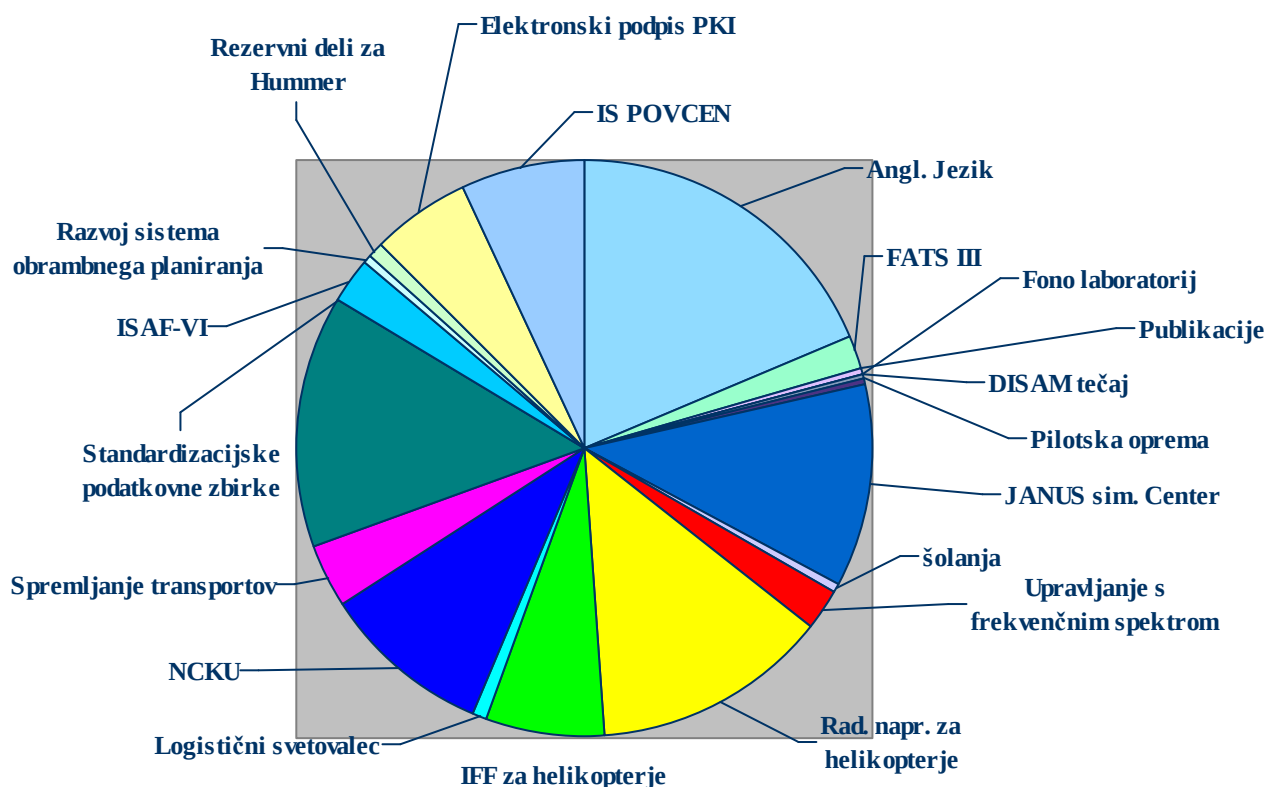
Slika 15: Dodeljena sredstva FMF s strani vlade ZDA po letih

Vir: Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.

Od vseh dodeljenih sredstev je bilo namenjenih približno 20% za jezikovno in drugo izobraževanje, 14% za potrebe nadzora zračnega prostora, 13% za simulacijski center in strelske simulatorje, 13% za radijske naprave, 10% za center za krizno upravljanje, 10% za informacijsko infrastrukturo logistike, 7% za informacijski sistem poveljniškega centra, 7% za identifikacijske naprave ter 6% za ostale manjše projekte, publikacije, pilotsko opremo in opremljanje ISAF IV (Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS).

Slika 16: Sklenjene pogodbe LOA

Vir: Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.

Od t.i. dodatkov smo doslej dobili pomoč enkrat, in to v okviru pomoči za »Jugovzhodno Evropo«.

Pri izbiranju projektov, ki naj bi se financirali iz sredstev »Varšavske pobude« je Ministrstvo za obrambo pokazalo visoko stopnjo zrelosti. Zrelost se kaže tudi pri pripravi zahtevkov »Letter of Request«, ki so iz leta v leto bolj izpopolnjeni. Zahtevki, ki jih podaja Ministrstvo za obrambo pisarni ODC, postavljajo kot glavni cilj povečanje združljivosti in interoperabilnosti z NATO-m (Ziccarello, 2001, str. 2).

Slovenija v letu 2006 pričakuje dodelitev sredstev do 1 milijona USD v obliki donacije. Zaradi izboljšane ekonomskega položaja financira Slovenija večji del svojih obrambnih potreb iz lastnih sredstev. Pomoč vlade ZDA igra pomembno vlogo predvsem pri modernizaciji in izvajanju reform za doseganje NATO ciljev. Sredstva iz leta 2006 se bodo namenila za financiranje inštruktorjev angleškega jezika, za komunikacijsko opremo, za opremo vodenja in kontrole ter simulatorje (Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2006, 2005, str. 421).

Slovenija prizadevno izkorišča pomoč vlade ZDA za doseganje ciljev zveze NATO. Slovenija je namreč morala za vstop v zvezo NATO izpolnjevati kriterije kot so demokratičnost, tržna ekonomija, spoštovanje človekovih pravic, politična svoboda, vzdrževanje prijateljskih

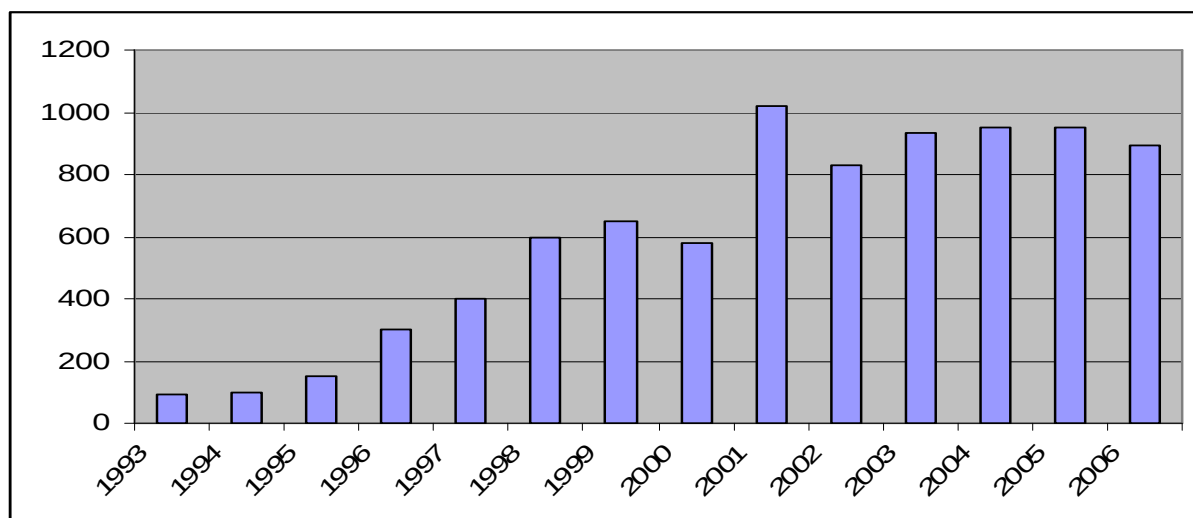
odnosov s sosedi, reševanje medsebojnih razmerij po mirni poti, ustvarjanje okoliščin za urejene civilno-vojaške odnose ter izvajanje demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami in porabo sredstev, namenjenih za obrambo (Kovač, 2003, str.92). Vlada ZDA je z izvajanjem programov »Security Assistance« Sloveniji nudila pomoč za izpolnjevanje kriterijev za vstop, saj ti kriteriji predstavljajo tudi cilje programov »Security Assistance«. Vlada ZDA povečuje preko izvajanja programa FMF svoj vpliv ter nadzor nad opremljanjem Slovenske vojske. Ker lahko Slovenija s sredstvi FMF nabavi izključno ameriške proizvode, vlada ZDA na ta način promovira ameriška podjetja v slovenskem prostoru ter bližnji okolici, Slovenija pa poleg doseganja NATO ciljev pridobiva tudi želena znanja in tehnologije, na podlagi katerih lahko slovenska podjetja izdelujejo bolj konkurenčne proizvode ter izvajajo uspešnejši prodor na tuje trge.

Na podlagi zgoraj navedenih dejstev lahko ponovno trdimo, da izvajanje programov FMS in FMF prispeva k večji varnosti in hitrejšemu razvoju Slovenije ter da tovrstne pomoči kažejo pozitivne posledice tudi na gospodarskem in obrambnem področju ZDA.

4.1.3. Izobraževalni program IMET

Program »International Military Education and Training« - IMET je izobraževalni program, ki ga financira vlada ZDA. Vsako leto podari določeno vsoto pomoči za izobraževanje vojaških in civilnih oseb, ki se izvaja v ZDA ali v ameriških vojaških bazah po svetu. Proračun programa IMET se je od leta 1993, ko je bilo Sloveniji dodeljenih le 75.000 USD pomoči, iz leta v leto povečeval in v letu 2005 dosegel 950.000 USD.

Slika 17: **Dodeljena sredstva za izobraževalni program IMET s strani vlade ZDA po letih (v 1000 USD)**

Vir: Martin, 2000, str. 24, Martin, 2001, str. 17-18; Martin, 2002, str. 27-28; Martin, 2003, str. 33-34; Martin, 2004, str. 13-14; Martin, 2005, str. 75-76; Samuelson, 1994, str. 26; Samuelson, 1996, str. 29; Samuelson, 1998, str. 68; Congressional Budget Justification: Foreign Operations, Fiscal Year 2006, 2005, str. 441.

Programi »Security Assistance« se ne izvajajo po točno določeni formuli, ampak se morajo prilagajati specifičnostim držav, zato se tudi izvajanje programa IMET podreja slovenskemu prostoru.

Izbor študentov se opravlja na podlagi opisa delovnih nalog na posameznem delovnem mestu zaposlenih na Ministrstvu za obrambo ter v Slovenski vojski. Zaposleni, ki se tečaja udeležijo, se po končanem šolanju ponavadi vrnejo na svoja delovna mesta z namenom uporabiti nova pridobljena znanja (Čufar, 2001, str.9).

Tečajev se udeležujejo le častniki in podčastniki Slovenske vojske ter zaposleni na Ministrstvu za obrambo. Programov se ne morejo udeležiti rezervisti. Pogoje za udeležbo na tečajih izpolnjuje le tretjina častnikov in podčastnikov in le polovica zaposlenih na Ministrstvu za obrambo in sicer zaradi dveh razlogov (Čufar, 2001, str. 9):

- prvi razlog je nezadostno znanje angleškega jezika kandidatov. Čeprav se angleški jezik v Sloveniji poučuje v osnovnih šolah, srednjih šolah ter na nekaterih fakultetah, veliko ljudi ne razume jezika v tolikšni meri, da bi se lahko udeležili tečaja. Ker poteka preverjanje znanja angleškega jezika kandidatov le nekaj mesecev pred predvidenim datumom odhoda, ni časovne možnosti za izpopolnitev znanja teh kandidatov,
- drugi razlog za majhno število možnih kandidatov je zahtevana izobrazba na delovnem mestu, ki ga kandidat zaseda. Zaradi internih pravil Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo morajo kandidati za tečaje, ki so daljši od enega meseca, pridobiti odobritev s strani kadrovske službe. Kadrovska služba pregleda ali kandidat izpolnjuje vse pogoje in zahteve, ki jih določa vlada ZDA za udeležbo na tečaju ter interne pogoje in zahteve, ki jih določa Ministrstvo za obrambo. Ministrstvo za obrambo dovoljuje udeležbo na tečajih daljših od enega meseca le kandidatom, ki izpolnjujejo pogoj ustrezne izobrazbe na delovnem mestu, ki ga zasedajo. Čeprav je na prvi pogled ta pogoj upravičen, je treba dodati, da se ta isti pogoj, zaradi velikih potreb, pri samem zaposlovanju kandidatov po osamosvojitvi ni upošteval. V tistih časih formalna izobrazba pri zaposlovanju ni predstavljala pomembnega kriterija. Prav zaradi teh problemov veliko častnikov in uslužbencev skuša pridobiti potreben naziv s študijem ob delu in si s tem omogočiti možnosti napredovanja ter izobraževanja v tujini.

Program IMET omogoča študentom pokritje vseh stroškov, nastalih v času študija in sicer stroške tečaja, potovanja in dnevnice. Ministrstvo za obrambo mora po zakonu vsem zaposlenim za službeno pot v tujino izplačati tudi slovensko dnevnicco ne glede na to, da preko programa IMET s strani ameriške vlade že pridobijo polno dnevnicco. Dnevnicca vlade ZDA znaša v večini primerov 60 USD na dan. Študent je v primeru zagotovljene prehrane upravičen do 20 odstotkov celotne dnevnice. Ministrstvo za obrambo tako priskrbi 12 USD za vsak delovni dan, za sobote, nedelje in praznike pa celotno dnevnicco, kar pri enomesečnem tečaju zanaša 745 USD dodatnih stroškov. Študentom, ki se udeležijo tečajev, ki trajajo več

kot štiri mesece, program IMET brezplačno omogoča tudi enkraten obisk domov. Ker v času tečaja zaposleni še vedno prejemajo redne mesečne prejemke, predstavlja program IMET za Ministrstvo za obrambo določeno finančno breme in je zato potrebno udeležbo študentov na tečajih IMET planirati vnaprej. Prav zaradi teh problemov Slovenija ne more ravnati hitro in nenačrtovano (Čufar, 2001a, str. 18).

Kako čimbolj koristno izrabiti sredstva, dodeljena na podlagi programa IMET?

Na podlagi desetletnih izkušenj z upravljanjem programa IMET lahko sklepamo, da predstavljajo Mobilne skupine za izobraževanje in usposabljanje zelo uspešen način izobraževanja in dobro alternativo usposabljanju v ZDA. Razlogi so naslednji (Čufar, 2001, str.13):

1. usposabljanje se lahko prilagodi slovenskih potrebam,
2. stroškovna učinkovitost, saj se tečaja lahko udeleži veliko število študentov za manj denarja,
3. usposabljanje je ponavadi krajše in študentom ni potrebno zapuščati svojih družin,
4. Ministrstvu za obrambo udeležencem tečaja ni potrebno izplačati dnevnice,
5. izobrazba ni pogoj za obisk tečaja,
6. znanje angleškega jezika s strani udeležencev ni pogoj, saj program IMET poskrbi za prevajalce.

Slovenija je do danes izkoriščala program IMET predvsem za izobraževanja na področju managementa s strani U. S. Army Logistic Management College iz Ft. Lee, Defense Resource Management Institute ter drugih sorodnih izobraževalnih centrov in pričakuje se, da bo tako nadaljevala tudi v prihodnje (Čufar, 2001, str. 13).

Program IMET je vidno povečal profesionalnost Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo s tem, ko je študentom omogočil osvojitve skupnega jezika in načel, ki jih uporabljajo države NATA. Večina IMET študentov zaseda na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski vplivna delovna mesta (Čufar, 2001, str.11-12). Z različnimi izobraževanji pridobijo slovenski študentje dragocena znanja in izkušnje ter na ta način omogočajo večjo strokovnost slovenske vojske, medtem ko vlada ZDA na ta način izkorišča prodor svojega načina razmišljanja ter svojih interesov. Tudi pri programu IMET lahko trdimo, da imata koristi v zvezi z izvajanjem programa obe vključeni strani.

4.2. Cilji vojaške pomoči Sloveniji

Bilateralne odnose med ZDA in Slovenijo lahko označimo kot dobre. Glavni cilji izvajanja programov »Security Assistance« v Sloveniji so bili do vstopa Slovenije v NATO polna integracija Slovenije v evro-atlantsko skupnost, povečati stabilnost Slovenije, zmanjšati verjetnost nadaljnjih oboroženih konfliktov, podpreti demokracijo, podpreti civilni nadzor slovenske vojske, povečati modernizacijo in profesionalnost slovenske vojske, graditi vojaške

zmogljivosti, nadalje razvijati zблиževanje oziroma povečevati interoperabilnost slovenske vojske z ZDA in NATO (Čufar, 2001, str. 7).

Danes služi Slovenija kot most med Vzhodom in Zahodom in igra vodilno vlogo pri promociji miru in stabilnosti v jugovzhodni Evropi. Pri izvajanju te naloge ima Slovenija veliko prednost, saj je vojaško in civilno osebje dobo seznanjeno s kulturo ter zgodovinskimi, socialnimi, političnimi in geografskimi temelji držav bivše Jugoslavije (Congressional Budget Justification for Foreign Operation, 2006). Slovenija predstavlja stabilizacijski faktor na tem kriznem območju. Kot dokaz temu je dejstvo, da je bila Slovenija izbrana za prvo srečanje med predsednikom ZDA Georgeom W. Bushem ter ruskim predsednikom Vladimirjem Putinom (Čufar, 2001, str. 7).

4.3. Proces in načrtovanje programov »Foreign Military Sales« in »Foreign Military Financing« v Sloveniji

Programi »Security Assistance« se v slovenskem prostoru izvajajo preko pisarne ODC »Office of Defense Cooperation«. ODC spada pod direktno poveljstvo US EUCOM »US European Command« in deluje v okviru ameriške ambasade v Ljubljani. Dejansko vodstvo je v agenciji DSCA v Washingtonu.

Na Ministrstvu za obrambo skrbi za koordinacijo in izvajanje programov FMS in FMF Direktorat za logistiko, Sektor za opremljanje.

Program FMF se izvaja na podlagi naslednjih vhodnih dokumentov:

1. vloge za reševanje skupnih zadev pri bilateralnem sodelovanju v okviru opremljanja obrambnega sistema,
2. izjave o ugotovljenih potrebah uporabnikov FMF sredstev,
3. predhodnega srednjeročnega prednostnega seznama koriščenja sredstev v MORS,
4. dokumenta o dodelitvi finančne pomoči FMF s strani ZDA.

Pri upravljanju programa FMF izvaja Sektor za opremljanje spodaj opredeljene aktivnosti.

1. Zbiranje potreb. Na podlagi vabila za oddajo potreb vsem organizacijskim enotam Ministrstva za obrambo se zainteresirane organizacijske enote prijavijo kot kandidati za koriščenje FMF sredstev z Izjavo o ugotovljeni potrebi.
2. Usklajevanje prioritet. Vsem prispelim izjavam o ugotovljeni potrebi za koriščenje FMF sredstev se na nivoju Direktorata za logistiko določijo prioritete.
3. Srednjeročno in kratkoročno planiranje. Na podlagi odločitev Direktorata za logistiko o tem, katere potrebe je treba opredeliti kot prioritete, se oblikuje plan oziroma Načrt koriščenja FMF sredstev, ki se dostavi pisarni ODC.

4. Sproženje postopkov, projektov in zadev v skladu z razpoložljivimi viri in danim prednostnim seznamom potreb, kar zajema oblikovanje projektnih skupin znotraj MORS.
5. Analiza, nadzor in svetovanje pri izvajanju posameznih projektov ali FMF zadev. Odvisno od obsežnosti in zahtevnosti posameznega projekta ali zadeve se izvaja ena ali več naslednjih aktivnosti v različnih kombinacijah:
 - 5.1. priprava zahtevka (LOR) s specifikacijo in opisom predmeta naročila, na podlagi katerega vlada ZDA oblikuje svojo ponudbo oziroma pogodbo LOA. Na podlagi Načrta koriščenja FMF sredstev se v projektnih skupinah izdelajo zahtevki »LOR«, ki se posredujejo v pisarno ODC. Poslan zahtevak mora pregledati in oceniti tako imenovani »Country Team«, ki deluje znotraj Ambasade ZDA v Sloveniji. Pisarna ODC nato glede na vsebino zahtevka posreduje le-tega primerni Agenciji za pripravo in izvedbo LOA, kopijo zahtevka pa posreduje agenciji DSCA, ki nadzira celoten postopek. Agencija za pripravo in izvedbo LOA na podlagi zahtevka LOR pripravi pogodbo LOA;
 - 5.2. analiza in definiranje potreb s pomočjo svetovanja ameriških strokovnjakov;
 - 5.3. opis operativne, funkcionalne, systemske in tehnične arhitekture, opis delovnega koncepta in definiranje funkcij;
 - 5.4. definiranje vzdrževanja in druge logistične podpore;
 - 5.5. izdelava investicijske dokumentacije v skladu z regulativo MORS;
 - 5.6. demonstracija ustreznosti predlaganih rešitev in ocena usposobljenosti;
 - 5.7. pridobitev, analiza in podpis pogodbe LOA.
6. Ureditev sporazumov za varovanje podatkov in neprenosa tehnologij, kar je jasna zahteva vlade ZDA.
7. Naročilo in nadzor uvoznih postopkov in špedicijskih storitev za hitro in učinkovito pridobitev zahtevanega blaga.
8. Naročilo prevzemnih postopkov blaga in nadzor dodelitve končnemu uporabniku. Vsa pridobljena sredstva je potrebno vknjižiti v materialne evidence MORS.
9. Organizacija usposabljanja. Za vsako pridobljeno blago je potrebno pridobiti tudi ustrezno znanje. Vlada ZDA se zavzema za celotno izvajanje storitev »Total Package Approach«, kar pomeni, da ponuja poleg sistema tudi vzdrževanje in usposabljanje.
10. Sproženje postopka uvajanja pridobljenega vojaškega blaga v uporabo.
11. Reševanje reklamacij v času garancijske dobe oz. pogodbene obveznosti.
12. Periodični pregled in analiza projekta ter odpravljanje pomanjkljivosti.

Proces upravljanja projektov FMF proizvede naslednje izhodne dokumente:

1. povabilo za zbiranje potreb,
2. predlog usklajenega prednostnega seznama,
3. srednjeročne potrebe posredovane vladi ZDA,
4. zahtevki LOR,
5. podpisane darilne pogodbe LOA,

6. poročila o stanju zadev nadrejenim in v Sektor za mednarodno sodelovanje Ministrstva za obrambo,
7. dokumentacija za uporabo in vzdrževanje (v skladu s pogodbo),
8. izvedba predstavitev ameriške industrije v skladu z interesi MORS.

4.4. Pomen programa »Foreign Military Financing« v nabavnem procesu

Ministrstvo za obrambo izkorišča za nabavo blaga ali storitev za potrebe Slovenske vojske naslednja finančna sredstva:

1. sredstva, zagotovljena z Zakonom o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije za področje programov in projektov Temeljnih razvojnih programov, kjer se izvajajo naročila zaupne narave,
2. sredstva Varšavske pobude, zagotovljena na podlagi donacij vlade ZDA za področje programov »Security Assistance« in sicer za izvajanje programov »Foreign Military Financing«,
3. sredstva rednega proračuna MORS, kjer gre za nabave na podlagi javnih naročil.

Sredstva, dodeljena s strani vlade ZDA za izvajanje projektov po programu FMF, so predstavljala pomemben finančni vir pri opremljanju Slovenske vojske.

Eno izmed trenutno najbolj perečih vprašanj je zniževanje donacije s strani vlade ZDA. V letu 2004 je bila prvotno načrtovana donacija vlade ZDA v višini 4 milijonov USD, ki pa se je kasneje zmanjšala na 2 milijona USD, v letu 2005 pa je bilo Sloveniji dodeljenih samo 1,5 milijona USD. Razlog za tovrstno zniževanje sredstev naj bi bil preusmeritev ameriške pozornosti na afriško celino, za katero je bil za leto 2006 podan zahtevek za FMF sredstva v višini 38,5 milijona dolarjev (Jones, 2005, URL:<http://foreign.senate.gov/testimony/2005/JonesTestimony151928.pdf>), prevelike potrebe ameriške vojske v Iraku in Afganistanu ter izboljšanje finančnega položaja Slovenije, zaradi katerega je sposobna sama financirati opremljanje slovenske vojske. Izpad donacije vlade ZDA za Slovenijo pomeni izpad enega izmed virov opremljanja slovenske vojske. Ker znaša v Načrtu koriščenja sredstev Varšavske pobude za naslednji dve leti skupna višina planiranih projektov 8 milijonov USD, predstavlja zniževanje sredstev velik problem realizacije teh projektov. Sredstva Varšavske pobude se hkrati uporabljajo za vzdrževanje sistemov kot so ASOC ter simulacijskih centrov, za inštruiranje angleškega jezika, tako da zmanjševanje donacije postavlja pod vprašanje tudi nadaljnje izvajanje teh projektov. Zaradi tovrstnih problemov je Načrt koriščenja FMF sredstev prilagojen tako, da so projektom dane določene prioritete, vendar pa v primeru dodelitve le 1 milijona USD v letu 2006 ta sredstva ne bodo zadoščala niti za projekte, ki so za leto 2006 v Načrtu FMF določeni kot prva prioriteta (Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS).

Pri analizi tveganja izpada donacije vlade ZDA, kjer so bili postavljeni trije scenariji in sicer je prvi optimistični scenarij predvideval izpad sredstev v letu 2009, drugi realistični v letu

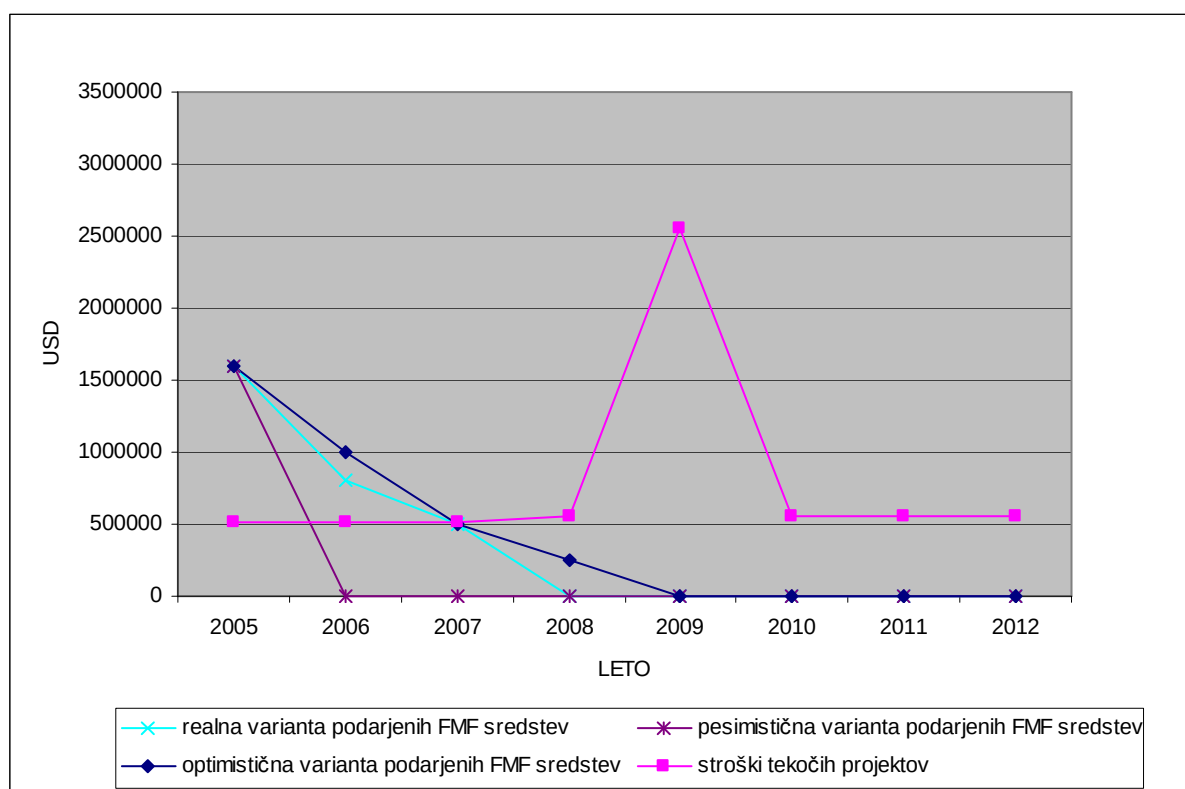
2008 in tretji pesimistični v letu 2006, smo analizirali dve vrsti tveganja in sicer tveganje pokritja stroškov vzdrževanja in usposabljanja pri tekočih projektih FMF in na možnost zagona novih projektov, ki so določeni v načrtu koriščenja sredstev Varšavske pobude.

Tabela 7: **Projekcija denarnega toka sredstev FMF po optimistični, realistični in pesimistični varianti (v 1000 USD)**

	optimistična varianta	realistična varianta	pesimistična varianta
neporabljena sredstva do 2005	1600	1600	1600
2006	1000	800	0
2007	500	500	
2008	250	0	
2009	0		

Vir: Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.

Slika 18: **Tveganje pokritja stroškov vzdrževanja in usposabljanja pri tekočih projektih FMF iz donacij vlade ZDA**

Vir: Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.

Kot stroške usposabljanja smo opredelili stroške za projekt angleški jezik in sicer so to stroški ameriških inštruktorjev angleškega jezika. Stroški vzdrževanja predstavljajo stroške vzdrževanja ASOC in simulacijskega centra ter nakupa rezervnih delov za vozilo Hummvee.

V primeru prvega scenarija bo Ministrstvo za obrambo z donacijo vlade ZDA v letu 2006 in 2007 pokrilo celotne stroške vzdrževanja in usposabljanja, tj. stroškov, ki jih povzročajo že začeti projekti FMF, medtem ko bo v letu 2008 donacija zadostovala le za pokritje stroškov vzdrževanja ASOC ter simulacijskega centra. Za nadaljevanje financiranja usposabljanja angleškega jezika pa bo potrebno sredstva pridobiti iz drugih virov.

Po drugem scenariju se lahko stroške vzdrževanja in usposabljanja oziroma stroške za vzdrževanje simulacijskega centra, rezervne dele za vozilo Hummvee in angleški jezik pokriva do leta 2007, po tretjem scenariju pa je potrebno sredstva za pokritje tovrstnih stroškov pridobiti iz rednega proračuna že v tekočem letu 2006.

2. Tveganje zagona novih projektov Varšavske pobude iz donacij FMF

Na podlagi preostalih sredstev, tj. sredstev po plačilu stroškov že nastalih projektov, lahko v letu 2006 realiziramo planirane projekte:

1. po prvem, optimističnem scenariju, v višini 5,9%,
2. po drugem, realističnem scenariju, v višini 3,5%,
3. po tretjem, pesimističnem scenariju, v višini 0%.

Glede na postavljene prioritete po planu za leto 2005/2006 lahko v primeru prvega scenarija izvedemo realizacijo vseh zastavljenih projektov v letu 2005 in le za 500.000 USD v letu 2006, kar pa pomeni, da ne bomo mogli začeti s projekti, ki so za leto 2006 v Načrtu koriščenja FMF sredstev opredeljeni kot prva prioriteta. Po drugem scenariju lahko izvedemo realizacijo vseh zastavljenih projektov v letu 2005 in za 280.000 USD v letu 2006, po tretjem pesimističnem scenariju pa lahko izvedemo le realizacijo vseh zastavljenih projektov v letu 2005. Za realizacijo projektov, določenih v načrtu koriščenja FMF sredstev od leta 2006 naprej v skupni vrednosti 8 milijonov USD, je treba sredstva zagotoviti iz drugih virov.

Glede na ugotovljeno je treba ponovno razmisliti o prioritetnih projektih, ki se financirajo tako iz rednega proračuna kot iz kreditov TRP. Zaradi postopnega zniževanja finančnih sredstev po Varšavski pobudi bo potrebno določene projekte umestiti v plane drugih virov financiranja, kar pomeni, da bodo določeni že planirani projekti preneseni v kasnejša obdobja oziroma bo izpad povzročil potrebo po najetju višjih kreditov TRP, če bo Slovenska vojska odločila, da se morajo projekti izvesti ne glede na vir financiranja.

4.5. Ugotovitve

Skozi proučevanje programov »Security Assistance«, posebno programov FMS in FMF in njihovega izvajanja v slovenskem prostoru ter proučevanje vprašanja ali je »radodarnost« vlade ZDA z donacijami res v korist Slovenije in ZDA, smo prišli do dveh večjih ugotovitev:

1. zdi se, kot da želi vlada ZDA z donacijami doseči podporo svoji politiki ne glede na to, ali se tuje države s takšno politiko strinjajo ali ne, ter vplivati na države, da ravnajo po njihovi volji. To ugotovitev lahko potrdimo z dejstvom, da se je donacija Sloveniji za leto 2003 zamrznila po tem, ko Slovenija v letu 2003 ni podpisala dvostranskega sporazuma o imuniteti ameriških državljanov pred mednarodnim kazenskim sodiščem¹⁷. Donirana sredstva so se sicer odmrznila leto kasneje z vstopom Slovenije v NATO, vendar pa so v naslednjih letih le-ta začela strmo padati;
2. ZDA si z donacijami v okviru programa FMF zagotavljajo posel v prihodnosti. Za zagotovitev učinkovitega delovanja in funkcionalnosti vojaških sistemov nabavljenih preko programa FMF, morajo države zagotavljati vzdrževanje in rezervne dele pri proizvajalcu ali ameriški vojski, ki se prav tako ponuja po programu FMF ali FMS. V slovenskem primeru smo trenutno na točki, ko je treba vzdrževanje začeti planirati v lastnem proračunu in sicer zaradi predvidenega izpada donacij FMF. Za ohranjanje funkcionalnosti kupljenih sistemov bo potrebno vzdrževanje in rezervne dele zagotavljati po programu FMS.

Dejstvo je, da je izvajanje programov »Security Assistance« koristno tako za državo pobudnico kot za državo uporabnico teh programov, ne glede na to, s kakšnimi nameni se donacije s strani ZDA izvajajo ter s kakšnimi nameni ZDA omogočajo državam nakupovanje svojih lastnih temeljnih vojaških sistemov, znanja ter tehnologije, kar lahko potrdimo z naslednjimi ugotovitvami:

1. Slovenija preko dobrih odnosov skuša predvsem pridobiti pomoč ameriške vlade slovenskim podjetjem pri navezavi stikov, predstavitvah in podobno, pri pospeševanju trženja in industrijskega sodelovanja med ZDA in slovensko industrijo, omogočiti izmenjavo informacij in tehnologij na področju opremljanja ter pridobiti dovoljenja o uporabi visokih tehnologij;
2. Slovenija učinkovito izkorišča ameriško finančno pomoč za pridobivanje investicijske opreme in storitev, poleg tega pa še neprecenljiva strokovna in tehnična znanja.

¹⁷ Zakon o zaščiti ameriških oboroženih sil »American Service Member's Protection Act« (ASPA), ki ga je leta 2002 podpisal George W. Bush, je uzakonil odtegnitev vojaške pomoči državam nečlanicam Nata, ki do prvega julija 2003 ne bodo podpisale dvostranskih sporazumov o imuniteti ameriških državljanov pred mednarodnim kazenskim sodiščem. Po navedenem zakonu lahko predsednik določeno državo izvzame iz prepovedi nadaljnje vojaške pomoči, če oceni, da je to v nacionalnem interesu ZDA.

Finančni viri so izrednega pomena za modernizacijo in profesionalizacijo naših obrambnih sil, predvsem na področju usposabljanja, tako jezikovnega kot tudi usposabljanja poveljstev in enot za izvajanje mednarodnih operacij;

3. vlada ZDA in Slovenija dosegata z izvajanjem programov »Security Assistance« skupne zastavljene cilje, kot so povečanje stabilnosti Slovenije in zmanjšanje verjetnosti nadaljnjih oboroženih konfliktov, podpiranje demokracije, podpiranje civilnega nadzora slovenske vojske, povečanje modernizacije in profesionalnost slovenske vojske, gradnjo vojaških zmogljivosti, nadalje razvijati zblíževanje oziroma povečevati interoperabilnost slovenske vojske z ZDA in zvezo NATO. Z uresničitvijo zastavljenih obojestranskih ciljev povečujejo ZDA svojo lastno obrambo;
4. ZDA izkoriščajo Slovenijo za zagotavljanje stabilnosti na Balkanu, saj služi kot most med Vzhodom in Zahodom in igra glavno vlogo pri promociji miru v jugovzhodni Evropi. Slovenija predstavlja stabilizacijski faktor na tem kriznem območju. Kot dokaz temu, da vlada ZDA uspešno dosega zastavljene cilje, je dejstvo, da je bila Slovenija izbrana za prvo srečanje med predsednikom ZDA Georgeom W. Bushem ter ruskim predsednikom Vladimirjem Putinom (Čufar, 2001, str. 7);
5. vlada ZDA izkorišča programe »Security Assistance« za posredovanje svojih pogledov in interesov Sloveniji, za pridobivanje vpogleda v programe opremljanja slovenske vojske ter kontroliranje opremljanja slovenske vojske, za obravnavanje posebnih vidikov sodelovanja in za odpiranje različnih vprašanj;
6. izvajanje programov »Security Assistance« prinaša vladi ZDA tudi koristi na ekonomskem področju, saj z nakupi proizvodov ameriških proizvajalcev Slovenija promovira ameriške proizvode na slovenskem področju ter področju jugovzhodne Evrope, hkrati pa programi pomoči zagotavljajo ZDA posel tudi v prihodnosti.

Iz navedenega lahko sklepamo, da izvajanje programov »Security Assistance« prinaša pozitivne posledice na obrambnem in ekonomskem področju tako ZDA kot Slovenije.

Priložnosti Slovenije v prihodnosti so predvsem v večjem obsegu koriščenja in možnosti izvajanja programa FMS. Program FMS bi Sloveniji prinesel predvsem do sedaj nedostopna znanja, tehnologijo in informacije, ki so zaupne narave in so dostopne le preko programa FMS. V okviru programa FMS lahko Slovenija s protidobavami uresniči svoje strateško - razvojne cilje, ki so hkrati sprejeti cilji politike protidobav v Sloveniji in sicer pospeševanje izvoza in omogočanje prodora na tuje trge, razvoj dolgoročnih ekonomskih povezav, prenos visoke tehnologije in znanja, vlaganje v raziskave in razvoj, dolgoročna kapitalska vlaganja in ekonomsko učinkovito uporabo javnih sredstev (Munda, 2003, str. 49).

Nevarnosti Slovenije pri nabavljanju ameriške opreme so v posledični odvisnosti od ameriške vojaške industrije in ameriške vojske. Odvisnost se pokaže v primeru vzdrževanja ali nadgradnje sistemov, kjer nam za zagotavljanje funkcionalnosti ostane zelo ozek izbor izvajalcev.

V nadaljevanju bomo skušali ugotoviti ali lahko navedene ugotovitve potrdimo tudi na primeru drugih držav.

5. PROGRAMA »FOREIGN MILITARY SALES« IN »FOREIGN MILITARY FINANCING« V DRUGIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Izvajanje programa FMS omogoča vladi ZDA (Foreign Military Sales. URL:<http://www.almc.army.mil/LEDD/8a-f17/Adobe/FMS.pdf>):

1. izboljšanje plačilne bilance,
2. dodatna delovna mesta,
3. povečanje standardizacije,
4. povečanje vojaških resursov in s tem bojne pripravljenosti,
5. širitev vpliva ZDA,
6. oblikovanje nadaljnjih prodaj.

Program FMS igra v ZDA pomembno vlogo pri izvozu vojaškega blaga, saj predstavljajo prodaje po tem programu kar 85 odstotkov celotnega ameriškega izvoza vojaške opreme (Evans, 2003, str.551). Brez dobrega izvajanja programa FMS bi ZDA utrpela veliko škodo na gospodarskem in obrambnem področju. Zmanjšanje izvoza vojaškega blaga bi namreč pomenilo zapiranje proizvodnje vojaškega blaga, kar bi povzročilo izgubo glavnih vojaških sistemov, pomembnih za obrambne sile ter izgubo prednostnega položaja, ki ga ZDA zavzemajo v različnih panogah. Zmanjšanje izvoza bi povzročilo tudi negativni vpliv na ameriško gospodarstvo, saj bi ZDA izgubile veliko število delovnih mest (Akins, 1999, str.103). Vsaka milijarda vojaške prodaje po programu FMS prinese ZDA 22.000 dodatnih delovnih mest (Wilson, 2001, URL:http://findarticles.com/p/articles/mi_m2393/is_1_164/ai_80774911/pg_2).

5.1. Izvajanje programa »Foreign Military Sales« v drugih evropskih državah

V preteklih letih so se programa FMS posluževale skoraj vse evropske države (glej Tab. 8, na str. 66 in Tab. 9, na str. 67).

Tabela 8: Skupna vrednost sklenjenih pogodb LOA z evropskimi državami po programu FMS (vključene tudi vrednosti pogodb LOA na podlagi donacij FMF) od leta 1995 do leta 2004

											v 1000 USD
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1995-2004
Albanija	0	3.384	709		1.421	2.673	2.872	5.634	9.915	4.962	31.570
Austrija	8.272	8.507	19.010	8.739	2.643	8.036	14.752	4.923	6.503	4.144	85.529
Belgija	24.851	59.136	121.333	20.834	68.164	36.552	85.732	47.827	68.351	27.788	560.568
Bosna in Hercegovina	0	87	1.151	89	4.196	6.747	2.100	2.155	2.595	6.784	25.904
Bolgarija	0	1	3.613	3.266	1.076	8.248	21.119	4.784	14.089	7.253	63.449
Hrvaška	0	0	0	0	0	209	277	4.128	14.446	6	19.066
Češka	0	6.103	2.216	2.965	8.961	11.073	9.489	20.729	8.750	9.862	80.148
Danska	31.993	128.191	31.355	8.549	151.935	15.028	47.195	94.764	23.648	53.735	586.393
Estonija	29	681	806	4.814	2.135	5.133	3.185	7.881	14.741	6.822	46.227
Finska	154.888	1.820	287	1.793	3.919	12.535	89.185	7.213	4.950	134.219	410.809
Francija	670.488	21.283	102.159	21.058	74.172	84.604	268.689	229.652	45.162	66.897	1.584.164
Nemčija	238.168	226.448	311.700	178.097	323.854	290.958	93.970	160.851	322.910	170.047	2.317.003
Grčija	186.592	255.214	203.727	481.669	337.734	2.079.611	806.353	283.272	63.960	256.371	4.954.503
Madžarska	0	3.179	4.485	5.143	7.636	6.767	2.693	13.635	5.365	13.445	62.348
Islandija	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	12
Irska	45	0	0	0	45	0	4	8	12.510	12	12.624
Italija	30.811	78.387	39.874	92.500	56.337	159.471	805.333	155.377	154.188	92.309	1.664.587
Latvija	74	359	1.253	4.535	2.834	4.623	1.987	5.992	14.593	4.376	40.626
Litva	327	299	2.393	3.765	775	5.046	5.342	13.788	46.873	2.323	80.931
Luksemburg	48	3.088	3.716	693	2.434	345	549	2.808	2.037	960	16.678
Makedonija	0	0	1.798	9.285	4.347	4.006	16.179	4.509	10.088	16.078	66.290
Malta	12	0	0	0	0	109	5.822	0	5.428	0	11.371
Nizozemska	907.377	145.138	238.353	229.373	112.661	418.791	236.976	154.731	96.350	453.158	2.992.908
Norveška	12.364	306.162	67.398	85.489	77.776	147.327	93.478	86.975	107.462	167.359	1.151.790
Poljska		5.729	4.187	10.788	23.360	19.661	27.972	66.155	3.504.466	189.887	3.852.205
Portugalska	9.591	3.519	18.789	10.286	233.387	5.765	19.301	157.672	7.908	46.780	512.998
Romunija	14.129	4.596	310	4.836	12.506	7.453	2.600	17.833	18.315	64.064	146.642
Slovaška	1	601	1.820	2.917	2.831	6.246	2.976	15.640	8.428	606	42.066
Slovenija		208	184	5.640	1.888	960	1.322	6.291	6.733	650	23.876
Španija	387.615	116.916	840.616	68.880	349.315	92.135	65.425	105.720	137.032	84.188	2.247.842
Švedska	12.026	12.045	6.373	1.940	2.881	4.290	3.303	6.731	2.090	7.391	59.070
Švica	21.507	4.834	11.729	17.871	74.319	8.948	16.803	138.070	23.901	238.217	556.199
Turčija	534.708	193.027	296.583	303.134	330.067	383.778	124.641	192.493	431.439	172.493	2.962.363
Ukrajina	0	0	0	1.065	2.000	10.612	3.043	5.092	3.210	12.817	37.839
Velika Britanija	160.555	448.668	547.226	110.601	262.759	326.539	672.675	246.403	465.198	478.602	3.719.226

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 4-7.

Tabela 9: Skupna vrednost dobav evropskim državam po programu FMS (vključene tudi dobave na podlagi donacij FMF) od leta 1995 do leta 2004

											v 1000 USD
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1995-2004
Albanija	2		694	506	743	1.553	3.602	5.502	3.535	7.890	24.027
Austrija	3.100	3.163	74.097	21.166	5.092	7.515	4.523	7.014	8.188	7.794	141.652
Belgija	7.869	157.393	107.097	193.770	249.922	58.424	169.597	68.363	70.866	42.148	1.125.449
Bosna in Hercegovina	0	0	0	5	584	1.320	8.030	4.618	1.859	1.792	18.208
Bolgarija	0	0	0	66	2.296	3.521	4.558	1.569	2.878	14.700	29.588
Hrvaška	0	0	0	0	0	0	247	95	185	1.730	2.257
Češka	0	245	550	2.403	1.256	3.135	5.594	4.447	8.545	6.867	33.042
Danska	0	51.065	47.769	158.705	157.393	46.248	112.233	23.122	13.997	22.691	633.223
Estonija	53.926	268	365	567	314	1.698	2.510	2.693	4.497	11.382	78.220
Finska	15	250.867	398.590	542.611	719.076	696.634	147.332	69.217	39.874	45.677	2.909.893
Francija	164.950	52.450	57.159	35.081	247.706	217.064	141.775	206.371	168.554	250.555	1.541.665
Nemčija	64.433	376.440	207.749	189.353	250.669	130.928	329.671	221.536	243.165	267.097	2.281.041
Grčija	256.956	209.840	690.747	397.492	403.012	314.152	448.420	454.011	1.325.347	1.157.697	5.657.674
Madžarska	219.869	3.136	109	2.086	2.176	6.440	7.085	8.674	4.421	6.755	260.751
Islandija	4.509	0	0	1	21	0	0	0	0	0	4.531
Irska	0	40	0	0	0	0	45	8	4	3.555	3.652
Italija	5	76.509	50.734	42.714	106.713	40.805	97.251	102.579	104.879	282.709	904.898
Latvija	52.850	313	64	1.140	302	2.397	3.221	1.700	3.652	9.384	75.023
Litva	4	318	159	740	1.359	1.722	1.510	7.459	1.725	14.124	29.120
Luksemburg	0	612	5.558	508	445	1.058	959	1.736	978	4.043	15.897
Makedonija	48		349	1.940	4.617	7.376	9.653	8.919	12.253	5.378	50.533
Malta	0	2	0	0	0	0	0	898	5.125	0	6.025
Nizozemska	16	391.028	167.721	343.874	320.576	160.750	412.455	241.725	224.762	272.274	2.535.181
Norveška	152.703	134.599	98.043	210.373	220.016	64.360	191.749	87.680	123.054	80.205	1.362.782
Poljska	25.244	533	174	2.025	2.116	12.629	9.296	31.595	16.644	75.967	176.223
Portugalska	0	18.572	70.276	21.113	11.517	19.932	41.802	27.855	116.410	30.708	358.185
Romunija	88.350	14	5.165	1.887	1.427	3.509	21.286	7.289	6.375	14.650	149.952
Slovaška	0	0	9	1.216	982	3.377	4.151	4.218	4.129	5.934	24.016
Slovenija	0	0	20	174	133	520	1.400	553	1.556	1.553	5.909
Španija	192.749	413.412	215.756	133.077	323.653	141.139	266.797	177.805	158.868	188.469	2.211.725
Švedska	3.664	18.221	19.245	8.155	2.982	6.718	2.760	57.175	59.070	5.265	183.255
Švica	13.180	95.290	56.549	105.038	830.037	68.794	342.385	35.710	36.393	72.793	1.656.169
Turčija	367.651	479.172	1.153.073	551.943	853.798	216.064	465.525	380.059	482.630	291.094	5.241.009
Ukrajina	0	0	0	0	0	896	5.555	7.717	1.205	3.729	19.102
Velika Britanija	418.665	303.202	425.283	429.874	364.708	347.409	325.286	385.590	350.121	454.284	3.804.422

Vir: Facts Book, Defense Security Cooperation Agency, 2004, str. 20-23.

Tabela 10: Skupna vrednost dobav vojaških sistemov po programu FMS, ki so zahtevale predhodno odobritev kongresa ZDA, po državah od leta 1995 do leta 2005

v mio USD

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Skupaj
Grčija	150	9317	486	860	3488	2412	94,7	81,4	150		3100	20139,1
Turčija	160	205	2483	261,8		310		110		3984	210	7723,8
Poljska						245	245	1049				1539
Madžarska				1			370	55				426
Litva								44				44
Španija								0,8			591	591,8
Češka								35	650			685
Hrvaška								2				2
Nizozemska									298	141		439
Finska									130		100	230
Švedska										120		120
Nemčija											150	150

Vir: Notification to Congress of Pending U.S. Arms Transfer, Federation of American Scientists. URL:http://www.fas.org/asmp/profiles/notif_d.b.php?regionin=euro&ctryin=&date1in=2000&date2in=2006&typein=fms.

V tabeli 10 lahko vidimo vrednosti dobav po programu FMS, ki so zahtevale predhodno odobritev kongresa. Vrednosti zajemajo naslednje dobave (Notification to Congress of Pending U.S. Arms Transfer, Federation of American Scientists. URL:http://www.fas.org/asmp/profiles/notif_d.b.php?Regionin=euro&ctryin=&date1in=2000&date2in=2006&typein=fms):

➤ Grčija

Med večje dobave Grčiji spadajo: bojna letala, tanki, radarji, rakete srednjega dosega, usposabljanje za vzdrževanje leta F-16, rezervni deli za letala F-16, vzdrževanje različnih vojaških sistemov, letalska oprema za preživetje, računalniški sistem za upravljanje in kontrolo helikopterjev Apache, GPS, komunikacijska oprema, nočnogledi, radijske postaje, identifikacijski sistem prijatelj-sovražnik in strelivo.

➤ Turčija

Med večje dobave Turčiji spadajo: strelivo, rakete, vzdrževanje ladjevja, radarji ter rezervni deli, oprema za vzdrževanje radarjev, sistem za vodenje raket, sonarji, pištrole, modernizacija letal F-16, nočnogledi, vzdrževanje različnih vojaških sistemov, publikacije, rezervni deli in različna usposabljanja.

➤ Poljska

Poljska je preko programa FMS pridobila radarje, rezervne dele letalskih motorjev, letala F-16, opremo za vzdrževanje letal, različna usposabljanja, rakete in vodljive bombe.

➤ Finska

Finska je preko programa FMS pridobila rakete, šolske rakete, kontejnerje, testno opremo in opremo za vzdrževanje, rezervne dele, publikacije, vzdrževanje, usposabljanje ter storitve v povezavi z logistično podporo ter komunikacijsko opremo.

➤ Španija

Med večje dobave Španiji spadajo: dobava taktičnih podatkovnih povezav s testno opremo in certifikatov za računalniški center, rakete Standard, različne vojaške sisteme in sicer navigacijski, raketni, informacijski, GPS sistem, skupaj z rezervnimi deli, vzdrževanjem, usposabljanjem, tehnično dokumentacijo in publikacijami.

➤ Nemčija

Med večje dobave Nemčiji spadajo: storitve v zvezi z nemškim letalstvom za letalsko bazo Holloman, za delovanje in logistično podporo, ki vključuje usposabljanje, gorivo, orožje ter druge operativne storitve.

➤ Nizozemska

Med večje dobave Nizozemski spadajo: senzorji za nočnoglede, rakete, tehnični podatki, logistična podpora, visoko mobilno večnamensko vozilo Hummvee z rezervnimi deli, usposabljanje in publikacije.

➤ Švedska

Švedska je preko programa FMS pridobila program nadgradnje letal C-130 H s pripadajočimi storitvami in opremo, ki vključuje navigacijski sistem, komunikacijsko opremo, LCD zaslone, programsko opremo, opremo za vzdrževanje, rezervne dele, testno opremo, publikacije, tehnično dokumentacijo in usposabljanje.

➤ Češka

Med večje dobave Češki spadajo: rakete s pripadajočo opremo in storitvami, bojna letala, topovsko strelivo, opremo za vzdrževanje letal F-16 z rezervnimi deli, napravami, simulatorji in strelivom, testne rakete, publikacije, tehnično dokumentacijo in različna usposabljanja.

➤ Hrvaška

Hrvaška je preko programa FMS pridobila laserski sistem za bojno usposabljanje.

➤ Madžarska

Med večje dobave Madžarski spadajo: nadgradnja letal F-16 z rezervnimi deli in napravami za vzdrževanje, publikacije in tehnična dokumentacija, usposabljanje in logistična podpora, rakete Sidewinder, rakete za usposabljanje, programska oprema, orodja in oprema za vzdrževanje, prostori za vzdrževanje, rezervni deli, usposabljanje, publikacije in druge storitve v zvezi z logistično podporo.

➤ Litva

Litva je preko programa FMS pridobila rakete in protitankovske raketne enote, vozila, radarje, taktične operativne centre, rakete za usposabljanje in vzdrževanje.

5.2. Izvajanje programa »Foreign Military Financing« v drugih evropskih državah

Poleg Slovenije so donacij vlade ZDA deležne še naslednje evropske države: Albanija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Madžarska, Latvija, Litva, Makedonija, Poljska, Romunija, Slovaška, Turčija in Ukrajina.

Tabela 11: Donacije FMF vlade ZDA od leta 1995 do leta 2006 po evropskih državah

v 1000 USD

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006(zahtevek)
Albanija		2.525	1.000	1.700	4.000	1.600	8.631	4.000	4.900	5.000	2.978	3.500
Bosna in Hercegovina	0	0	0	0	4000	0	5.986	2.250	2.400	18.400	2.480	10.000
Bolgarija		4.257	3.000	4.200	9.400	4.800	13.470	8.500	9.000	8.450	6.944	19.000
Češka		8.900	9.087	16.250	7.100	6.000	8.981	10.000	10.900	7.869	5.952	6.000
Estonija	706	1.500	1.500	8.300	4.700	4.000	6.186	6.250	6.500	5.979	4.960	5.000
Hrvaška	0	0	0	0	0	4.000	3.991	5.000	5.500	0	0	0
Latvija	706	1.500	1.500	6.950	4.700	4.000	5.188	6.250	6.500	6.496	4.960	5.000
Litva	706	1.500	1.500	6.950	4.700	4.400	6.486	6.593	6.500	6.389	5.456	5.000
Makedonija	0	750	1.648	19.257	6.000	0	13.619	10.500	10.900	7.950	5.208	5.000
Madžarska	0	3.200	10.087	16.600	7.100	6.000	8.981	10.000	10.900	6.938	5.952	4.000
Poljska	1.000	16.475	12.587	124.700	161.362	8.000	12.274	12.000	12.900	32.500	65.472	30.000
Romunija		9.275	6.500	13.900	6.500	6.000	16.962	9.000	9.900	8.950	10.912	29.000
Rusija	0	0	2.250	2.250	0	0	0	0	0	0	0	0
Slovaška	0	3.550	6.000	3.200	3.200	2.600	10.777	7.750	8.000	6.603	4.960	5.000
Slovenija	0	400	1.000	2.500	2.600	2.000	5.487	4.000	4.000	1.974	1.488	1.000
Turčija	328.050	320.000	175.000	0	0	0	0	0	17.350	35.000	33.728	25.000
Ukrajina	0	0	5.250	3.800	5.000	3.250	3.991	4.000	3.000	5.000	2.976	16.500

Vir: Martin, Brandt, 1999, str. 20; Martin, 2000, str. 20; Martin, 2001, str. 13; Martin, 2002, str. 23; Martin, 2003, str. 30; Martin, 2004, str. 9; Martin, 2005, str. 72; Samuelson, 1998, str. 68; Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2006, 2005, str. 441.

Države so pomoč vlade ZDA uporabile predvsem za naslednje aktivnosti (Congressional Budget Justification. Foreign Operations: Fiscal Year 2006, 2005, str. 361-440):

➤ Albanija

Pomoč vlade ZDA Albaniji je namenjena predvsem povečanju učinkovitosti izvajanja ekonomskih reform, podpiranju demokracije, zakonodaje in povečevanju blaginje ter posredovanju interesov ZDA v tej regiji.

Cilj programa FMF je predvsem modernizacija 13.750 pripadnikov albanske vojske. Ker je bila Albanija ena izmed štirih držav, ki je sodelovala pri operaciji osvoboditve Iraka, poleg tega pa sodeluje tudi v mirovnih operacijah NATO v Afganistanu in Iraku, se bodo sredstva FMF namenila za institucionalne in strateške reforme albanske vojske, za podporo vojaških sil na kriznih območjih, za razvoj vojaških zmogljivosti enot v Iraku, za modernizacijo albanske vojske s ciljem dosepati NATO cilje z zmanjšanjem in izločanjem

nevarnosti, ki jih povzroča tranzicija. Sredstva se bodo namenila tudi za inštruktorje angleškega jezika, modernizacijo laboratorijev za učenje angleškega jezika ter za mobilne izobraževalne skupine, za nakup sistema za nadzor zračnega prostora, taktičnih radijskih naprav, kar bo povečalo pripravljenost albanskega letalstva za izvajanje operacij ter pripravljenost albanske integracije v zvezo NATO.

➤ Bosna in Hercegovina

Cilj izvajanja programa FMF oziroma vlade ZDA v Bosni in Hercegovini je predvsem pomoč pri zmanjšanju zunanje odvisnosti Bosne in Hercegovine ter pomoč pri zaključevanju tranzicije in preobrat Bosne in Hercegovine v moderno evropsko državo ter na ta način prispevati k večji stabilnosti. Zaradi atraktivne lege države velja Bosna in Hercegovina za ugodno področje teroristov in prekupevalcev. Sredstva FMF se namenjajo za izvajanje ameriških zunanjepolitičnih ciljev na podlagi promocije miru in stabilnosti. Sredstva bodo prispevala k izvajanju vojaških reform, ki postavljajo obe vojski, vojsko Republike Srbske ter vojsko federacije, pod poveljstvo in kontrolo države in sicer pod poveljstvo Ministrstva za obrambo Bosne in Hercegovine, Generalštaba ter poveljstva sil Bosne in Hercegovine, kar vodi k zmanjšanju obsega vojske, omejitvi nabora, uničenju presežka orožja ter odrekanju presežne in odvečne lastnine. Reforme bodo pripomogle k doseganju ciljev zveze NATO ter pomagale ustvariti pogoje, potrebne za nadaljnje zmanjševanje mednarodne vojaške in civilne prisotnosti v Bosni in Hercegovini. Sredstva FMF se bodo uporabljala tudi za svetovanje in tehnično podporo centra za usposabljanje, rezervne dele za vzdrževanje, opremljanje enot za hitro posredovanje ter dele za helikopterje UH-1.

➤ Bolgarija

Bolgarija je bila ena izmed držav, ki so leta 2004 vstopile v NATO. 1. januarja 2007 pa si prizadeva za vstop v Evropsko skupnost. Pomoč vlade ZDA se predvsem usmerja v podpiranje demokratičnih sprememb ter ekonomskih reform in v povečevanje moči zakonodaje, zmanjšanje korupcije, povečanje števila majhnih in srednjevelikih podjetij, v neoporečnost finančnega sektorja ter decentralizacijo vladanja.

Sredstva FMF vlade ZDA predstavljajo ključni element modernizacije in profesionalizacije bolgarske vojske. Modernizacija je nujno potrebna zaradi statusa članice zveze NATO, saj mora pokazati sposobnost delovanja v zvezi NATO. Večina sredstev se namenja nadgradnji poveljevanja, nadzora, komunikacijam, računalniškim sistemom in obveščanju za povezavo bolgarskega letalstva v integrirano zračno obrambo zveze NATO. Le-to bo Bolgariji omogočilo popolno delovanje znotraj NATA, sodelovanje pri mirovnih operacijah ter v kriznih situacijah. Sredstva se bodo namenila tudi za področja gradbenega inženiringa, radiološke, kemične in biološke obrambe, vojaško policijo ter mobilno bolnišnico, s čimer ji bo zagotovljena minimalna zahtevana interoperabilnost. Sredstva se bodo namenila tudi za financiranje simulacijskih centrov za usposabljanje ter povečanju bojne pripravljenosti.

➤ Češka

Pomoč vlade ZDA je Češki v preteklih letih omogočila razvoj v demokratično državo s tržnim gospodarstvom ter vstop v zvezo NATO. Češka vojska se je v globalni vojni proti terorizmu in mirovnih operacijah v Evropi, Afriki in Centralni Aziji pokazala kot zanesljiv partner ZDA. V začetku leta 2005 je imela Češka enoto vojaške policije v Iraku, ki je usposabljala iraške policiste, skupino zdravnikov pri britanski bolnišnici v Basri, enote na Kosovu in Bosni ter nekaj mirovnikov v misijah Združenih narodov v Afriki in Gruziji.

Glavni interes ZDA je nadaljevanje pomoči za izboljšanje sposobnosti sodelovanja v misijah NATA in drugih operacijah v povezavi z globalno vojno proti terorizmu. Sredstva v letu 2006 se bodo usmerila predvsem na usposabljanje in opremljanje specialnih enot, vojaške policije, radiološke, kemične in biološke enote, za gradnjo varnega in kompatibilnega sistema poveljevanja in kontrole, za usposabljanje enot za večje možnosti preživetja in boja ter za podporo reforme češke vojske.

Pomoč vlade ZDA v obliki donacij FMF bo omogočila večji vpliv ZDA na češko obrambno politiko ter na odločitve pri opremljanju ter nadaljevanje začetih reform češke vojske. Sredstva za leto 2006 se bodo uporabila za doseganje treh pomembnih ciljev in sicer za:

1. nadaljnji razvoj in opremljanje enot na misijah s poudarkom na radiološki, kemični in biološki obrambi, specialnih operacijah, medicinski pomoči in sposobnosti vojaške policije, kar vključuje nakup RKB detekcije in usposabljanje na tem področju ter nakup opreme za specialne enote,
2. podpiranje začetih reform na obrambnem področju s svetovanjem na področjih vodenja, razvoja doktrin ter organizacijskih in kadrovske spremembe,
3. modernizacija in integracija obrambnih sil za podporo zvezi NATO z nadgradnjo opreme za poveljevanje in kontrolo ter z nabavo simulatorjev.

➤ Estonija

Estonija je dokazala, da je zanesljiv partner v globalni vojni proti terorizmu s prispevanjem svojih enot v Iraku in Afganistanu. Cilji vlade ZDA v Estoniji so predvsem promocija dobrih sosedskih odnosov Estonije s sosednjimi državami, vključno z Rusijo, ter povečati sodelovanje med nordijskimi in baltskimi državami.

Pridobljena sredstva po programu FMF Estonija uporablja predvsem za povečanje interoperabilnosti z zvezo NATO. V letu 2006 se bodo sredstva porabila za postavitev komunikacijske mreže za podporo pri sodelovanju v mirovnih in vojnih vajah in operacijah. Sredstva bodo v ta namen porabljena tudi za opremljanje z radijskimi napravami, informacijskimi sistemi, simulatorji ter za vzdrževanje že nabavljenih ameriških vojaških sistemov.

➤ Madžarska

Vlada ZDA je s svojo finančno pomočjo pomagala Madžarski k razvoju v stabilno, demokratično državo, članico Evropske skupnosti, ki aktivno sodeluje v operacijah zveze NATO ter s tem prispeva k stabilnosti osrednje evropske regije. Madžarska je prispevala svoje sile na Balkanu, Iraku ter Afganistanu, sodelovala pa je tudi v številnih mirovnih operacijah Združenih Narodov. Madžarska je podprla globalno vojno proti terorizmu ter operacijo »Enduring Freedom« ter v letu 2004 tudi poslala svoje enote v Irak.

Sredstva FMF se uporabljajo predvsem za povečanje sposobnosti vojske za doseganje ciljev zveze NATO ter za doseganje interoperabilnosti z NATO-m. Sredstva v letu 2006 se bodo namenila za vgraditev laserskega sistema, svetovanje glede doseganja ciljev zveze NATO, za reformo in razvoj podčastniških enot, za razvoj bolj transparentnega in uporabnega obrambnega planiranja, za razvoj profesionalne vojske, za nakup visokofrekvenčnih radijskih naprav za izboljšanje komunikacije z enotami v različnih operacijah, za vzdrževanje in modernizacijo sistema za nadzor zračnega prostora ASOC, za vzdrževanje identifikacije prijatelj-sovražnik, za razvoj programa angleškega jezika na univerzi Ministrstva za obrambo Madžarske, za nakup prenosnih računalnikov ter nakup RKB opreme.

➤ Latvija

Cilj vlade ZDA je predvsem promocija dobrih sosedskih odnosov Latvije s sosednjimi državami, vključno z Rusijo, ter večje sodelovanje med nordijskimi in baltskimi državami.

Latvija prispeva svoje vojaške enote v Afganistanu, Iraku ter na Balkanu. Glavna cilja Latvije sta razvoj lastne vojske ter opremljanje s pomembnimi vojaškimi sistemi. Sredstva FMF predstavljajo pomemben faktor za razvoj obrambnih sil, za doseganje večje interoperabilnosti z NATO in ZDA, za izvajanje operacij in vaj ter za izvajanje mirovnega in humanitarnega sodelovanja. Sredstva FMF se uporabljajo predvsem za razvoj poveljevanja in kontrole, komunikacij in računalniških sistemov, za vzdrževanje sistema za nadzor zračnega prostora ASOC, za nakup navigacijskih naprav in opreme za vzdrževanje ter za modernizacijo mednarodnega letališča v Rigi, kar bo povečalo sposobnost Latvije za sodelovanje na letalskih operacijah zveze NATO. Sredstva FMF se bodo uporabila tudi za nakup opreme za specialne operacije in boj proti terorizmu ter za vzdrževanje že nabavljenih ameriških vojaških sistemov.

➤ Litva

Cilja vlade ZDA v tej baltski državi sta predvsem promocija dobrih sosedskih odnosov Litve s sosednjimi državami, vključno z Rusijo, ter povečati sodelovanje med nordijskimi in baltskimi državami. Litva je s podporo globalne vojne proti terorizmu dokazala, da je zanesljiv partner ZDA. Konec leta 2004 je skupaj s Poljsko odigrala pomembno vlogo pri podpori demokratičnih volitev v Ukrajini.

Sredstva FMF omogočajo Litvi večjo interoperabilnost za sodelovanje pri NATO in drugih mirovniških operacijah. Litva prispeva svoje vojaške enote v Iraku, Afganistanu in na Balkanu. V letu 2006 bodo sredstva FMF uporabljena predvsem za modernizacijo transportnih sredstev in sicer za dvigalni most, visoko mobilno večnamensko vozilo Hummvee ter za tovorna vozila. Ta prevozna sredstva bodo pripomogla k povečanju interoperabilnosti z ZDA in NATO silami. Sredstva FMF se bodo uporabila tudi za vzdrževanje sistema za nadzor zračnega prostora ASOC ter že nabavljenih ameriških vojaških sistemov, pa tudi za svetovanje na področju vojaških reform in razvoja simulacijskih centrov.

➤ Makedonija

Interesi ZDA v Makedoniji se kažejo predvsem na področju podpiranja miru in stabilnosti ter pri pospešenem napredovanju demokratičnih, ekonomskih in vojaških reform na poti do polnega članstva v evro-atlantsko zvezo. Makedonija predstavlja model uspešne večnarodne demokracije, z dobrimi sosedskimi odnosi z drugimi državami. Makedonija je odigrala pomembno vlogo pri kosovski krizi in tudi ostaja glavni vodja logistične podpore za mednarodne sile ter administracijo Združenih narodov na Kosovu. Prispevala je tudi k globalni vojni proti terorizmu.

Cilji pomoči vlade ZDA so poglobitev medetničnih odnosov, pospeševanje tranzicije v tržno gospodarstvo, podpora demokracije in reform ter približevanje Makedonije Evropski uniji in članstvu zveze NATO.

Sredstva FMF se uporabljajo predvsem za reformo in modernizacijo vojaških sil, za razvoj interoperabilnosti z zvezo NATO in operacijami izven njenih meja ter za povečanje civilne kontrole nad vojsko. Sredstva se trenutno namenjajo za nadgradnjo sistema komunikacij, za izboljšanje sistema poveljevanja in kontrole, za rezervne dele, usposabljanje, testno opremo in opremo za vzdrževanje komunikacijske opreme ter vozila, vključno z visoko mobilnimi večnamenskimi vozili Hummvee in tovorna vozila ter za svetovanje na področju reform in usposabljanje na področju angleškega jezika.

➤ Poljska

Poljska je pripravljen in sposoben zaveznik ZDA, ki veliko prispeva k misijam ZDA ter k mirovnim misijam NATA. Sodeluje tudi pri operaciji »Enduring Freedom«. Poljska je prevzela vodilno vlogo v Iraku, saj poveljuje večnarodni diviziji ter prispeva velik del svojih vojaških sil. Poljska vlada povečuje vojaške zmožnosti in nadaljuje s povečevanjem vojaških izdatkov kljub veliki potrebi po povečanju socialnih izdatkov. Poljska koordinira svojo modernizacijo in rekonstrukcijo vojske skupaj z zvezo NATO in na ta način sledi zavezniškemu ciljem.

Vlada ZDA kaže Poljski z donacijo sredstev FMF veliko podporo za njen trud ter direktno prispeva k njeni uspešnosti pri izvajanju nalog. FMF omogoča povečevanje sposobnosti

vojske in sodelovanje le-te na kriznih območjih ter doseganje načrtovane modernizacije ter reform.

Sredstva FMF se uporabljajo za profesionalizacijo in modernizacijo vojaških sil ter za povečanje interoperabilnosti z zvezo NATO in sicer za podporo in vzdrževanje letal C-130, podporo RKB zmožnosti, podporo poveljevanja, kontrole, komunikacij, računalniških sistemov in obveščanja, nadgradnjo letališč ter navigacijskih sistemov, simulacijskih centrov, za nadaljnje vzdrževanje dveh fregat in štirih helikopterjev, nadgradnjo integralnega sistema za logistično podporo, razvoja podčastniškega sistema ter vzdrževanje visoko mobilnih večnamenskih vozil Hummvee.

➤ Romunija

Romunija poseduje od vseh držav, ki so postale partnerice zveze NATO v letu 2004, najštevilčnejšo vojsko. Je vojaško zelo pomembna država v jugovzhodni Evropi, ki prispeva k stabilnosti te regije. Romunija je pokazala svojo podporo ZDA in zvezi NATO s prisotnostjo romunskih enot v jugozahodni Evropi, Afganistanu in Iraku. S pomočjo sredstev FMF ZDA omogočajo Romuniji vojaško pomoč in sicer s potrebnimi vojaškimi artikli, storitvami in usposabljanjem. Donacija v letu 2006 je namenjena za vojaške reforme in modernizacijo ter profesionalizacijo romunske vojske, nabavo simulacijske opreme, laserskega sistema, za povečanje interoperabilnosti z ZDA in zvezo NATO ter koalicijskimi silami, za nadgradnjo sistema zračne obrambe ASOC in taktičnih komunikacij, za nabavo navigacijskih naprav ter nočnih daljnogledov, za nakup specialne opreme za podporo koaliciji, za nabavo letal in vzdrževanje C-130 ter za nadgradnjo infrastrukture poveljevanja, kontrole, komunikacij, računalniških sistemov in obveščanja za nadzor nad Črnim morjem.

➤ Slovaška

Slovaška je začela z izvajanjem obširnega večletnega plana modernizacije slovaške vojske, ki je bil narejen na podlagi priporočil obrambne študije, financirane s strani vlade ZDA. Sredstva FMF omogočajo oblikovanje moderne, sposobne vojske, ki bo zagotavljala nacionalno obrambo, prispevala k NATO operacijam in povečevala stabilnost regije. V času konfliktov na Kosovu in Afganistanu je Slovaška pokazala takojšnjo pripravljenost za pomoč zvezi NATO s tem, ko je takoj omogočila prelete letal in transport preko države. Slovaška podpira cilje zveze NATO ter cilje ZDA in prispeva k globalni vojni proti terorizmu. Sredstva FMF bodo financirala različne programe v okviru vojaških reform ter razvoj in modernizacijo obrambnih sil, uporabljala se bodo tudi za povečanje interoperabilnosti ter nadaljnje sodelovanje pri globalni vojni proti terorizmu. Projekti zajemajo: RKB opremo, nočnoglede, komunikacijske naprave, usposabljanje iz angleškega jezika in svetovanje na področju izvajanja vojaških reform.

➤ Turčija

Turčija je največji koalicijski partner ameriške vojske v globalni vojni proti terorizmu in aktiven zaveznik in partner pri rekonstruiranju Iraka in Afganistana. Je pomembna

zaveznica zveze NATO in nadaljuje z veliko podporo pri operaciji »Enduring Freedom«, pri operacijah v Afganistanu in Iraku. Turčija dovoljuje zvezi NATO in humanitarni pomoči prehod preko države v Irak in Iraku dobavlja potrebno električno energijo. Združenim državam je dovolila prelete letal preko svojega zračnega prostora ter uporabo vojaških letalskih baz na svojem ozemlju. Sredstva FMF se uporabljajo predvsem za povečanje moči oboroženih sil in za zagotavljanje popolne kompatibilnosti z drugimi zaveznici NATO. Turčija potrebuje ameriško vojaško blago in storitve za nadaljnjo podporo zvezi NATO in ZDA v Iraku in Afganistanu, za modernizacijo obrambnih sil, izboljšanje poveljevanja, kontrole, komunikacij, računalniških programov in obveščanja, interoperabilnosti z NATO in koalicijskimi silami, za nakup vozil, reševalne opreme, za podporo in prisotnost v mirovnih, protiterorističnih in humanitarnih operacijah. V tekočem letu bo Turčija donacijo vlade ZDA uporabila za nakup komunikacijske opreme za nacionalni poveljniški center, pet desettonskih tovornih vozil, komunikacijsko opremo z mobilnimi sateliti, integrirani logistični sistem, nadgradnjo helikopterjev UH-1, detekcijo orožja za množično uničevanje, podporo centru za bojno usposabljanje ter nadgradnjo fregate.

➤ Ukrajina

Ukrajina prispeva mirovne sile v misijah v Iraku, na Balkanu, Bližnjem Vzhodu in Afriki. Ukrajina s svojimi enotami oskrbuje enega izmed največjih kontingentov vojakov v poljski diviziji čet koalicijskih sil v Iraku.

Sredstva FMF se uporabljajo za reformo obrambnih sil ter za povečevanje poveljstva, kontrole in komunikacijskih sposobnosti, za boljše sodelovanje z ZDA, zvezo NATO in koalicijskimi silami. Sredstva se bodo uporabila za nakup simulatorjev, za vojaško izobraževanje in sicer za razvoj programa za usposabljanje podčastnikov, organizacijske reforme ter za nakup rezervnih delov za visoko mobilno večnamensko vozilo Hummvee.

Izvajanje programa FMF v vseh navedenih državah teži k istim ciljem in sicer k profesionalizaciji vojaških sil držav, kompatibilnosti in interoperabilnosti z zvezo NATO ter ZDA. Vlada ZDA ponuja pomoč predvsem zaradi svojih interesov glede sodelovanja držav v mirovnih, protiterorističnih in humanitarnih operacijah ter podpore držav pri izvajanju vojaških operacij, kot so globalna vojna proti terorizmu ter operacija »Enduring Freedom«, s posredovanjem vojaških enot na različna krizna območja, kot so Irak in Afganistan. Vlada ZDA ponuja finančno pomoč predvsem za doseganje svojih nacionalnih varnostnih ciljev, hkrati pa omogoča državam stabilnost in razvoj. Države uporabnice programov lahko na podlagi ameriških donacij izpolnijo svoje zastavljene cilje glede razvoja države, tržnega gospodarstva in blaginje (Jones, 2004, 86-87).

5.3. Ugotovitve

Iz navedenega lahko povzamemo, da vlada ZDA ponuja finančno pomoč predvsem zaradi svojih interesov glede sodelovanja držav v mirovnih, protiterorističnih in humanitarnih

operacijah. Donaciji Poljski in Turčiji v letu 2003 in 2004 potrjujeta, da je višina doniranih sredstev s strani ZDA močno povezana s podporo držav politiki ZDA. Turčija in Poljska sta namreč največji koalicijski partnerici ameriške vojske v globalni vojni proti terorizmu in aktivni zaveznici pri rekonstruiranju Iraka in Afganistana. Pri ostalih državah opazimo trend zmanjševanja donacij s strani ZDA.

Izvajanje programa FMF v vseh navedenih državah teži k istim ciljem in sicer k profesionalizaciji in modernizaciji vojaških sil držav, kompatibilnosti in interoperabilnosti z NATO-m ter ZDA. Ker je cilj donacij vlade ZDA podpiranje demokracije, tržnega gospodarstva držav, interoperabilnosti z NATO ter ZDA in z drugimi koalicijskimi silami, je razumljivo, da so donacij deležne predvsem vzhodnoevropske države.

Večina držav uporablja sredstva FMF tudi za vzdrževanje vojaških sistemov, nabavljenih po programu FMF v preteklih letih. Če se bo trend zmanjševanja donacij v prihodnjih letih nadaljeval, bodo morale tudi ostale države, tako kot Slovenija, sredstva za nadaljevanje vzdrževanja vojaških sistemov priskrbeti iz lastnih virov. Na podlagi teh ugotovitev lahko potrdimo, da si z izvajanjem programa FMF ZDA zagotovijo nadaljnje prodaje v prihodnosti ter s tem izboljšanje plačilne bilance, dodatna delovna mesta, večjo standardizacijo, večje zaloge vojaških resursov in širitev vplivov ZDA.

V zadnjem desetletnem obdobju so v največji meri preko programa FMS nabavljale naslednje države: Grčija, Poljska, Velika Britanija, Nizozemska, Turčija, Nemčija, Španija, Italija, Francija in Norveška. Na splošno program uporabljajo predvsem zahodnoevropske države in sicer za nakupe težkih vojaških sistemov po sistemu celotnega paketa storitev, ki vključuje poleg samega vojaškega sistema tudi rezervne dele, testno opremo, začetno in nadaljnje vzdrževanje in usposabljanje. Koristi, ki jih imajo države na podlagi programa FMS so predvsem v pridobitvi vojaških sistemov po ugodnih cenah, v prenosu različnih znanj in tehnologij ter v izvajanju protidobav.

Povzamemo lahko, da program FMS uporabljajo predvsem razvite države, ki preko programa protidobav skušajo doseči razvoj lastne obrambne industrije, zagotavljanje konkurenčnosti vojaških izdelkov ter vzpostavljanje mednarodnih poslovnih povezav, predvsem pa prenos znanja in visoke tehnologije. Države v tranziciji koristijo predvsem sredstva programa FMF in na ta način prihajajo do zastavljenih ciljev ter zelenega znanja in tehnologij. Sredstva FMF v veliki meri uporabljajo za pridobitev temeljnih vojaških sistemov in s tem povečujejo svojo varnost. Od vseh evropskih držav, ki prejemajo donacije vlade ZDA za izvajanje programa FMF, zahtevajo pri tujih nakupih izvajanje protidobav le Češka, Turčija in Slovenija (Offset in Defense Trade, 2003, str 38).

Vojaška pomoč državam v tranziciji nedvomno prinaša pozitivne posledice na ekonomskem in obrambnem področju držav. Glede na pretekle izkušnje ameriške vojaške podpore različnim državam na primer Vietnamu, Iranu, Iraku tega ne bi morali z gotovostjo trditi.

Razlog za neuspešne pomoči je mogoče iskati v ciljih, ki jih je vlada ZDA skušala s pomočmi doseči, neskladnosti ciljev ZDA s cilji držav, ki so pomoč prejemale, pa tudi v kulturnih razlikah teh držav. Z gotovostjo lahko trdimo, da je pomoč vlade ZDA vzhodnoevropskim državam in drugim tranzicijskim državam koristna, saj zagotavlja izvajanje ciljev, ki so skupni tako za ZDA kot tudi za države same. Ker države uporabljajo že lastna sredstva za doseganje zastavljenih ciljev, kot so razvoj demokratičnih vlad in tržnega gospodarstva, modernizacija in profesionalizacija obrambnih sil držav ter doseganje ciljev zveze NATO, predstavlja pomoč ZDA le finančni vir za hitrejšo doseganje zastavljenih ciljev. Tovrstna pomoč bo zagotovo prispevala k večji varnosti in ne nevarnosti ZDA. Glede na navedeno lahko potrdimo v nalogi zastavljeno tezo, da izvajanje programov »Security Assistance« prinaša pozitivne posledice tako za ZDA kot za države uporabnice teh programov ne glede na to s kakšnimi sebičnimi nameni se tovrstna pomoč s strani ZDA izvaja.

6. SKLEP

»Security Assistance« predstavlja skupino programov, v katero spada program »Foreign Military Sales«, program »Foreign Military Financing«, neposredni komercialni odnosi, izobraževalni program IMET, program »Economic Support Fund« ter program Partnerstvo za mir, s katerimi ZDA, s podaritvijo, posojilom ali za denar, v podporo svoji politiki in nacionalnim ciljem, priskrbijo prijateljskim ter zavezniškim državam orožje in vojaško opremo, vojaško usposabljanje in druge s tem povezane storitve.

Programi omogočajo pospešen prodor interesov ZDA v mednarodno okolje, zgraditi trdno koalicijo z državami zaveznici, povečevati vpliv ZDA v drugih državah, prispevati k izvajanju zunanje politike ZDA in vplivati na mednarodne odnose ZDA ter preko le-teh na ameriško gospodarstvo, graditi vojaške odnose in kontakte, razviti portfolij vojaških sposobnosti, kapitalizirati ameriško visoko tehnologijo, preprečiti dostop tehnologije in orožja sovražnim državam ter poenotiti cilje in vire z drugimi državami za učinkovito izvajanje nalog. Izvajanje programa FMS omogoča vladi ZDA izboljšanje plačilne bilance, dodatna delovna mesta, povečanje standardizacije, povečanje vojaških resursov in s tem bojne pripravljenosti, širitev vplivov ZDA ter oblikovanje nadaljnjih prodaj.

Slovenija uporablja programe »Security Assistance« od leta 1996, ko ji je bila dodeljena možnost nabave po sistemu FMS s strani ZDA. Še v istem letu je bila deležna s strani vlade ZDA pomoči v višini 400.000 ameriških dolarjev v okviru programa FMF in jo prejema še danes.

Slovenija izkorišča programe predvsem za pomoč ameriške vlade slovenskim podjetjem pri navezavi stikov in predstavitev, pri pospeševanju trženja in industrijskega sodelovanja med ZDA in slovensko industrijo, za izmenjavo informacij in tehnologij na področju opremljanja ter za pridobitev dovoljenj o uporabi visokih tehnologij. Finančni viri so izrednega pomena za

modernizacijo in profesionalizacijo naših obrambnih sil, predvsem na področju usposabljanja, tako jezikovnega kot tudi usposabljanja poveljstev in enot za izvajanje mednarodnih operacij.

Vlada ZDA in Slovenija dosemeta z izvajanjem programov »Security Assistance« skupne zastavljene cilje, kot so povečanje stabilnosti Slovenije in zmanjšanje verjetnosti nadaljnjih oboroženih konfliktov, podpiranje demokracije, podpiranje civilnega nadzora slovenske vojske, povečanje modernizacije in profesionalnost slovenske vojske, gradnjo vojaških zmogljivosti, zbliževanje oziroma povečanje interoperabilnosti slovenske vojske z ZDA in zvezo NATO. Z uresničitvijo zastavljenih obojestranskih ciljev povečujejo ZDA tudi svojo lastno obrambo.

Slovenija dobro izkorišča sredstva donacije FMF, premalo pa se poslužuje nabav FMS. Nabave FMS bi namreč omogočile, preko izvajanja protidobav, prodor slovenske obrambne industrije na ameriški trg in pospeševanje izvoza, razvoj dolgoročnih ekonomskih povezav, prenos visoke tehnologije in znanja, vlaganje v raziskave in razvoj, dolgoročna kapitalna vlaganja ter ekonomsko učinkovito uporabo javnih sredstev. S pomočjo dobrih programov protidobav pri izvajanju programov FMS lahko Slovenija dosega pozitivne ekonomske učinke.

Teza, da izvajanje programov »Security Assistance«, še posebej programov FMS in FMF, prinaša koristi na obrambnem in ekonomskem področju tako države pobudnice kot države uporabnice tovrstnih programov, drži, če obstaja na obeh straneh za le-te tudi interes. Do leta 2004 je bil glavni interes Slovenije vstop v zvezo NATO ter s tem po posodobitvi slovenske vojske ter po zbliževanju z Zahodno Evropo in ZDA ter njihovimi integracijami. Interes ZDA je bil v preteklih letih širiti svoj vpliv na vzhod Evrope in s tem oddaljiti te države od Sovjetske zveze. Donacije v okviru programa »Security Assistance« vzhodnoevropskim državam so dejansko pripomogle k temu, da so danes te države najzvestejši vojaški partner ZDA v Evropi, kar potrjuje podpora teh držav ZDA z Vilensko deklaracijo.

Iz navedenega lahko sklepamo, da izvajanje programov »Security Assistance« prinaša pozitivne posledice na obrambnem in ekonomskem področju tako ZDA kot Slovenije ter drugih evropskih držav.

LITERATURA

1. A Comparison of Direct Commercial Sales and Foreign Military Sales for the Acquisition of US Defense Articles and Services. Ohio: DISAM, 2005, 27 str.
2. Akins Christopher F.: Security Assistance and National Security in the Global Economy. DISAM Journal, Ohio, 21(1999), 4, str. 99-104.
3. Barry Chaelws B.: Contracting by Competitive Negotiations in Support of FMS. DISAM Journal, Ohio, 16(1994), 2, str. 89-99.
4. Campanell Frank J. et al.: The Management of Security Assistance. Ohio: DISAM, 2004. 768 str.
5. Clelan, John et al.: FMS Customer Financial Management Handbook. Ohio: DISAM, 2004. 122 str.
6. Customer Guide to U.S. Security Assistance Programs. Washington, DC: DSCA, 2001 str. 57.
7. Čufar Irena: International Military Education and Training Program: The Slovenia Experience. DISAM Journal, Ohio, 24(2001), 1, str. 5-16.
8. Čufar Irena: I Wish I Had Known. DISAM Journal, Ohio, 24(2001), 1, str. 16-23.
9. Defense Acquisition Guidebook. Fort Belvoir, VA: Defense Acquisition University, 2004, 520 str.
10. Evans Peter E.: Appendix 13E: The financing factor in arms sales: the role of official export credits and guarantees. Stockholm: SIPRI YEARBOOK, 2003, str. 539-560.
11. Guidelines for Foreign Military Financing of Direct Commercial Contracts. Washington, DC: DSCA, 2001, 7 str.
12. Increase in Military Assistance Spending and Security Assistance since 9/11/01. New York: Arms Trade Resource Center, 2002. 6 str.
13. Jones Elizabeth A.: United States Foreign Assistance Programme. DISAM Journal, Ohio, 26(2003), 3, str. 86-102.
14. Jones James L.: Statement of General James L. Jones, United States European Command, Before the Senate Foreign Relations Committee.

[URL:<http://foreign.senate.gov/testimony/2005/JonesTestimony151928.pdf>], September, 2005.

15. Keithly Tomas M.: A Planning Guidance for the Security Cooperation Community. DISAM Journal, Ohio, 24 (2002), 3, str. 69-77.
16. Kovač Dragec: Analiza konsolidiranih javnofinančnih tokov in obrambnih izdatkov Republike Slovenije. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta, 2003. 118 str.
17. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2000 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 22(2000), 3, str. 18-31.
18. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2001 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 23(2001), 3, str. 11-26.
19. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2002 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 24(2002), 3, str. 21-35.
20. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2003 Security Assistance Legislation and Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 25(2003), 3, str. 22-84.
21. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2004 Security Assistance Legislation and Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 26(2004), 3, str. 1-61.
22. Martin Kenneth W.: Fiscal Year 2005 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 27(2005), 3, str. 65-133.
23. Martin Kenneth W., Brandt Craig M.: Fiscal Year 1999 Security Assistance Legislation. DISAM Journal, Ohio, 21(1999), 3, str. 15-52.
24. Munda Simona: Vezana trgovina s poudarkom na politiki izvajanja protidobav. Magistrsko delo. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 2003. 135 str.
25. Offsets in Defence Trade. Department of Commerce Bureau of Industry and Security. DISAM Journal, Ohio, 26(2004), 4, str. 33-54.
26. Powell Colin L.: President Bush's Budget Request for Fiscal Year 2003. DISAM Journal, Ohio, 24(2002), 3, str. 17-21.
27. Robinson Kathy: Case Execution Management System - A New Direction. DISAM Journal, Ohio, 26 (2004), 4, str. 88-95.

28. Samuelson Louis J.: Fiscal Year 1994 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 16(1994), 2, str. 11-44.
29. Samuelson Louis J.: Fiscal Year 1996 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 18(1996), 3, str. 19-58.
30. Samuelson Louis J.: Fiscal Year 1998 Security Assistance Funding Allocation. DISAM Journal, Ohio, 20(1998), 3, str. 63-73.
31. Sandler Tood, Hartley Keith: The Economics of Defence. NY: Cambridge University Press, 1995. 332 str.
32. Security Assistance Management Manual, DoD 5105.38-M. Washington, DC: Defense Security Cooperation Agency, 2003, 548 str.
33. Walter Robert L.: The use of offsets in foreign military sales - Tutorial. Acquisition Review Quaterly.
[URL:http://www.findarticle.com/p/articles/mi_m0ZJX/is_3_10/ai_109353417], 22.06.2003.
34. Wilson Isaiah III.: The problem with foreign military sales reinvention. World Affairs.
[URL:http://www.findarticle.com/p/articles/mi_m2393/is_1_164/ai_80774911], 22.06.2001.
35. Zicharello Kelly: Slovenia – Ten Years After Independence. DISAM Journal, Ohio, 24(2001), 1, str. 1-5.

VIRI

1. Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2003. Washington, DC: US Department of State, 2002, 524 str.
2. Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2004. Washington, DC: US Department of State, 2003, 580 str.
3. Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2005. Washington, DC: US Department of State, 2004, 604 str.
4. Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2006. Washington, DC: US Department of State, 2005, 640 str.
5. Congressional Budget Justification: Foreign Operation: Fiscal Year 2007. Washington, DC: US Department of State, 2006, 682 str.

6. Defence Cooperation. Ljubljana: Embassy of Ljubljana.
[URL:http://ljubljan.usembassy.gov/defense_cooperation.html], 10.07.2005.
7. Facts Book. Washington, DC: Defense Security Assistance Agency, 1989, 107 str.
8. Facts Book. Washington, DC: Defense Security Cooperation Agency, 1999, 121 str.
9. Facts Book. Washington, DC: Defense Security Cooperation Agency, 2004, 127 str.
10. Foreign Military Sales.
[URL:<http://www.almc.army.mil/LEDD/8a-f17/Adobe/FMS.pdf>], 30.07.2005.
11. Interna gradiva Ministrstva za obrambo RS.
12. Notification to Congress of Pending U.S. Arms Transfer. Federation of American Scientists.
[URL:http://www.fas.org/asmp/profiles/notif_d.b.php?regionin=euro&ctryin=&date1in=2000&date2in=2006&typein=fms], 30.07.2005.
13. Zakon o javnih naročilih (Ur. L. RS, ŠT.39/2000,102/2000).
14. Zakon o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije (Ur. L. RS, št.13/1994, 42/2000 in 97/2001).
15. Predlog splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2015. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS, 2003. 78 str.
16. Smernice za protidobave (sklep Vlade RS št. 332-06/00-1 z dne 30.03.2000).
17. [URL:<http://www.state.gov/documents/organization/4016.pdf>], 16.04.2006.
18. [URL:<http://www.state.gov/documents/organization/4018.pdf>], 16.04.2006.
19. [URL:<http://www.state.gov/documents/organization/4019.pdf>], 16.04.2006.

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

Authorised Charges	-	dovoljeni spremljajoči stroški
Blanket Order	-	nedefinirano naročilo
Case Closure Certificate	-	certifikat o zaključku projekta
Competitive Proposals	-	konkurenčna ponudba
Concept Refinement	-	oblikovanje koncepta
Cost Reimbursement Contract	-	pogodba s povračilom stroškov
Counter-purchase	-	protinakup
Defined Order	-	definirano naročilo
Direct Commercial Sales	-	neposredni komercialni odnosi
Directed Subcontracting	-	neposredni poddobavitelji
Final Statement of Account	-	končno finančno poročilo
Fixed Price Contract	-	pogodba s fiksno ceno
Full Rate Production	-	nadaljnja količina
Implementin Agency	-	agencija za izvajanje
Low Rate Initial Production	-	poskusna količina
Major Defense Equipment	-	težka vojaška oprema
Offset	-	protidobave
Partnership for Peace	-	partnerstvo za mir
Saled Bid	-	zaprta ponudba
Significant Military Equipment	-	temeljna vojaška oprema
Total Package Approach	-	celotni paket storitev

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ZDA	-	Združene države Amerike
FMS	-	Foreign Military Sales
FMF	-	Foreign Military Financing
IMET	-	International Military Education and Training
LOA	-	Letter of Offer and Acceptance
LOR	-	Letter of Request
ASOC	-	Air Sovereignty Operational Center
CLSSA	-	Cooperative Logistic Supply Support Arrangement
DFAR	-	Defense Federal Acquisition Regulations
DISAM	-	Defense Institute of Security Assistance Management
DSCA	-	Defense Security Cooperation Agency
DSC	-	Direct Commercial Sales
ESF	-	Economic Support Fund
FAR	-	Federal Acquisition Regulations
FMSO I	-	Foreign Military Sales Order I
FMSO II	-	Foreign Military Sales Order II
LOI	-	Letter of Intent
MOA	-	Memorandum of Agreement
MET	-	Mobile Training Team
MORS	-	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
MOU	-	Memorandum of Understanding
NATO	-	North Atlantic Treaty Organization
ODC	-	Office of Defense Cooperation
P&A	-	Price and Availability